

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
2019-YL-228

GÖÇ OLGUSU, AVRUPA'YA GİDEN
GÜNCEL GÖÇ ROTALARI VE BU GÖÇLERİN AB
EKONOMİSİNE ETKİSİ

HAZIRLAYAN
Nursel KEMAL

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Şahin BULUT

AYDIN – 2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nursel KEMAL tarafından hazırlanan Göç Olgusu, Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi başlıklı tez, .../.../2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... /2019

Nursel KEMAL

ÖZET

GÖÇ OLGUSU, AVRUPA'YA GİDEN GÜNCEL GÖÇ ROTALARI VE BU GÖÇLERİN AB EKONOMİSİ'NE ETKİSİ

Nursel KEMAL

Yüksek Lisans Tezi, Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şahin BULUT

2019, XVI + 98 sayfa

Bu çalışmada tarih boyunca her devletin gündemi olan yakın tarihte ise önem kazanan kitlesel göçün üzerinde durularak göçmenler için hedef olan Avrupa'ya ulaşabilmek için kullanılan göç rotalarının analizi yapılmıştır. Betimsel Analiz Yönetimi'nin kullanıldığı birinci ve ikinci bölümde göç ile ilgili kavramları tanımlamak, mültecilerin hukuki statüsünün tarihsel gelişimini incelemek, menşei ülke ve hedef ülke analizi yapmak, istatistiksel verilerle göç ile ilgili mevcut işleyişin ve eylem planlarının yeterliliği değerlendirilmiştir. Göçü etkileyen faktörlerin de etkisi ile coğrafi şartların uygun olduğu bölgelerde oluşan göç rotaları incelenerek göçün itici ve çekici faktörleri ele alınmıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Akdeniz Rotası diğer rotalara göre daha detaylı incelemeye tabi tutulmuştur. Üçüncü bölümde Eurostat, Dünya Bankası ve OECD'nin 2006-2016 yılları arasındaki verileri ile Panel Veri Analiz Yöntemi kullanılarak göçmenlerin, ev sahibi ülke ekonomisine etkisi ölçülmüştür. Çalışmanın yatay kesiti, göçmen sayısı fazla olan Avrupa ülkeleri ve Türkiye'dir. İşsizlik ve göçmen sayısı değişkenleri kullanılarak oluşturulan Model 1'in sonucuna göre göçmen sayısı ile ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Göçmen sayısını değişkeni kullanılarak oluşturulan Model 2'in sonucuna göre göçmen sayısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuca göre göçmen sayısındaki %1'lik bir artış ev sahibi ülkede ekonomik büyümeyi %0,048 biriminde artırmaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Uluslararası Göç Rotaları, Düzensiz Göç Rotaları, Göçmen, Mülteci, Doğu Akdeniz Rotası, Ekonometrik Analiz

ABSTRACT

MIGRATION PHENOMENON, GOİNG TO EUROPE CURRENT MIGRATION ROUTES AND EU MIGRATIONS IMPACT ON ECONOMY

Nursel KEMAL

MSc Thesis in Economics and Finance

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Şahin BULUT

2019, XVI + 98 pages

In this study, the migration routes used in order to reach Europe, which is the target for immigrants, have been analyzed by focusing on the mass migration which has been the agenda of every state throughout history. In the first and second chapters where Descriptive Analysis Management is used, the concepts related to migration, the historical development of the legal status of the refugees, the analysis of the country of origin and the target country, the adequacy of the current functioning and action plans related to migration are evaluated. With the effect of the factors affecting the migration, the migration routes in the regions where the geographical conditions are suitable are examined and the driving and attractive factors of migration are discussed. Including in Turkey's eastern Mediterranean route has been subjected to more scrutiny than the other routes. In the third section, the data of Eurostat, World Bank and OECD between 2006-2016 and Panel Data Analysis Method were used to measure the impact of immigrants on the economy of the host country. The horizontal section of the study, which is more than the number of immigrants in European countries and Turkey. According to the results of Model 1, which was formed by using the variables of unemployment and number of immigrants, it was found that there is no significant relationship between the number of immigrants and the economic growth of the host country. According to the results of Model 2, which is formed by using the number of immigrants, there is a negative relationship between the number of immigrants and economic growth. As a result, a 1% increase in the number of immigrants increases economic growth in the host country by 0.048%.

KEYWORDS: International Migration Routes, Irregular Migration Routes, Migrants, Refugees, East Mediterranean Route, Econometric Analysis

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında tarih boyu güncelliğini hiç yitirmeyen, Ortadoğu ve Afrika'daki çatışmaların etkisi ile birlikte ayrıca önem kazanan kitlesel düzensiz göç hareketleri incelenmiştir. Ayrıca göçün uluslararası boyutu incelenerek zorunlu göç boyutu ele alınmıştır. Çalışma kapsamının genişliği göz önünde bulundurularak zamansal ve coğrafi olarak sınırlandırmaya gidilmiştir. Çünkü tarih boyunca gerçekleşen kitlesel göçlerde rotalar ve buna paralel olarak göçlerden etkilenen coğrafyalar değişmiştir. Bu çalışmada Avrupa'ya yapılan kitlesel göç akımlarının kullandığı göç rotaları ele alınmıştır. Kitlesel göçün kısaca tarihsel gelişimi anlatılarak çıkış/kaynak ülkesi ve hedef/varış ülkesi analizi yapılarak bu rotaların oluşma sebepleri saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın amacına ulaşılmasında, konunun belirlenmesinden çalışmanın tamamlanmasına kadar tüm aşamalarında desteğini esirgemeyen, tüm sabrı ile bana rehberlik eden ve bana hayat boyu kullanacağım bilgileri kazandıran değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şahin Bulut'a teşekkürü borç bilir, saygılarımı sunarım. Tez çalışmamda benden desteğini esirgemeyerek çalışmamın görsellerini hazırlamamda bana yardımcı olan arkadaşım Anıl Emre Dedeoğlu'na, dostum Tuğba Koşum ve değerli eşi Mehmet Ali Koşum'a, çalışmamda son dakikaya kadar bana katkı sağlayan hocam Dr. Oğuzhan Yavuz ve değerli eşi arkadaşım Ayşegül Hamarat Yavuz'a, tez çalışmamın her kelimesinde emeği olan arkadaşım Züleyha Gökçe'ye, uzak olan okulumu bana yakın eden ve yüksek lisansı birlikte tamamladığım için kendimi hep şanslı hissedeceğim sınıf arkadaşlarıma, anlayışlarıyla iş yükümü hafifleten mesai arkadaşlarıma, bu süreçte yanımda olan yol arkadaşım Ali Ertekin'e teşekkür ederim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi, manevi tüm desteği ile yanımda olan babam Salih Kemal, annem Gülten Kemal ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Nursel KEMAL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
GRAFİKLER DİZİNİ	xii
HARİTALAR DİZİNİ.....	xiii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	xv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. GÖÇ OLGUSU	3
1.1. Göçün Tanımı	3
1.2. Göç Terminolojisi	6
1.3. Göçün Tarihsel Gelişimi.....	10
1.3.1. Kavimler Göçü.....	10
1.3.2. Yeni Dünya'ya Göçler	12
1.3.3. Yunan Mübadelesi	13
1.3.4. Almanya'ya İşçi Göçü	14
1.4. Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Mülteci Hukukunun Tarihsel Gelişimi	14
1.4.1. I. ve II. Dünya Savaşları Arasında Yapılan Çalışmalar.....	16
1.4.2. 1951 Cenevre Sözleşmesi	16
1.4.3. 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsü' ne Dair Protokol.....	17
1.4.4. Diğer Uluslararası Düzenlemeler	18
1.5. Küresel Göç Hareketleri	19

1.5.1. İstatistiki Verilerle Göç.....	19
1.5.2. Küresel Göç Düzeyleri ve Eğilimler.....	23
2. BÖLÜM	32
2. GÖÇÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE AVRUPA'YA GİDEN GÖÇ ROTALARI	32
2.1. Göçü Etkileyen Faktörler.....	32
2.1.1. Ekonomik Faktörler	36
2.1.2. Politik Faktörler	36
2.1.3. Demografik Faktörler	37
2.1.4. Sosyal Faktörler	37
2.1.5. Çevresel Faktörler.....	38
2.2. Göçün Ev Sahibi Ülkeye Etkisi	39
2.3. Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları	41
2.3.1. Batı Akdeniz Rotası.....	44
2.3.2. Orta Akdeniz Rotası	53
2.3.3. Batı Balkan Rotası	60
2.3.4. Doğu Sınırları Rotası	67
2.3.5. Doğu Akdeniz Rotası.....	69
3. BÖLÜM	80
3. GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİ ÜZERİNE İNCELEME	80
3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	80
3.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	80
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	81
3.4. Araştırmanın Değişkenleri	81
3.5. Araştırmanın Veri Analizi ve Araştırmanın Modeli	82
3.6. Hipotezler.....	83
3.7. Bulgular	83
4. BÖLÜM	90

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	90
5. KAYNAKLAR	92
ÖZGEÇMİŞ	98

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Almanya'ya Giden Göçmen İşçi Sayıları.....	14
Tablo 1.2. Dünyadaki Göçmen Sayısı (1970-2015).....	21
Tablo 2.1. Uluslararası Göçü Etkileyen Föktörleri Konu Alan Çalışmalar	35
Tablo 2.2. İtalya'daki Kalıcı Göçmen Girişleri.....	57
Tablo 2.3. Avrupa'ya Sığınmacı Başvuruları İlk Altı Ülke	58
Tablo 3.1. Analizde Kullanılacak Ekonomik Değişkenler ve Kaynakları	82
Tablo 3.2. Hausman Test Sonuçları.....	83
Tablo 3.3. Birim Kök Test Sonuçları	84
Tablo 3.4. Model 1 Analizinde Kullanılacak Tanımlayıcı Veriler.....	85
Tablo 3.5. Model 1 Değişkenlerin Katsayıları	85
Tablo 3.6. Model 1 Ükelere Göre Rassal Etkiler Katsayısı	86
Tablo 3.7. Model 2 Analizinde Kullanılacak Tanımlayıcı Veriler.....	87
Tablo 3.8. Model 2 Değişkenlerin Katsayıları	87
Tablo 3.9. Model 2 Ükelere Göre Rassal Etkiler Katsayısı	88

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.1. Dünya’da En Çok Mülteci Barındıran İlk Beş Ülke	20
Grafik 1.2. AB’ye Düzensiz Göçmen Girişleri	22
Grafik 1.3. Hedef Bölgelere Göre 2000-2017 Uluslararası Göçmen Sayısı	26
Grafik 2.1. Göç Akışları Batı Orta Doğu Akdeniz Rotaları	42
Grafik 2.2. AB’ye İltica Başvuruları (2000-2018 ilk altı ay)	43
Grafik 2.3. Batı Akdeniz Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı	48
Grafik 2.4. Orta Akdeniz Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı	54
Grafik 2.5. Batı Balkan Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı	64
Grafik 2.6. Doğu Sınırları Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı	68
Grafik 2.7. Doğu Akdeniz Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı	73
Grafik 2.8. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamına Alınan Suriyelilerin Sayısı.....	76
Grafik 2.9. Yıllara göre Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayıları	77
Grafik 2.10. Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmelerde İlk On Uyruk ve Sayıları.....	78

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1. Avrupa Ülkeleri En Çok Hangi Uyruktan Göçmen Bulunduruyor:	5
Harita 1.2. Türklerin Orta Asya'dan Göç Ettiği Rotalar	11
Harita 1.3. Amerika'nın Keşfi ile Ortaya Çıkan Yeni Dünya Eski Dünya Sınırları	13
Harita 1.4. 17.-19. Yüzyıllar Arasındaki Sömürge Göçü Rotaları	24
Harita 1.5. 1850-1920 Yılları Arasında Sanayileşme Bağlantılı Emek Göçü.	25
Harita 1.6. 1970-2000 Yılları Arasında Asya Pasifik Bölgesinde Yaşanan Göçler.....	27
Harita 1.7. Afrika Kıtası İçindeki Göç Rotaları ve Afrika'dan Göçler	28
Harita 1.8.1945-1973 Yılları Arasında Küresel Göç Hareketleri.....	29
Harita 1.9. 1973'ten Günümüze Küresel Göç Hareketleri	30
Harita 2.1.Batı Akdeniz Rotası.....	44
Harita 2.2. Akdeniz'e Kıyısı Olan Kuzey Afrika Ülkeleri	45
Harita 2.3. Afrika Kıtası'nda Bulunan İspanya Toprakları	45
Harita 2.4. Batı Akdeniz Bölgesi'ne Giden Yollar.....	50
Harita 2.5. İspanya Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri	51
Harita 2.6. Portekiz Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri	52
Harita 2.7. Orta Akdeniz Rotası	53
Harita 2.8. İtalya Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri	58
Harita 2.9. Batı Balkan Rotası.....	60
Harita 2.10. Batı Balkan Rotasındaki Göç Baskısı.....	62
Harita 2.11. Göçmenlerin Almanya'ya Gidiş Güzergahı	65
Harita 2.12. Türkiye ve Yunanistan Üzerinden Geçen Düzensiz Göç Rotaları	66
Harita 2.13. Doğu Sınırları Rotası.....	67
Harita 2.14. İsveç Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri	69
Harita 2.15. Doğu Akdeniz Rotası	70
Harita 2.16. Batı Balkan Rotasının Göç Ağı ve Türkiye.....	71
Harita 2.17. Türkiye' de Düzensiz Göçün İç Güzergahları	72

Harita 2.18. Yunanistan’da Bulunan Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri.....	74
Harita 2.19. Uluslararası G Güzergâhında Türkiye’nin Rolü.....	77
Harita 2.20. Avrupa’ya Giriş Yapan Göçmen Sayısı (01.01.2019-24.07.2019)	79

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 2.1. İspanya Sınırına Geçmeye Çalışan Göçmenler	46
Fotoğraf 2.2. Melille'deki Fas-İspanya sınırı	47
Fotoğraf 2.3. İtalya Sahil Güvenlik Kurtarma Botundan Çekilmiş Kareler.....	59
Fotoğraf 2.4. Bulgaristan Sınır Polisi.....	63

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	:Anadolu Ajansı
AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BMDESA	:Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı
BMMYK	:Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DW	:Deutsche Welle
EPSC	:European Political Strategy Centre (Avrupa Siyasi Strateji Merkezi)
EUROPOL	:European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Avrupa Polis Teşkilatı)
EVW	:European Volunteer Worker (Avrupa'ya Gönüllü İşçi Projesi)
FRONTEX	:European Border and Coast Guard Agency (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı)
FYROM	:Former Yugoslav Republic Of Macedonia (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti)
GİGM	:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	:International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İŞİD	:Irak ve Şam İslam Devleti
M5S	:Beş Yıldız Hareketi
ONI	:Office National Immigration (Ulusal Göç Ofisi)
STD	:Sivil Toplum Diyalogu
UMH	:Ulusal Mutabakat Hükümeti
UTSAM	:Uluslararası Terörizm ve Sınırı Aşan Suçlar Araştırma Merkezi

GİRİŞ

İnsanın dışındaki canlı türleri için de kullanılan göç kavramı, insan var olduğundan bu yana sebepleri değişerek var olmuştur. İhtiyaçlarını doğduğu ya da bulunduğu yerde karşılayamayan insanların yer değiştirdiğinin tarihte birçok örneği vardır. Dinamik bir konu olmasının yanında göç kavramı sınırları zayıflatarak ivedilikle önem kazanmaktadır. Kitlesel göç hareketlerinin artması ve göçün etkisinin giderek yayılması ile içinde bulunduğumuz yüzyıl “Göçler Çağı” olarak adlandırılmaktadır (Catles ve Miller, 2008).

İnsanlık tarihine baktığımızda toplumların değişmesine ve gelişmesine katkıda bulunmuş birçok kitlesel göç hareketine rast gelmemiz mümkündür. Günümüzde göçmenler için hedef olan Avrupa kıtasında bulunan ülkelerin temelleri bile kavimler göçüne dayanmaktadır. Son dönemlerde göç konusu farklı bir boyut kazanarak uluslararası etkilerinin yanında ülkelerde iç siyasete de konu olmuştur. Kitlesel yer değiştirmeler kültürler arası çatışma, emek sömürsü, istismar, uyum, yabancı düşmanlığı gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu durum ülke yöneticileri veya yönetmeye aday olanlar tarafından çözülmesi gereken sorunlar arasında yerini almıştır (Ekici, 2015).

Göç kavramı başta sosyologlar olmak üzere farklı disiplinlerde çalışan bilim insanları tarafından “Göçler Çağı” olarak nitelendirilen günümüzde uluslararası boyut kazanarak diplomasiyi dahi etkileyecek güce ulaşmıştır. Buna örnek olarak İtalya gibi göç konusu ile yakından ilgili olan ülkelerin diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile olan sorunları gösterilebilir. Göç sadece uluslararası ilişkilerde değil; iç siyasette de etkisini artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı D. Trump’ın ve İtalya İçişleri Bakanı Salvini’nin seçim kampanyalarını ülkelerindeki göçmenleri hedef alan bir söyleme dayandırması dünya basınında büyük yankı uyandırmıştır. Etkisini gün geçtikçe artıran, uluslararası ve yerelde yönetilmesi ve hatta önlem alınması gereken bir gerçeklik haline dönüşen göç olgusu hem transit bölgelerde hem de varış noktalarında köklü değişikliklere sebebiyet vermiştir (Şener, 2017). Çalışmanın konusu; tam da bu değişikliği yaratabilecek güçte olan uluslararası göç akımlarının kullandığı rotalardır. Yeryüzündeki bu rotalar zamanla değiştiği için günümüzde aktif olan ve Avrupa Birliği (AB) sınırlarını hedef alan göç rotaları incelenmiştir. Öte yandan tarihte oluşan göç rotalarına da değinilmiş olup tarihteki kitlesel göçlerden ve göçe statü kazandıran mültecilik kavramının tarihsel ve hukuksal gelişiminden de bahsedilmiştir. Göçün itici ve çekici güçlerinden bahsedilerek göç rotalarının oluşmasının sebepleri ortaya konulmuş, elde edilen verilerin analizi ile bu rotaların çıkış ve varış ülkeleri analiz edilmiştir.

2015 yılında 1 milyondan fazla göçmen Avrupa'ya geçiş yapmıştır. Bu göçmenlerin büyük bir kısmı deniz yolu ile geriye kalanlar ise özellikle Türkiye ve Arnavutluk üzerinden karayolu ile geçiş yapmıştır. Avrupa'ya gelenlerin tamamı sığınma talep etmeyi tercih etmemekle birlikte, birçoğu bu talepte bulunmaktadır. Almanya, 476.000'den fazla bir sayıyla, 2015 yılında en yüksek sayıda yeni sığınma başvurusu alan ülke olmuştur (Kadınlar Göç Yolunda Projesi, 2016: 15).

1. BÖLÜM

1. GÖÇ OLGUSU

1.1. Göçün Tanımı

Canlılar göç ederek hayatta kalmışlardır. İnsanoğlunun var olmaya başlamasıyla birlikte göç olgusu da ortaya çıkmaya başlamıştır. İnsan dışındaki canlılar da göç ederek hayatta kalmışlardır. O zamanki iklim şartları ve ekonomik sebepler buna sebep olmuştur. Avcı-toplayıcı grupların besin temin etmek zorunda kalmaları, insanoğlunun yiyecek bulma nedeniyle yaptıkları ilk göçleri oluşturur (Güvenç, 2002: 161). Kimi zaman kitlesel kimi zaman bireysel olan bu göçler bazen varış ülkesini bazen kaynak ülkeyi hatta transit ülkeyi de etkilemiştir. Çünkü insanlar sorunlarını, yeteneklerini, kültürlerini, ihtiyaçlarını... gittikleri coğrafyaya da taşımaktadırlar.

Göç, insanlığın var oluşundan günümüze kadar toplumsal, kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal birçok nedenle ortaya çıkmış ve yüzyıllar boyu var olmuş bir olgudur. Türk Dil Kurumu'na göre göç; *ekonomik, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret* olarak tanımlanmaktadır. Yani insanların bireysel veya kitle halinde buldukları coğrafyadan başka bir yere sürekli veya geçici olarak yer değiştirmesidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere göç kavramı çok geniş yorumlanabilir. Uluslararası literatürde çok yaygın olarak kullanılan 'immigrant (gelen göç)/emigrant (gelen göçmen)' söylemlerindeki ayrım bunun bir örneğidir. Google Akademik veri tabanından 1990-2016 yılları arasında yayınlanan göç konulu 1.700,000 makaleden 1.140,000 tanesi 'immigration/gelen göçmen' kavramı üzerine yazılmıştır. Bu sayı giden göçte ise 650,000 makaledir (Topcuoğlu, 2016). Bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmek olarak tanımlanan ve İngilizcede "migration" olarak ifade edilen göç çalışmanın kapsamının dışındadır. Bu çalışma, ekonomik ve siyasi sebepler ile bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye gitmelerini ifade eden ve İngilizcede "immigration" olarak karşılığı bulunan göç kavramı üzerinde durmaktadır (IOM 2018 Göç Raporu, 2018). Yani ele alınan göç şekli çeşitli nedenlerden ötürü bireysel ya da kitlesel olarak sınırları aşarak başka coğrafyalara, kültürlere, toplumlara doğru gönüllü veya zorunlu hareket etmeyi ifade etmektedir. Göçün uluslararası boyutu bu çalışmanın konusu dâhilindedir.

Bazı kaynak taramalarındaki göç tanımlarına bakacak olursak;

Uluslararası Göç Örgütü tarafından derlenmiş olan Göç Terimleri Sözlüğü 'ne göre göç, uluslararası bir sınırı geçmek veya devlet içinde yer değiştirmektir. Uluslararası göç, kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşei ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmalarıdır.

Göç ile birlikte maddi ve manevi öğelerle farklı kültürlerden birey ve gruplar, bir kültürel etkileşime girmekte ve bu etkileşimin sonucunda her iki kültürün de değişmesi söz konusu olmaktadır (Güvenç, 2002: 122).

Uluslararası göç; geçici ya da kalıcı olarak insanların bir ülkeden başka bir ülkeye giderek oraya yerleşmesidir (David vd, 2017: 13).

Göç, anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmelerdir (Ender, 1986: 9).

Göç, sadece insanların yaşadığı bir olay değildir. Göç, canlıların büyük bir kısmı için geçerli olan ve yaşamlarını devam ettirebilmeleri için önemli bir koşul olan yer değiştirme eylemidir (Yalçın, 2004: 1).

Göç, insanların buldukları yerden geçici olmamak şartıyla başka bir yere gidip yerleşik olarak yaşamalarıdır (Ünver, 2003: 178).

Göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Günümüzde AB, Euro krizi ve İngiltere'nin AB'den ayrılması (Brexit) gibi krizlerin yanı sıra mülteci krizi gibi önemli bir kriz ile de karşı karşıyadır. Göç meselesinin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yönleri ile kriz olarak algılanması, hem AB ülkelerinin kendi içinde dayanışma ilkesini zayıflatmakta, hem de AB dış ilişkilerinde tartışmalı bir duruma zemin oluşturmaktadır. Hem AB hem de Türkiye-AB ilişkilerinde siyasileşen göç olgusunun, çok boyutlu ve bütüncül politikalara dayanak oluşturması açısından kavramsal olarak incelenmesi önem kazanmaktadır (Şimşek, 2018).

Göç kavramı iç göç, dış göç, zorunlu göç, isteğe bağlı göç ayrımları ile karşımıza çıkmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 13). Uluslararası göçün nedenlerini sıralayacak olursak:

- Ekonomik nedenler: İş imkânsızlıkları, doğal kaynakların varlığı, gelir dağılımındaki bozukluklar, tarım topraklarının bölünmesi...
- Siyasi nedenler: Savaş, ihtilal, sınır değişikliği, askeri darbe, bölgesel çatışma, terör...
- Sosyal nedenler: Eğitim, sağlık, güvenlik gibi sosyal imkânların yetersizliği ve nüfus artışı...
- Doğal nedenler: Deprem, sel, erozyon, kuraklık, heyelan, çölleşme...

Genel olarak değerlendirmek gerekirse göç kavramı “yer değiştirme hareketi” olarak tanımlansa da, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik yapısı ile ilişkili olup birçok parametreyi bünyesinde barındırmaktadır. İnsanlar yer değiştirirken kültürlerini, değerlerini, alışkanlıklarını, yeteneklerini ve sorunlarını da beraberinde getirmektedir. 21.yüzyılın “Göçler Çağı” olarak tanımlandığı düşünüldüğünde uluslararası aktörlerin göçü yönetmek için gösterdikleri gayreti anlamak kolaylaşmaktadır (Catles ve Miller, 2008: 11).

Harita 1.1. Avrupa Ülkeleri En Çok Hangi Uyruktan Göçmen Bulunduruyor

Kaynak: infografik.com.tr (Erişim tarihi:15.2.2018)

Göç çeşitlerinden biri olan ve ülke sınırları içindeki yer değiştirmeleri tanımlayan iç göç daha sık görülen bir olaydır. Amerika’da her yıl yüzlerce insan şehirler ve eyaletler arasında yer değiştirmektedir. Türkiye’de her yıl binlerce insan iş imkânı, eğitim, sağlık gibi gerekçelerle yer değiştirmektedir. Bu yer değiştirme daha çok gelişmişlik seviyesine göre ülke sınırlarının doğusundan batısına doğru gerçekleşmektedir. Fakat çalışmanın konusu uluslararası göçtür. Harita 1.1.’de ülkelerin en çok hangi ülkeden göçmen barındırdığı görülmektedir. Yürürlükte olan 1982 Anayasası’ndaki tanıma göre “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür”, 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre ise ‘Yabancı’; Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişidir. David Bartram’ın da kitabında belirttiği üzere Waldinger ve Linhter’’e göre ulus devletlerin asli kurumlar olduğu modern toplumlarda temel farklılık noktaları milliyet ve yabancılıktır. Milliyet kavramı içinde barınan değerler, o toplumun çimentosu olmakta ve o toplumda yaşayan insanlar arasında somut bir bağ kurmaktadır. Ülke içinde yapılan göçler bu sebepten ötürü köklü değişikliklere sebep olmamaktadır. Toplumun kabul seviyesi ülke sınırları içindeki değişikliklere karşı oldukça yüksektir. Fakat bu sınırları “yabancı” geçtiğinde göç eden kitlenin kültürü, yetenekleri, sorunları ve ihtiyaçları da o yabancı ile birlikte sınırı aşmaktadır. Bu durum gelen yabancının sayısına, ihtiyaçlarına, göç etme sebeplerine, menşei ülkesinin durumuna göre kriz haline gelmektedir (Bartram vd., 2017: 15).

1.2. Göç Terminolojisi

Göç konusunda kavramsal kargaşanın olduğu bilinen bir gerçektir. Bu kavramsal karmaşa ülke yöneticilerinden, basın araçlarına kadar birçok alanda kendini göstermektedir. Çeşitli kaynakların taranması ve Uluslararası Göç Örgütü’nün (International Organization for Migration-IOM) derlediği göç terimleri sözlüğünden faydalanılarak çalışma kapsamında bilinmesi gereken terimlerin tanımlamaları incelenmiştir.

Göç ile ilgili bazı kavramlar ve tanımları şu şekildedir:

“Ayrımcılık (discrimination): Lehine olunan ve aleyhine olunan arasında hiçbir makul ayırımın yapılamadığı bir durumda, herkese eşit davranmama. Ayrımcılık, “ırk, cinsiyet, dil ya da din” açılarından (Madde 1(3), 1945 BM Şartı) ya da “*ayrımcılığın her türü, örneğin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka düşünce, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet*

ya da diğer statüler” (Madde. 2, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi) açısından yasaklanmıştır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Diaspora (Diaspora): Genel anlamda diaspora, menşei ülkesinden ayrılmış olan ancak anavatanıyla bağları süren birey ve üyeleri veya ağ, dernek ve toplulukları ifade eder. Bu kavram, daha ziyade geçici olarak yurtdışında yerleşik toplulukları, geçici süreyle yurtdışında bulunan yerleşik göçmen işçileri, ev sahibi ülkenin vatandaşlığına sahip yabancı çalışanları, çift vatandaşlığı bulunan kişiler ve ikinci/üçüncü nesil göçmenleri kapsar (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Dublin Konvansiyonu (Dublin Convention): AB’ye taraf devletlerden birine iltica başvurusu yapıldığında, başvuruyu incelemekten hangi Avrupa Birliği üye devletinin sorumlu olduğunu belirleyen AB Devletleri arasındaki anlaşmadır (1990’da kabul edilip 1997’de yürürlüğe girmiştir). Konvansiyon, aynı başvuru sahibinin başvurusunun eş zamanlı olarak birkaç AB üye ülkesi tarafından incelenmesini engellediği gibi dosyanın sorumluluğunu kimse almak istemediğinde, sığınmacının bir ülkeden diğerine yeniden yönlendirilmesini de engellemektedir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Düzensiz göçmen (irregular migrant): Yasadışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişidir. Bu terim, bir ülkeye giriş kurallarını ihlal eden mülteciler ve ev sahibi ülkede kalma izni bulunmayan diğer kişiler için geçerlidir. Ayrıca bu terim gizli/yasadışı/kayıt dışı göçmen veya düzensiz durumdaki göçmen olarak da anılmaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Düzensiz göç (irregular migration): Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, göçmen, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Geri göndermeme (non-refoulement): Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde öngörülen bu ilkeye göre: “hiçbir Taraf Devlet, bir kişinin ırkı, dini, tabiiyeti,

belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü yüzünden hayatı ve özgürlüğünün tehlikeye gireceği toprakların sınırlarına söz konusu kişiyi hiçbir şekilde sınır dışı etmeyecek veya geri göndermeyecektir. Bu ilke, “içinde bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlike arz ettiğini gösteren makul nedenlerin bulunduğu veya ciddi bir suç işlemiş olmaktan dolayı hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunan ve ilgili ülke için tehlike oluşturan kişiler tarafından işletilemez.” (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, 33(1) ve (2) Maddeleri).

Güvenli ülke(safe country): Güvenli ülke, kabul eden ülkeye göre, sığınmacının koruma bulduğu veya bulabileceği bir ülkedir. Güvenli ülke kavramı (başka yerde koruma/ilk sığınma ilkesi), mülteci statüsünü belirleme prosedürlerine kabul edilme kriteri olarak sıkça kullanılmaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Menşei/Kaynak ülke (country of origin): Göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) kaynağı durumundaki ülkedir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Sığınma (asylum): Bir devletin geri göndermeme (non-refulman) ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türü. Vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruma sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten korkan kişiye verilir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Sığınmacı (asylum seeker): Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Mülteci (refugee): Irkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir (Cenevre Sözleşmesi 1. Madde).

Tabiiyet (nationality): Birey ve devlet arasındaki yasal bağıdır. Uluslararası Adalet Divanı, Nottebohm davasında (1955) tabiiyeti şöyle tanımlamıştır: “Tabiiyet, temelinde bir toplumsal bağlılık olgusu ve karşılıklı hak ve ödevlerle birlikte gerçek bir varlık, çıkar ve duygu dayanışması bulunan bir hukuksal bağ olup, doğrudan doğruya kanun yoluyla veya idari

yetkililerinin fiili sonucunda kendisine tabiiyet verilen kişi ile tabiiyeti kendisine tanıyan Devletin insan topluluğu arasında başka herhangi bir Devletinkinden daha yakın bir bağlantı tesis etmektedir”. Tabiiyet Kanunlarındaki Uyuşmazlıklara İlişkin Belirli Sorular Hakkındaki 1930 Lahey Sözleşmesi'nin 1. Maddesine göre: *“Her Devlet, kendi kanunlarına göre kimlerin kendi vatandaşı olduğunu belirler. Bu kanunlar, tabiiyetle ilgili olarak kabul edilen uluslararası sözleşmeler, uluslararası teamüller ve genel olarak kabul görmüş hukuk ilkelerine uyduğu sürece, diğer Devletler tarafından tanınacaktır”* (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013)”

Göç terminolojisi üzerinde en çok kavram kargaşası yaşanan terimler; göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarıdır. Farklı kaynaklardan elde edilen tanımlamalar şu şekildedir:

Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri bakımından gönüllü olup olmaması, göç etme şekli bakımından düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlamaktadır. Fakat 5543 Sayılı İskân Kanunu göçmeni “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır” şeklinde tanımlamaktadır.

Deutsche Welle (DW) isimli Alman yayın kuruluşunun 26 Eylül 2018 tarihinde yayınladığı göç ve iltica terimleri sözlüğü sık karıştırılan kavramlar yazısına göre sığınmacı, uluslararası koruma arayan, başvuruda bulunduğu ülkede yetkili makamlarca başvurusu henüz sonuçlandırılmamış, yani henüz mülteci statüsü tanımlanmamış kişiler olarak ifade edilmektedir (Welle, 2018). IOM tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü sığınmacı kavramını benzer şekilde tanımlama yapılarak, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşlerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku sebebiyle, ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen kişi” (1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi). 1951 Cenevre Sözleşmesi, Madde 1(2)'deki mülteci tanımına eklemeler yaparak 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi mülteci kavramını “menşei ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde

ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi şekilde bozulmasına sebep olan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlamaktadır. 1984 Cartagena Bildirisi de mülteciyi benzer şekilde tanımlayarak “yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi şekilde bozan, hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olması sebebiyle ülkesinden ayrılan kişiler” olduğunu belirtmiştir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

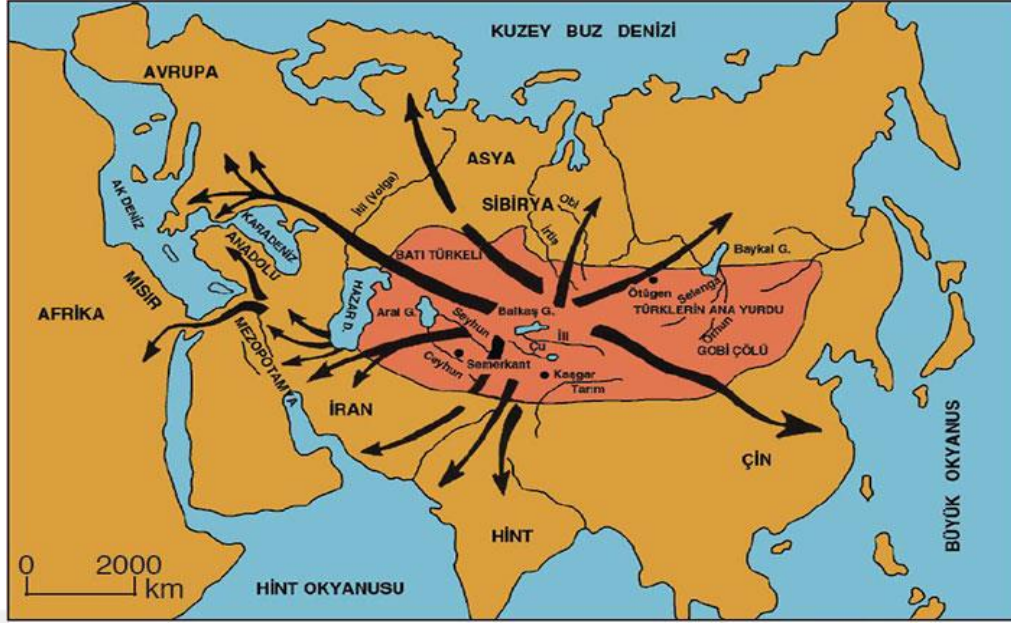
Tüm bu tanımlamalar ele alındığında her göçmenin sığınmacı olmadığı gibi, her sığınmacının da mülteci olmadığı çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır.

1.3. Göçün Tarihsel Gelişimi

Geçmiş yıllardaki kitlesel göçler incelendiğinde bu göçlerin iklimsel veya coğrafi koşullara göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Nüfuslarının artması ile birlikte göç etmeye yönelen toplumlarda, göç rotalarının yaşamsal ihtiyaçlara göre şekillendiği görülmektedir. Doğal kaynakların sınırlı olması nüfusun artması ile göç edilen yerler üzerinde hâkimiyet yarışı başlamıştır. Bu mücadeleler yeni sınırların, yeni göç rotalarının oluşmasını ve yeni kitlesel hareketleri beraberinde getirmiştir.

1.3.1 Kavimler Göçü

Tarihte bilinen en eski kitlesel yer değiştirme hareketi olan Kavimler Göçü, IV. yüzyılda meydana gelen ve uzun bir dönemi kapsayan göç dalgasıdır. Hayvancılık ile uğraşan ve göçebe bir hayat süren Türklerin anayurdu Orta Asya'dır. Türkleri bu coğrafyadan göç etmeye iten birden fazla sebep vardır. Çin Devleti'nin Asya Hunlarına yaptığı baskı, kıtlık, yaşam koşullarının zorlaşması neticesinde Türk toplulukları başka coğrafyalara göç etmişlerdir. Bu göçlerin ana kanalı batı olmuştur. Her göçen kavim gittiği yerdeki toplumu rahatsız ederek oradaki yerel halkı göç etmeye ittiği için Kavimler Göçü sıralı ve zincirli bir şekilde oluşmuştur (Czegledy, 2004: 62).

Harita 1.2. Türklerin Orta Asya'dan Göç Ettiği Rotalar

Kaynak: www.altayli.net (Erişim Tarihi 10.07.2019)

Orta Asya'dan göç eden Türk toplulukları gittikleri yerlerde yeni devletler kurmuşlardır. Bunun sonucunda Orta Asya kültürü yayılmıştır. Harita 1.2.'de görüldüğü üzere Kavimler Göçü'nün etkisi oldukça geniş bir alana yayılarak kıtaları aşmıştır. Afrika'dan Çin'e kadar birçok coğrafyayı farklı seviyelerde etkileyen bu göç süreci günümüzün Avrupa kültürünün oluşmasına da temel oluşturmuştur.

Harita 1.2.'te görüldüğü üzere günümüz Avrupa Kavimler göçündeki göç rotaları:

- Doğuya giden gruplar için Çin ve Uzak Doğu bölgeleri,
- Batıya giden gruplar için Avrupa, Karadeniz, Hazar Denizi, Mısır, Anadolu, İran Bölgeleri,
- Güneye giden gruplar için Afganistan, Çin, Hindistan,
- Kuzeye giden gruplar için Sibiryaya hedef olmuştur.

Gotlar yani Almanların ataları, onların kolu olan Ostrogotlar ve Vizigotlar Roma İmparatorluğu'nun dağılmasında etkili olmuşlardır. Bir süre Ukrayna'ya yerleşen Ostrogotlar Hunlara tabi olmuş ve sonrasında İtalya'ya yerleşmişlerdir. Bizans ordularına yenilince ise yerli halk arasında kimliklerini kaybetmişlerdir (Karpat, 2010: 72). Hunlar, Volga-Don Kanalı arasında hayatlarını sürdüren diğer Hunların daha batıya doğru göç etmelerine neden

olmuşlardır. O tarihlerde Karadeniz'in kuzeyinde Almanların atası olan Gotlar yaşamaktadır. Hunların bu bölgeye yerleşmesiyle çoğunluğu Cermen olan Vizigotlar, Ostrogotlar, Gepitler ve Vandallar daha batıya doğru göç etmeye mecbur kalmışlardır. Romalıların barbar olarak adlandırdığı bu kavimler, önlerine çıkan diğer kavimleri yurtlarından atarak İspanya'ya, hatta Kuzey Afrika'ya kadar ilerlemişlerdir. Yıllarca süren 'kavimler göçü' günümüz Avrupa devletlerinin temellerini atan bir göç sürecidir (Kınık, 2010: 37). Hunların boyun eğdirdiği Cermen halklarından bazıları Roma topraklarının güney ve batı bölgelerine kaçarak Kuzey Afrika'da (Vandallar), Galya'da (Burgonyalılar), ve İtalya'da (Ostrogotlar) yeni krallıklar kurmuşlardır. Bazı Germenler daha uzun bir göç yolu tercih ederek Britanya ve Renanya'ya kadar giderek o bölgelere yerleşmişlerdir (McNeill, 1985: 284).

Orta Asya'dan göç eden insanların nasıl değiştiğini Orta Asyalıların Türkiye'den gelen ziyaretçilere "at üstünde gittiniz uçak ile döndünüz, kara gözlü gittiniz mavi gözlü geldiniz" söyleminden anlayabilmek mümkündür. Devletlerin birçoğunu göçlerin getirdiği insanlar kurmuştur. Amerika ve Avustralya halkının %1-10 oranında Kızılderilileri saymaz isek tamamı göçmenlerden oluşmuştur (Karpat, 2010: 86).

1.3.2 Yeni Dünya'ya Göçler

Osmanlı İmparatorluğu'nun İpek ve Baharat Yolu gibi önemli göç güzergâhlarını kontrol altına alması ile Avrupalı devletler ticaret yaptıkları coğrafyalar ile ulaşım sağlayabilmek için alternatif yollar bulma çabasına girmişlerdir. Portekiz, İngiltere, Fransa, İspanya ve Hollanda gibi denizci devletler haçlı seferleri sırasında Müslümanlardan pusulayı öğrenmeleri ile bu alternatif yol arayış çalışmalarına hız vermişlerdir. 15. yüzyılda ise Kristof Kolomb, Macellan gibi kâşiflerin yaptığı yeni kıta keşiflerinin etkisi büyük olmuştur. Önceleri kanun kaçaklarının yargıdan kaçmak için kullandığı yeni coğrafyalar 16. yüzyılda ekonomik gelişmeler ile birlikte göç için tam bir çekim merkezi haline dönüşmüştür. Bu süreç 15. yüzyıl sömürgeciliğinde başlangıç olarak bilinmektedir. Abdurrahman Yılmaz'ın da makalesinde belirttiği üzere o dönemde Amerika Kıtası'nın ihtiyacı olan insan gücü Afrika kıtasının en önemli ihraç ürünü haline gelmiştir (Williams, 1944: 51-52).

Harita 1.3. Amerika'nın Keşfi ile Ortaya Çıkan Yeni Dünya Eski Dünya Sınırları

Kölelik, Amerika'nın keşfinden önce var olsa da bu yüzyılda sistematik hale gelmiştir. Harita 1.3.'de keşifler ile ortaya çıkan yeni coğrafyalar görülmektedir. 16.yy ile 19.yy arasında yaklaşık 8-10 milyon Afrikalı köle olarak çalıştırılmak için Yeni Dünya'ya göç etmiştir (Yılmaz, 2014: 9).

1.3.3. Yunan Mübadelesi

Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi, Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan ve 30 Ocak 1923'te imzalanan hukuki bir sözleşmedir. Türkiye ve Yunanistan kendi ülkelerinde yaşayan Türk ve Yunan soydaşını din esasına göre karşılıklı olarak zorunlu göçe tabi tutmuştur. Mübadeleyi gerçekleştirebilmek için Mübadele İmar ve İskân Vekâleti kurulmuştur (Yönlü, 2018: 122).

Mübadele ile 1.200.000 Ortodoks Hristiyan Rum Anadolu'dan Yunanistan'a, 500.000 Müslüman Türk de Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu mübadele yapılırken Türkiye'de sadece İstanbul ile Gökçeada ve Bozcaada'da ikamet eden Rumlar, Yunanistan'da ise sadece Batı Trakya Türkleri mübadeleden muaf tutulmuşlardır (Bozdağlıoğlu, 2014).

Prof. Dr. Yücel Bozdağlıoğlu'nun makalesinde belirtildiği üzere Zürher'e göre Türk-Yunan nüfus mübadelesinde üç önemli özellik dikkat çekmektedir. Birincisi kullanılan temel kriterin din olmasıdır. Mübadeleye tabi olanlar arasında dil ya da etnik kökene dayalı bir ayırım yapılmamıştır. İkinci önemli özellik ise sözleşmenin geriye dönük olmasıdır. Mübadele sadece 1922 yılı itibariyle göç edenleri değil 1912 yılından beri (çoğunlukla da savaş

sebebiyle) göç edenleri kapsamaktaydı. Bu göçün sebebi ise genellikle savaş olmuştur. Mübadelenin son özelliği ise tarihte ilk defa, zorunlu göç Uluslararası Hukuk tarafından meşrulaştırılmıştır (Zürcher, 2003: 4).

1.3.4.Almanya'ya İşçi Göçü

İkinci Dünya Savaşından sonra ekonomik ve teknik gelişimini tamamlayan Almanya yabancı işçiye ihtiyaç duymuştur. Ekonominin gelişimine paralel olarak yabancı işçi ihtiyacı artmıştır. 1965 yılında Almanya'daki yabancı işçi sayısı 1.2000.000'e ulaşmıştır. 1961 yılında Almanya'da çalışan Türkler Almanya'daki yabancı işçilerin %1'ini oluştururken sadece beş yıl sonra bu oran %10,5'e çıkmıştır (Tuna vd., 1996: 82).

Tablo 1.1. Almanya'ya Giden Göçmen İşçi Sayıları

Yıl	İtalya	İspanya	Yunanistan	Türkiye
1962	276.761	94.049	80.719	18.558
1963	286.968	119.559	116.855	32.962
1964	296.104	151.073	154.832	85.172
1965	372.400	182.800	187.100	132.700

Kaynak:(İstanbul Üniversitesi-İktisat Fakültesi –İktisat ve İktisadiyat Enstitüsü- Türkiye'den Almanya'ya İşgücü Akımı ve Meseleleri 1. Rapor:82-83)

Tablo 1.1. incelendiğinde 1962-1965 yılları arasında geçen dönemde Türkiye'den Almanya'ya giden işçi sayısının sürekli arttığı görülmektedir. Almanya'ya en fazla işçi İtalya'dan gitmiştir. İtalya, İspanya ve Yunanistan yakın döneme kadar Avrupa'nın göç veren ülkeleri olmuştur. Tablo 1.1'deki sayılara bunu destekler niteliktedir.

1.4. Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Mülteci Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Uluslararası platformda ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlar için yapılan çalışmalar iki dönemde değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arasında geçen süreç iken ikincisi II. Dünya Savaşı sonrasındaki çözüm arayışlarının gerçekleştiği dönemdir.

Göç alanında çalışan birçok sosyal bilimci çağımızı “Göç Çağı” olarak tanımlamaktadırlar. Bu düşüncenin oluşmasının temeli, küreselleşen dünyada göç hareketlerinin tüm yerküreyi ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal olarak etkilemesidir.

Uluslararası göç olgusu, küreselleşme sürecinde kilit bir öneme sahip olmasının yanında uluslararası politik düzenin de değişimine katkı sağlamaktadır. Uluslararası göç ile ilgili son dönemin en büyük değişikliği yerel ve uluslararası siyasetin ana gündemi haline gelmesidir (Castles ve Miller, 2008: xviii).

Dünya tarihinde mülteci ve sığınmacı sorunu çok eski tarihlere dayanmaktadır. Günümüzde mülteci hukukunun çıkış noktası diyebileceğimiz en önemli etken I. ve II. Dünya Savaşlarıdır. Bu savaşlar neticesinde mağdur olan milyonlarca insan için sığınabilecekleri bir ülke bulma çabası mülteci hukukunun gelişiminde temel oluşturmuştur. Bununla birlikte mülteci hukukunun ortaya çıkmasında Avrupa dışı kitlesel hareketler de etkili olmuştur. Aşağıda bu kitlesel hareketlere örnek verilmiştir (Kırmızıgül, 2017: 168):

- Ruanda ve Tanzanya’da bulunan Mozambikli mülteciler, Hindistan’da bulunan Bengalli mülteciler,
- İran İslam Devrimi sonrası ülkesinden kaçmak zorunda kalan rejim karşıtı mülteciler,
- 1979’da Afganistan’ın işgali sonucunda ülkesinden kaçan Afgan mülteciler,
- Körfez Savaşı sonucu Irak’tan kaçarak İran’a ve Türkiye’ye sığınan Kürt mülteciler,
- Sırp işgali ile Bosna Hersek ve Kosova’dan kaçmak zorunda kalan Bulgar mülteciler,
- 1996 yılından bu yana ülkelerini terk etmek zorunda kalan Çeçenler,
- Ortadoğu’ da İsrail’in politikaları nedeniyle mülteci konumuna düşen Araplar.

Mültecilik, Birleşmiş Milletler tarafından “İrkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu sebeple ülkesinden ayrılan ve bu korku nedeniyle ülkesine dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramın gündeme gelmesinde ve bu statünün gelişmesinde II. Dünya Savaşı’nda milyonlarca insanın yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalması etkili olmuştur. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nin 14. madde 1. fıkrasında “Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve bu ülkelere sığınmacı işlemi görme hakkı vardır.” Vatandaşı olduğu ülkeden kaçarak başka bir ülkenin korumasından faydalanmak isteyen kişinin başvurusu değerlendirilmektedir ve bu

değerlendirme sonucunda sığınma başvurusunda öne sürdüğü gerekçeleri haklı görüldüğünde kişiye mültecilik statüsü verilmektedir.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi (Konvansiyonu) ve 1967 Protokolü bu alanda temel oluşturan hukuki belgelerdir. 1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci tanımını yaparak mültecinin hak ve sorumluluklarını belirlemektedir. 1951 Konvansiyonuna göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir. Mülteciyi diğer göçmenlerden ayıran nokta mültecilerin ülkesinden gönüllü olarak ayrılmamasıdır (Kirişçi, 1991: 551).

1.4.1. I.ve II. Dünya Savaşları Arasında Yapılan Çalışmalar

- Bu çalışmaların ilki, 1921 yılında Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün Rus mülteciler için Milletler Cemiyeti' ne yaptığı yardım başvurusudur. Bu yardım talebine Milletler Cemiyeti kayıtsız kalmayarak ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan yaklaşık 1 milyon Rus mülteciye yardım edilmesine onay vermiş ve bunun için Norveçli bir komiser görevlendirilmesi,

- 1922 yılında Türk-Yunan Savaşı sırasında mülteci durumuna düşen insanlar için yapılan çalışmalar,

- 1926 yılında I. Dünya Savaşı sonrasında mülteci konumuna düşen Rus ve Ermeniler için yapılan çalışmalar,

- 1931-1935 yılları arasında Almanya'dan kaçan Yahudi ve diğer mülteciler için Milletler Cemiyeti'nin Amerikalı James McDonald isimli bir Komiser ataması bu alanda yapılan çalışmalara örnek verilebilir (İçkerya, 2019).

1.4.2. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsü'ne Dair Cenevre Sözleşmesi'nin İmzalanması

I. ve II. Dünya Savaşı'nda yaşanan acı tecrübeler ile uluslararası düzeyde bir işbirliği ve bu alanda kurumsal yapıların oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. Yaşanılan kötü

tecrübeler ile hukuki bir çerçeve çizilerek ülkelerin bağlayıcılığında mültecilik kavramına tam resmiyet kazandırılması gerekliliği doğmuştur. Sığınmacılarla ilgili en önemli uluslararası düzenleme şüphesiz 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'dir. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler tarafından Cenevre'de 28 Temmuz 1951'de kabul edilmiş olmasına rağmen Nisan 1954' te yürürlüğe girebilmiştir (GİGM, 2019). Sözleşme, mülteci tanımını yapmakla birlikte mülteci statüsü alan sığınmacının haklarını ve sığındığı ülkenin yükümlülüklerini de belirleyen bir anlaşmadır (Dost, 2014).

Ülkeler, uzun süren tartışmaların sonunda mülteci kavramını “haklı bir nedene dayanan zulüm korkusu” zeminine oturtmuşlardır. Ancak sözleşme, iki önemli çekince konularak imzalanmıştır. Bu çekincelerden ilki tarih ile belirlenmiştir. “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ifadesi ile şartları taşımış olsa da bu tarihten önce mağdur olan kişilere mülteci statüsü verilmeyeceği belirtilmiştir. İkinci çekince ise coğrafi kriterdir. İmzacı devletlere bir opsiyon tanınarak mülteci tanımlamasını Avrupa ile sınırlandırabilme imkanı verilmiştir. İsteyen imzacı devlet coğrafi sınırlandırma talep etmeyebilir fakat etmiş ise bir nota ile bildirimde bulunarak vazgeçebilmektedir. Sözleşmeyi önemli yapan bir diğer nokta ise mültecinin zulüm görme riski olan yere gönderilmemesidir. Böylelikle “Geri Gönderilemez” ilkesinin de hukuki bağlayıcılığı oluşturulmuştur (İçkerya, 2019).

1.4.3 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsü' ne Dair Protokol

1951 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, zamanla mülteci sorununu çözmeye yetersiz kalmıştır. Çünkü sözleşmede mültecilere bir takım haklar tanınmış olsa dahi anlaşmaya tarihsel ve coğrafi açıdan kısıtlamalar koyulmuş ve bu daraltıcı hükümler sorunun çözümünü zorlaştırmıştır. Bu sorunun çözümü için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) konuyu gündemine alarak ve aktif faaliyette bulunarak ‘Mültecilerin Hukuksal Statüsü’ ne Dair Protokol’ü hazırlamış ve genel kurulunda 16 Aralık 1966 tarihinde kabul etmiştir. İmzalanmasını takiben, protokol 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Bu protokol ile 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde geçen ve “1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar” ifadesi ile mülteci kavramını tarihsel olarak daraltan kısıt kaldırılarak yerine “her şahıs” ifadesi eklenmiş, kavramın kapsamı genişletilmiştir. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlama ile imzalayan devletler için bu çekincelerini sürdürebilme hakkı tanınmıştır (İçkerya, 2019).

1.4.4 Diğer Uluslararası Düzenlemeler

Yukarıda açıklanan uluslararası düzenlemeler dışında göçün yönetilmesinde doğrudan ya da dolaylı bölgesel veya yerel hatta evrensel hukuki düzenlemeler sürekli devam etmiştir. Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili yapılan bazı uluslararası yasal düzenlemeler aşağıda sıralanmıştır (İÜ, 2019):

- Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmesi,
- Vatansızlığın Önlenmesine İlişkin Sözleşme,
- Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi,
- Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımın Kaldırılmasına İlişkin BM Sözleşmesi,
- 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi,
- Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme,
- Çocuk Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi,
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme.

Bölgesel sözleşmelere verilebilecek örnekler aşağıda sıralanmıştır (İçkerya, 2019):

- 1966 yılında Bangkok'ta Asya Afrika Hukuksal Komitesi'nde kabul edilen Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeleri'nde, 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımı hemen hemen aynı kabul edilip, "ırk" ifadesinin yanı sıra "renk" ifadesine de yer verilmiştir.
- 1977 yılında Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi kendinden önceki mülteci sözleşmelerine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne atıfta bulunarak sözleşmeye taraf olan ülkelere gelerek sığınma talep eden kişilere sığınma hakkının verilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Bildiride, 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımının yanı sıra "insancıl nedenlerle" sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkının verileceğini açıklaması, 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi'nin boyutlarını aşmakta ve büyük bir önem taşımaktadır.

- Afrika kıtasında sömürge döneminin sona ermesi sorunları çözmemiştir. Bölgedeki çıkar grupları arasında çıkan çatışmalar sebebiyle milyonlarca insan ya ülke içinde ya da başka bir ülkeye giderek yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Afrika kıtası özelinde meydana gelen olaylar neticesinde mülteci konumuna düşen Afrikalılar için 10 Eylül 1969 tarihinde “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Bu sözleşme yasal bağlayıcılığı olan tek bölgesel sözleşmedir.

1.5. Küresel Göç Hareketleri

İnsanlık tarihi boyunca bireysel ve ya kitlesel insan hareketleri meydana gelmiştir. Bu süreç sınırların, coğrafi yapının, gelişmişliğin değişmesine; emeğin ve sermayenin göç etmesine neden olmuştur. Bu durum yer değiştirmeleri kendi içinde beslemeye devam etmiştir ve Dünya üzerinde döngüsel bir göç meydana getirmiştir.

1.5.1. İstatistikî Verilerle Göç

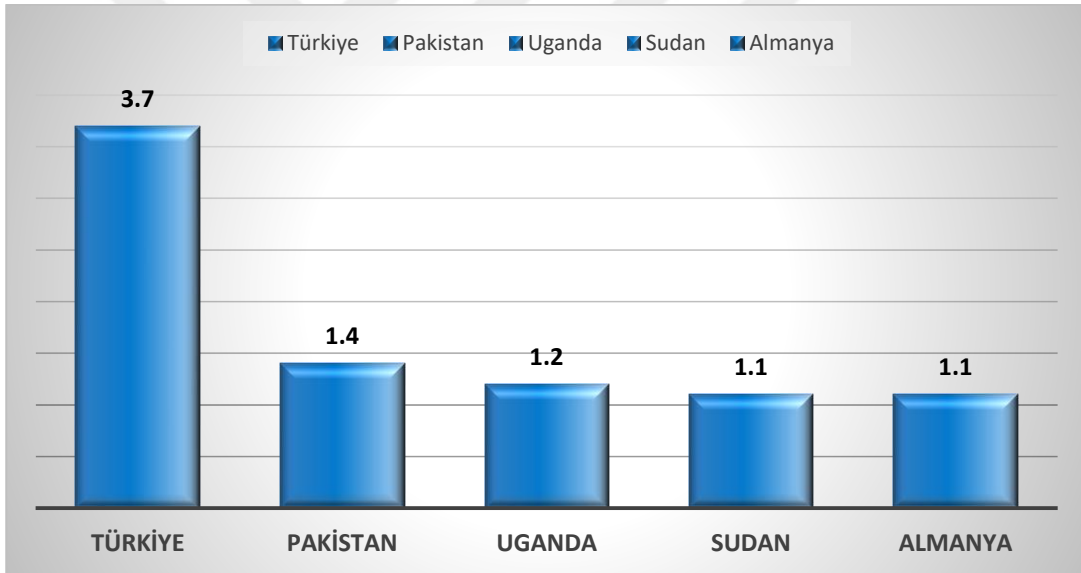
Göçmen, kendi ülkesinden (menşei ülke) ayrılırken, rotası üzerinde bulunan ülkeden (transit ülke) geçerken, göç etmeyi tasarladığı ülkeye (hedef ülke) girerken ve bu ülkelerde bulunduğu süre içinde ülkelerin yasalarına uyup uymama durumuna göre; yasal ya da yasa dışı göçmen olarak da tanımlanmaktadır. Ne zaman hangi yönde olacağı öngörülemeyen, göç eden kitlenin sosyal, demografik ve ekonomik özelliklerinin çok çabuk değişebildiği göçlere “düzensiz göç (irregular migration)” denilmektedir (Yılmaz, 2014).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı’nın (BMDESA) 2017 verilerini göre Dünya’da 258 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu sayı 7.6 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık %3’üne karşılık gelmektedir. Raporu göre Dünya’daki göçmen nüfusu 2000-2017 yılları arasında %50’lik bir artış göstermiştir. Dünya’da 68 milyondan fazla insan zorla yerinden edilmiş ve bu sayının 25 milyonu mültecilerden oluşmaktadır. Mültecilerin ise yaklaşık %52’si kadın ve çocuklardan oluşmaktadır.

David Bartram’ın kitabında belirtildiği üzere William Lacy Swing’e göre göç, insanlık tarihinin en eski ve etkili yoksulluk karşıtı önlemi, zorluklara karşı doğal bir insan tepkisi ve daha büyük fırsatlar için bir kolaylaştırıcıdır. Birleşmiş Milletler bir yıldan daha fazla süre ile yapılan yer değiştirmelerini göç hareketi olarak tanımlamaktadır. Uluslararası göçü kavramsal düzeyde anlayabilmek için ulus kelimesinin uluslararası göç teriminin kalbi

olduğunu bilmek gerek. Göç, ulus-devlet kavramı düşünüldüğünde ülkeler arası göç ulus farklılıkları veya ulus yapısı ile ilişkilendirilen farklılıkların sonucudur (Bartram vd., 2017: 14).

Küreselleşme sürecinde çok büyük bir öneme sahip olan göç olgusu uluslararası alanda siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal düzenin kökten değişimine katkı sağlamaktadır. Göç olgusu ülkeler tarafından sadece mülteci haklarını ifade etmiyor. Küreselleşmenin gücü uluslararası göçün etkisiyle birleştiğinde devletlerin göçe olan yaklaşımı mülteci hakları ile sınırlı kalmıyor. Başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülke göç konusuna kamu güvenliği, düzeni ve sağlığı açısından risk olarak görmektedir. Bölgesel krizlere dönüşebilen kitlesel göç olaylarında birçok devletin önceliği sınır güvenliği olmakla birlikte taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ve uluslararası hukuk kurallarını yok sayabiliyor (Czaika ve Haas, 2013).

Kaynak: BMMYK (2019)

Grafik 1.1. Dünyada En Çok Mülteci Barındıran İlk Beş Ülke

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre hazırlanan Grafik 1.1. incelendiğinde dünyada en fazla mülteci barındıran ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye'yi Pakistan ve Uganda takip etmektedir. Sudan ve Almanya'nın barındırdığı mülteci sayısı ise aynı oranda verilmiştir (BMMYK, 2019).

Göç olgusunun yeniden şekillendiği günümüzde etnik ve kültürel birliktelikler üzerine kurulmaya çalışılan ulus-devletlerin egemenlikleri ile belirledikleri toprak parçaları ve bunun

üzerinde yaşayan insanlar üzerinde egemenlik hakları ortaya çıkmış ve uluslararası alanda kabul görmüştür. Bu süreçte "vatandaş" ve "yabancı" kavramları ile şekillenen kimlikler ve statüler ortaya çıkmıştır. Yeniden şekillenen kimlikler ve statülerin yanı sıra uluslararası arenada yabancıların ikamet ve çalışma izinleri, mal edinmeleri için gerekli olan hukuki altyapının oluşturulması ihtiyacı doğmuştur (MİRAKOÇ, 2014/1-47).

Tablo 1.2. Dünyadaki Göçmen Sayısı (1970-2015)

Sıra	Yıl	Göçmen Sayısı	Dünya Nüfusunun Göçmen Yüzdesi
1	1970	84.460.125	%2.3
2	1975	90.368.010	%2.2
3	1980	101.983.149	%2.3
4	1985	113.206.691	%2.3
5	1990	152.563.212	%2.9
6	1995	160.801.752	%2.8
7	2000	172.703.309	%2.8
8	2005	191.269.100	%2.9
9	2010	221.714.243	%3.2
10	2015	243.700.236	%3.3

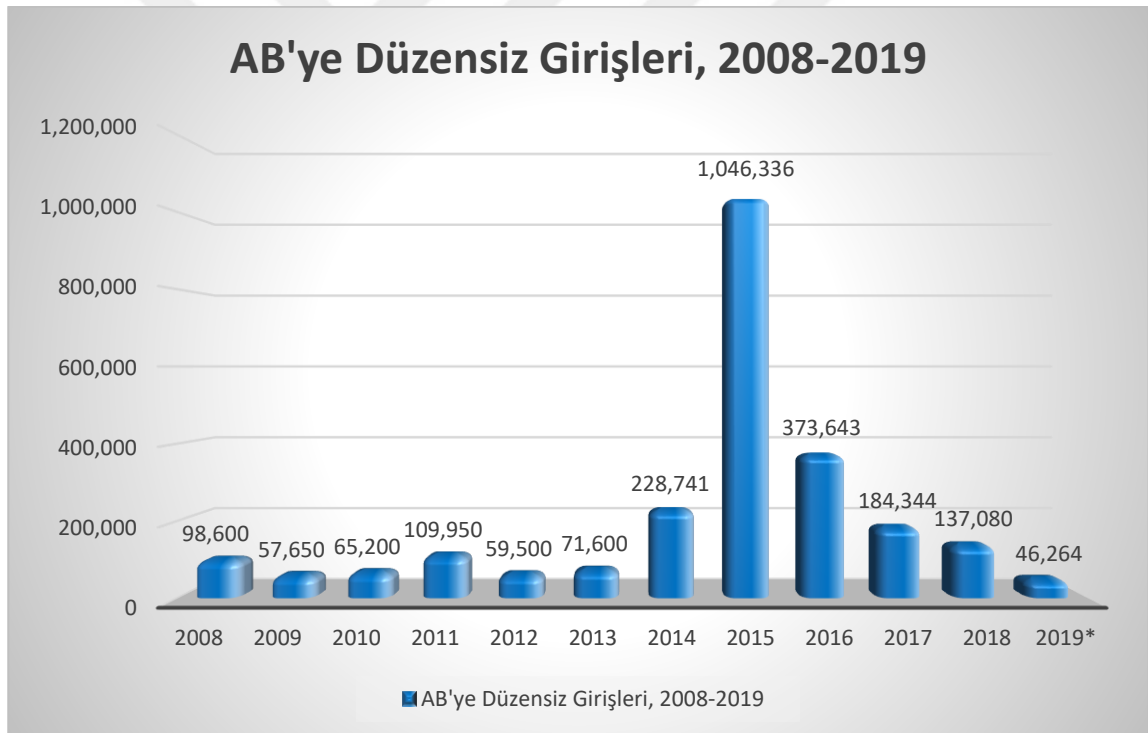
Kaynak: IOM 2018 Göç Raporu

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2018 Göç Raporu'na göre hazırlanan Tablo 1.2.'de 1970 yılından 2015 yılına kadar göçmen nüfusunun dünya nüfusuna oranı verilmiştir. Tablodaki değerler incelendiğinde 1970'den 2015 yılına kadar göçmen sayısında 159 milyonun üzerinde bir artış olduğu görülmektedir.

BMMYK açıklamaları ve Euronews'in haberine göre 2018 yılı itibari ile 68,5 milyon kişi yaşadığı yerden göç etmek zorunda kalmıştır. BMMYK'nin 19.06.2018 tarihinde açıkladığı rapora göre 2014 yılından bu yana Türkiye dünyada en çok sığınmacı barındıran ülkedir. 3,5 milyon Suriyeliyi ağırlayan Türkiye'yi 1,4 milyon sığınmacı ile Pakistan ve Uganda takip etmektedir. Lübnan ise kendi nüfusuna oranla en çok sığınmacıya kapılarını açan ülkedir. Lübnan'da her 6 kişiden biri sığınmacıdır. Ürdün'de bu oran 14'e 1, Türkiye'de 23'e 1'dir. Dünyadaki 25,4 milyon sığınmacının %68'i sadece 5 ülkenin vatandaşlarından

oluşmaktadır. Suriyeli 6.3 milyon, Afganistanlı 2.6 milyon, Güney Sudanlı 2.4 milyon, Myanmarlı 1.2 milyon ve Somalili 986,400 sığınmacı sayısı ile bu sıralamanın ilk beşinde yerini almaktadır (Euronews, 2018; BM, 2018).

Göç, milattan önce diyebileceğimiz kadar eski bir tarihten günümüze kadar sürekli artan bir önemle varlığını sürdürmektedir. İnsanlık tarihi, mevcut yaşamından daha iyi koşullarda yaşamaya doğru göç eden bireysel ve kitlesel göç olayları ile doludur. Mülkiyet kavramının ortaya çıkması ile hâkim gücün belirlediği sınırlar ve o sınırlar içinde yaşamak için hâkim gücün belirlediği kurallar oluşmaya başlamıştır. Gerek belirlenmiş sınırlar içindeki kurallara uymamaları gerekse dini, ırkı, mensubiyeti gibi sebeplerle insanlar baskı görmeye başlamışlardır. Bu insanlar baskılardan hatta tehditlerden kaçarak daha insani, daha özgür, daha güvenli yaşam alanları için ülkelerini terk etme çabası içine girmişlerdir (Özgöker ve Doğan, 2019: 15).

Kaynak: www.consilium.europa.eu (Erişim Tarihi: 21.07.2019)

*2019 verileri 30.06.2019 tarihine kadar olan sayıları yansıtmaktadır.

Grafik 1.2. AB'ye Düzensiz Göçmen Girişleri (IOM, 2018)

Frontex kaynak gösterilerek Avrupa Birliği Konseyi'nin resmi sayfasında yayınlanan Grafik 3.1. incelendiğinde AB'ye en fazla giriş 2015 yılında yaşanmıştır. 2016 yılında girişlerde yaşanan düşüşü ise 2016 yılında AB-Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul

Anlaşması ile açıklamak yanlış olmayacaktır. 2008 yılından 2015 yılına kadar bakıldığında genel anlamda artış eğiliminde olan geçişlerin sayısı 2015 yılında zirve yaparak sonraki yıllarda düşüş trendine girmiştir (Avrupa Birliği Konseyi, 2019).

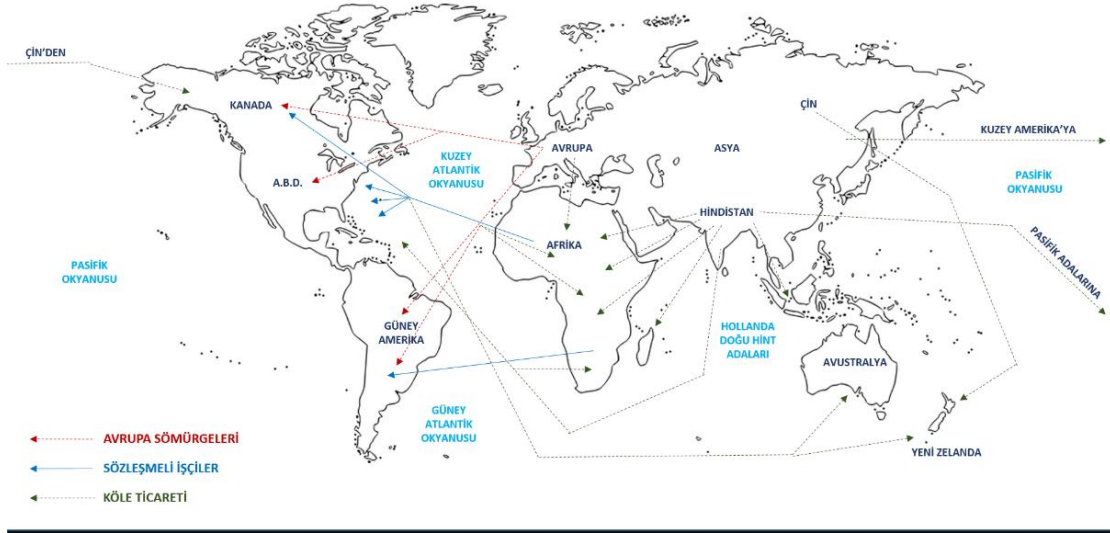
Birleşmiş Milletler 2019 verilerine göre Avrupa’da Türkiyeli göçmen yoğunluğunun en yüksek olduğu ülkeler Almanya, Hollanda ve Makedonya’dır. Türkiye ise en çok Suriyeli göçmen barındırmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi web sitesinde yayınlanan 01.08.2019 tarihli en güncel veriye göre Türkiye’de kayıt altına alınarak geçici koruma kapsamına alınan Suriyeli sayısı 3. 643.870’dir.

1.5.2. Küresel Göç Düzeyleri ve Eğilimler

Tarihte birçok unsur insanları göç etmeye mecbur bırakmıştır. Şiddet, savaş, insan hakları ihlalleri, korku, çatışma bunlardan sadece birkaçıdır. Tarihsel olarak, birçok faktör de insanları göç etmeye motive etmiştir. Yer değiştirmeksizin aynı yerde yaşayan toplum yok denecek kadar azdır. Göçler sebebiyle farklı kültürler birbirleri ile etkileşim içine girmişler ve yeni kültürlerin oluşumuna zemin oluşturmuşlardır (Vural, 2018: 32).

Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Kanada gibi klasik göçmen ülkeleri olarak bilinen ülkelerin nüfus yapısının, yerel nüfus aleyhine değişmesi göçün bir sonucudur. 1945 sonrası Kuzey ve Batı Avrupa emek göçünün hedefi olmuş sonrasında da emek göçünün yerleşim alanı olmuştur. İspanya, Yunanistan, İtalya gibi Güney Avrupa ülkeleri önceleri göç verirken 1980’den bu yana göç alır durumdadır. Doğu Avrupa ülkeleri de göç alan bölgelerdendir. Türkiye, Fas, Ürdün emek göçünün kaynağıdır. Körfez’deki petrol ülkeleri bu emek göçüne ev sahipliği yapmaktadır. İran ve Pakistan mülteci kabul eden ülkeler iken Afganistan dünyanın ana mülteci kaynağı olmuştur. Asya ve Latin Amerika artan biçimde göç vermektedir. Nüfusu temel alındığında Afrika kıtası diğer bölgelerden daha fazla yerinden edilmiş kitlelere sahiptir (Catles-Miller, 2008: 11).

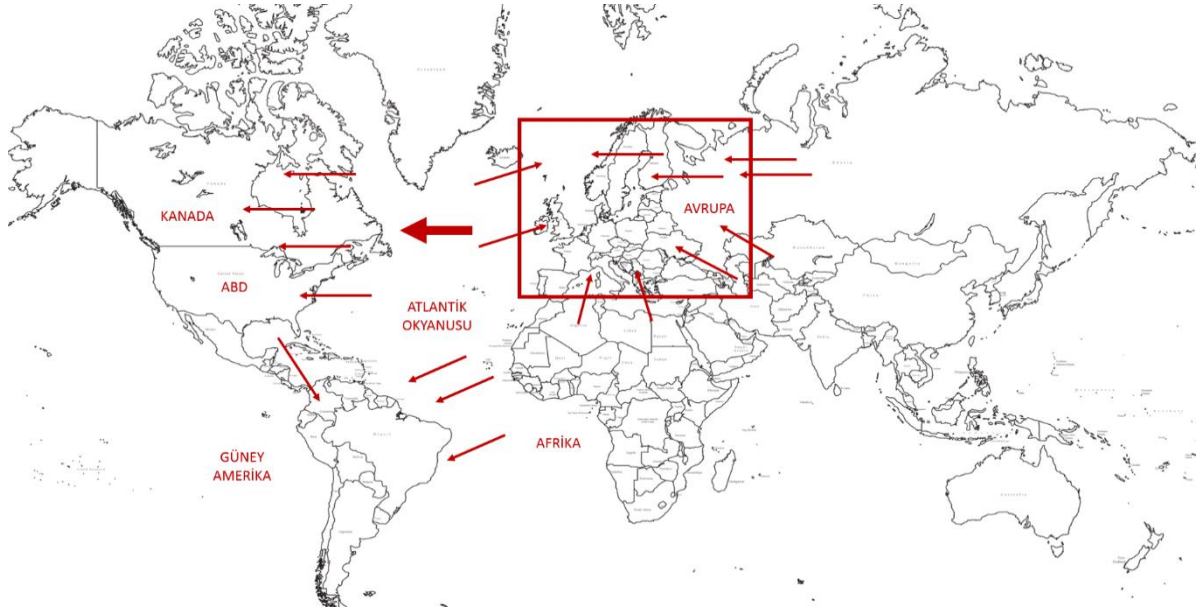
17.YÜZYILDAN 19.YÜZYILA KADAR OLAN SÖMÜRGE GÖÇLERİ

Kaynak: Castles ve Miller,2008:74

Harita 1.4. 17.-19. Yüzyıllar Arasında Sömürge Göçü Rotaları

1492 yılında keşfedilmesi ile birlikte Amerika kıtasına ilk göçler Avrupalılar tarafından yapılmıştır. İngiliz, Fransız ve İspanyollar kıtaya ilk giden milletlerdir. Harita 1.4. incelendiğinde Fransızlar Kanada'ya yerleşmişler sonra Kuzey Afrika'ya geçmişlerdir. 1800'lü yılların ortasından 1900'lü yıllara kadar 18 milyon İngiliz, Kuzey Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika'ya ve Karayip Adaları'na göç ederek yerleşmiştir. 1800'lü yıllarda yaklaşık 55 milyon Avrupalı kendine kıta dışında yerleşim yeri bulmak için göç etmiştir. Bu sayıdan yaklaşık 34 milyonunu Amerika kıtasına geçiş yapmıştır (Abadan ve Unat, 2002: 31).

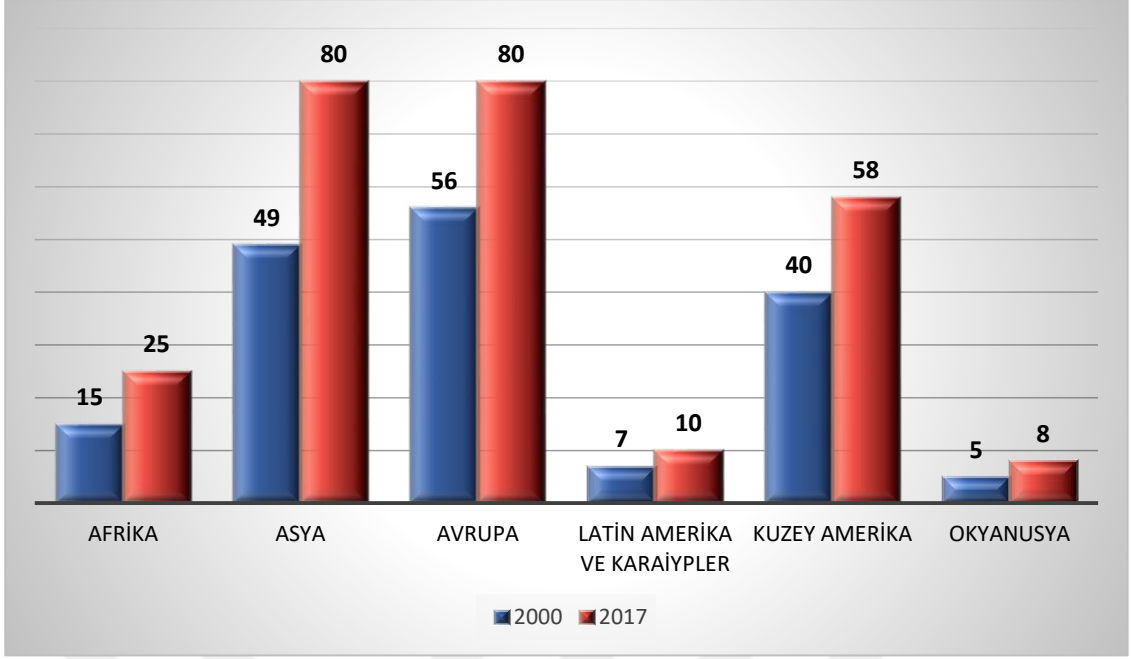

Kaynak: Castles ve Miller,2008:74

Harita 1.5. 1850-1920 Yılları Arasında Sanayileşme Bağlantılı Emek Göçü

Harita 1.5.'de Amerika Kıtası'na giden göç rotalarının birçoğunun Avrupa çıkışlı olduğu görülmektedir. Avrupa'ya doğusundan gelen göçler düşünüldüğünde Amerika'ya göç eden işçiler için Avrupa ülkeleri kaynak ülkeler olmasının yanında geçiş bölgesi olma özelliği de göstermektedir. Kölelik eskide kalmıştır ve sanayi devriminden sonra sömürgecilik sistemi gelmiştir. Avrupa Sömürgeciliği farklı şekillerde göçlerin oluşmasına neden olmuştur. Bunlar Avrupa'dan Afrika'ya ve Asya'ya sonra Kuzey ve Güney Amerika'ya son olarak da Avustralya'ya yönelen göçlerdir (Castles ve Miller, 2008: 71).

İlk sanayileşen ülke olan İngiltere, geniş ölçekli emek göçünü tecrübe eden ilk ülke olmuştur. Doğal nüfus artışı İngiltere'nin emek gücü ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır. İngiltere'nin sömürgesi olan İrlanda emek kaynağı olmuştur. Bu süreçte İrlanda yerel tarımı ve yerli endüstrisinin zarar görmesi sonucu İrlanda'da kıtlık ve yoksulluk başlamıştır. Bu kıtlık İngiltere'ye Amerika'ya ve Avustralya'ya göçü tetiklemiştir (Castles ve Miller, 2008: 82).

Kaynak: Birleşmiş Milletler (Nüfus Bölümü- Birleşmiş Milletler Veri Tabanı, POP / DB / MIG / Stok / Rev.2017),

Grafik 1.3. Hedef Bölgelere Göre 2000-2017 Uluslararası Göçmen Sayısı, (milyon)

Grafik 1.3.'de 2000 yılından 2017 yılına gelirken, uluslararası göçmen sayısının yaklaşık %50'lik artış göstererek 258 milyona ulaştığı görülmektedir. Grafikte, bunun yanı sıra 2000 yılından 2017 yılına kadar geçen sürede bütün kıtalarda göçmen sayısında artış olduğu görülmektedir. Oransal olarak bakıldığında ise en fazla artış %70'lik artış ile Avrupa Kıtası ile Latin Amerika ve Karayipler'de olmuştur. Kuzey Amerika Kıtası için bu oran %69 olurken Asya Kıtası için %61, Okyanusya için %62.5 seviyelerinde gerçekleşmiştir. En az göçmen artışı ise %60 ile Afrika Kıtası'nda görülmektedir. Ek olarak Avrupa Siyasal Strateji Merkezi (EPSC-European Political Strategy Centre) 2017 verilerine göre, Asya ve Avrupa kıtaları, dünyadaki göçmenlerin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır (EPSC, 2017).

Kaynak: (Castles ve Miller,2008:222)

Harita 1.6. 1970-2000 Yılları Arasında Asya Pasifik Bölgesinde Yaşanan Göçler

Asya kökenli göçler tarih boyu varlığını sürdürmüştür. Orta Asya'dan batıya olan göçler orta çağdan bu yana vardır. Öyle ki bu göçler Avrupa tarihinin oluşumuna katkı sağlamışlardır. Çinlilerin Güneydoğu Asya'dan göçü yüzyıllar önce başlamış ve milyonlarca işçi toplanmıştır. Güney Asyalı göçmenler ise Afrika'da sömürgecilik için aracılık yaparak ticaretle uğraşan azınlıklara dönüşmüşlerdir. Harita 1.6. incelendiğinde 19. yüzyılda Çin'den ve Japonya'dan ABD'ye, Kanada'ya, Avustralya'ya büyük göçler yaşandığı görülmektedir. Sömürgeci güçlerin ve göçmen kabul eden ülkelerin önlemleri sebebiyle 20.yüzyılda Asya'dan gelen göç hareketleri azalmış; fakat kıta içindeki göçler devam etmiştir. 20.yüzyılın ortalarında batılı ülkelerle girilen ekonomik ve siyasi ilişkiler sonucunda göç hareketleri şiddetini artırmıştır. Batının ticaret, yardım ve yatırım araçlarını kullanarak Asya ülkelerine nüfuz etmesi yeni göç basınçları oluşturmuştur. 2000'li yılların başında 6.2 milyon Asyalının kendi ülkesi dışında yaşadığı ve bu sayıya ek olarak 5 milyon kadar Asyalının da Ortadoğu'da çalıştığı tahmin edilmektedir. Ayrıca Japonya, Singapur, Tayvan gibi Asya ülkeleri çok sayıda yabancı işçi çalıştırmaktadır. Harita 1.6.'te görüldüğü üzere Çin, Filipinler, Hong Kong, Hindistan, Bangladeş, Endonezya ve Pakistan gibi ülkeler bölgenin en çok işçi gönderen ülkeleridir (Castles ve Miller, 2008: 223).

Kaynak: Castles ve Miller, 2008:198

Harita 1.7. Afrika Kıtası İçindeki Göç Rotaları ve Afrika'dan Göçler

Dünyadaki en fakir ülkelerin birçoğu Afrika kıtasındadır. Harita 1.7. incelendiğinde Sahra Altı Afrika'nın Avrupa, Kuzey Amerika ve Arapların bulunduğu bölgeler için göçmen akışının önemli bir kaynağını oluşturduğu görülmektedir. Afrika ülkelerinden çıkış yapan göçler çoğunlukla sömürge güçlerine doğru rota çizmektedirler. Kongolular Belçika'ya, Senegalliler Fransa'ya ve Nijeryalılar İngiltere'ye göç etmektedirler. Afrika kıtasında az bulunan üniversite mezunu nitelikli insan sermayesinin de göç etmesi Afrika'da sorun yaratmaktadır. Sahra Altı Afrika'sı Portekiz, İspanya, İtalya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi ülkelere yoğun göç verse de esasında büyük kitleler daha çok kıta içerisinde göç etmişlerdir (Castles ve Miller, 2008: 197).

Afrika genellikle, kitlesel göç ve yerinden olma nedeniyle göç kıtası olarak görülmektedir. Yoksulluk, şiddetli çatışma ve çevresel stres bunun sebepleri olarak algılanmaktadır. Sömürgeciliğin sona ermesinden sonra milliyetçiliğin yükselişi ile Afrika'da kıtalararası göç miktarı çok düşmüştür. Afrika Kıtası'nda 1980'den sonra göç bir ivme ve

mekânsal değişiklik kazanmıştır. Afrika'dan Avrupa'ya, Kuzey Amerika'ya, Körfez ülkelerine ve Asya'ya göç başlamıştır. Bu değişikliğe vize uygulamaları ve Avrupa devletlerinin göçe karşı aldığı önlemlerin sebep olduğu görülmektedir. Afrika'nın kıta dışına göçü gelecekte de devam etmesi muhtemel bir eğilim olarak görülmektedir (Flahaux ve Haas, 2016).

Kaynak: (Castles ve Miller, 2008:97)

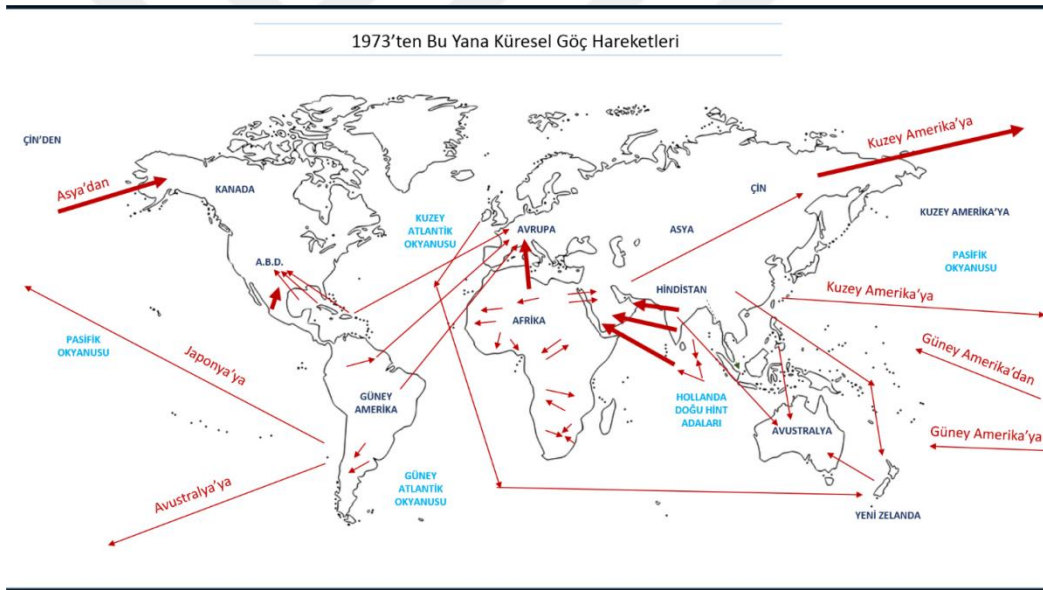
Harita 1.8. 1945-1973 Yılları Arasında Küresel Göç Hareketleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küresel göçler artarak niteliğini değiştirmiştir. Bu aşamada gerçekleşen göç hareketleri Harita 1.8.'te gösterilmektedir. 1945-1973 arası dönemde sermayesi yoğun ülkeler yatırımın çoğalması ve üretimin artması nedeni ile göç almaya başlamıştır. Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya göç alan coğrafyalardır ve bu süreç 1973 Petrol krizine kadar devam etmiştir. 1945 ve 1970'ler arasında üç ana göç türü var olarak ülkelerde farklı göç nüfuslarının oluşmasına sebep olmuştur (Castles ve Miller, 2008: 96). Bunlar:

- Misafir İşçi Sistemi aracılığı ile işçilerin Avrupa çevresinden Batı Avrupa'ya göç etmesi,
- Sömürgeci işçilerin eski sömürgeci devletlerine göç etmesi,

- Avrupa'dan, Asya'dan ve Latin Amerika'dan göçmenlerin Kuzey Amerika ve Avustralya'ya kalıcı şekilde göç etmesi varış ülkesinde yeni göç nüfuslarının oluşmasına sebep olmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Avrupa'ya Gönüllü İşçi Projesi (EVW) kapsamında İngiltere mülteci kamplarına İtalya'dan 90.000 işçi getirilmiştir. Benzer şekilde Belçika çoğunluğu İtalyan olan yabancı işçileri madenlerde ve çelik endüstrisinde istihdam etmek için almaya başlamıştır. İsviçre 1945-1974 yılları arasında yoğun bir şekilde göçmen işçi getirme politikası izlemiştir. Bu nedenle 1970'lerde İsviçre endüstrisinin üçte birini yabancı işçiler oluşturmakta idi. Fransa'ya ise yabancı işçiler çoğunlukla İspanya ve Portekiz'den gelirken ülkede yabancı işçilerin işe alımlarını düzenleyebilmek için Ulusal Göç Ofisi (ONI) kurulmuştur. Bu göçmenlerin gelişi Fransa için düşük doğum oranları ve savaş kayıpları için çözüm yolu olarak da görülmüştür (Castles ve Miller, 2008: 98).

Kaynak: (Castles ve Miller, 2008:10)

Harita 1.9. 1973'ten Günümüze Küresel Göç Hareketleri

1970'li yılların başında yasadışı göçte yaşanan artış nedeniyle gelişmiş ülkelere gelen uluslararası göçte yeni bir dönem başlamıştır. Harita 1.9. incelendiğinde rotaların söz konusu dönemde seyrekleştiği görülmektedir. Göç akışı devam etse de süreç daha da zorlaşarak ve hedef ülkelerin aldığı önlemler ile rotalar daha da kısalarak devam etmektedir. Bu dönemde önceki dönemin aksine göç kabul edilen ve istenen bir olgu olmaktan çıkmıştır. Fransa, ABD, Almanya gibi sanayisi gelişmiş ülkeler yasadışı göçü engellemeye çabaladığı gibi göç

mevzuatının da suistimal edilmemesi için önlemler alan politikalar geliştirmişlerdir. Amaç artan düzensiz göçü düzenli hale getirmektir (Castles ve Miller, 2008: 131).

Göç, dünya coğrafyasını farklı biçimlerde etkilemiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda, Arjantin gibi ülkeler göç veren ülkeler olarak bilinmektedir. 1945'ten sonra Kuzey ve Batı Avrupa, emek göçünün ve göçmen yerleşiminin merkezi olmuştur. 1980'den önce göç veren Yunanistan, İtalya, İspanya gibi Güney Avrupa ülkeleri 1980'den sonra göç alır hale gelmiştir. Bugün, başta Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya olmak üzere Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri göç alan ülkeler olmaya başlamıştır. Türkiye, Ürdün, Fas emek göçünün ana kaynaklarıdır. Körfez ülkeleri geçici işçi akımına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgedeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, çatışma bölgelerinin varlığı kitlesel mülteci akımlarını da beslemiştir. Son dönemde İran ve Pakistan mülteci kabul eden ülkeler arasına girerken Afganistan dünyanın ana mülteci kaynağı olmuştur. Afrika'daki sömürge sistemi çiftlikler ve madenler için Göçmen Emek İşçi Sistemleri'ni var etse de nüfusuna bakıldığında Afrika diğer bölgelerden daha fazla mülteciye ve yerinden edilmişe sahiptir (Castles ve Miller, 2008: 11).

2. BÖLÜM

2. GÖÇÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE AVRUPA'YA GİDEN GÖÇ YOLLARI

Tarih boyunca insanlar gönüllü ya da zorunlu olarak yer değiştirmiştir. Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski ve çok boyutlu ele alınması gereken bir kavram olduğundan bu çalışmada ülke içerisinde yapılan iç göçler ve turistik, ekonomik, sosyal amaçlı legal yollarla yapılan dış göçler kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmanın konusunu; düzensiz göç olarak adlandırılan ve bulunduğu coğrafyanın olumsuz koşullarından (çatışma, şiddet, insan hakları ihlali, terör olayları, ekonomik koşullar gibi...) kaçarak daha insani şartlarda yaşamak için yola çıkan kitlesel akımlar oluşturmaktadır.

İnsan hayatını etkilen her unsur dolaylı da olsa göçü de etkilemektedir. Uluslararası göç, göçü etkileyen faktörler ve göçün etkileri alanında yapılan çalışmalar ve literatür hala gelişme aşamasındadır. Göçün itici ve göçü çeken faktörler konusunda farklı savunmalar bulunmaktadır literatürde. Dünya üzerinde tüm bu faktörlerin etkisi ile oluşan rotalar bulunmaktadır. Çalışmanın konusu Avrupa'ya giden rotalar olarak sınırlandırılmıştır.

2.1. Göçü Etkileyen Faktörler

Günümüzde ülkesini veya yaşadığı yeri gönüllü veyahut zorunlu olarak terk eden insan sayısı gün geçtikçe artmaktadır. İnsanlar yeryüzünde döngüsel veya doğrusal olarak yer değiştirmektedir. Yakın tarihe bakıldığında bu göçlerin yoğunlaştığı ve sistemli bir şekilde rota oluşturduğu görülmektedir. Bu rotalar arasındaki bağlantı menşei/kaynak ülke ve varış ülkesi arasındaki güzergâhtır. Bu bağlantı direk kurulabildiği gibi transit ülke dediğimiz varış ülkesine ulaşmak için geçilmesi gereken ülkeler aracılığı ile de kurulabilmektedir.

Literatür taramasında Türkçe kaynak az olduğu için uluslararası kuruluşların raporlarına ağırlık verilmiştir. Avrupa Birliği'ni hedef alan göç yollarını konu alan çalışma çok az sayıda olup olayın muhteviyatı gereği güvenlik faktörünü de içinde barındırdığı için daha çok kolluk birimlerinin raporlarından yararlanılmıştır. En fazla faydalanılan kaynak Frontex olarak bilinen Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'nın raporları ve resmi internet sayfasında paylaştığı bilgilendirmelerdir. Bu raporların yanında kanunlar, uluslararası anlaşmalar, göçü konu alan kitaplardan ve akademik çalışmalardan, resmi kurum ve

kuruluşların internet siteleri, ulusal ve uluslararası haber ajanslarının verdiği bilgiler, resmi görevlilerin açıklamaları, ilgili kurum ve kuruluşların raporları incelenerek hazırlanmıştır.

Uluslararası örgütlerin verileri ve raporları incelenmiş, istatistikler karşılaştırılarak en günceline ulaşılmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda çoğunlukla siyasi yorumlara rastlanıldığı gibi birçok bilgi ve yorumun gerçekçiliğini ilgili kurum ve kuruluştan teyidi alınmadığı için çalışmada yer verilmemiştir.

Uluslararası göç hareketlerini etkileyen unsurları belirleyebilmek için öncelikle göç modelleri üzerinde durmak gerekmektedir. Göç modelleri, daha çok ekonomik değişkenler üzerinde durmakta ve göç yollarını belirleyen faktörleri özetlemektedir. Literatürde tanımlanmış üç temel göç modeli bulunmaktadır. Üç modelde kırsal ve kentlerde yaşayan bireylerin gelir farklılıkları üzerinde durmaktadır.

En erken ve ilk belirlenen model, temelde göçün ekonomik boyutunu ortaya koymakta ve iki ülke arasındaki maaş farklılıklarını değinmektedir. Köyden kente göç bu modelin temelini oluşturmaktadır (Lewis, 1954), kentlerde yaşayan bireylerle köylerde yaşayan bireylerin ücret farklılıklarını iktisadi teorilerle incelemiştir. Massey vd. (1993), uluslararası göç teorisini farklı ülkelerdeki maaş farklılıkları ve işgücü durumu, göç edilen ülkedeki ekonomik gelişmeler, sosyal güvenlik programları ve sermaye piyasasının geleceği açısından ele alarak model oluşturmuştur (Massey vd., 1993).

İlk göç modeli, işgücü piyasaları düzenlenmediğinde hâkim olan kentsel sektör ücretlerine karşın kırsal kesimde fazla emek arzının meydana geldiği teorisine dayanmaktadır. İnsanlar kentlere göç edince, kentsel işgücü tedariki artmakta, kırsaldaki işgücü azalmakta, böylece kentlerde işgücü ücretleri azalmakta ve kırsalda artmaktadır (Lilleor ve Broeck, 2011).

İkinci göç modeli, Tadora tarafından geliştirilmiş ve az gelişmiş ülkelerde ekonomik değişkenlerin işgücü piyasasına etkisini incelemiştir. Analizlerinde işsizlik oranını da ele almıştır. İşsizlik oranlarındaki farklılıklar ve gelirdeki düşüş oranı göçün en temel sebebi olarak görülmektedir (Tadora, 1969).

İşgücü göçünün yeni ekonomisi olarak belirlenen üçüncü model, hane halkı olarak belirtilen bireysel göçten ziyade kentlere toplu giriş riski üzerinde durmaktadır. Bu modelde

maksimum beklenen gelir ve tüketim riskinin azalmasını amaçlayan aile stratejilerini göstermektedir (Massey vd., 1993).

Göç modelleri dışında literatürde göç hareketlerini etkileyen faktörler farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde özetlenmektedir. Ancak genel olarak uluslararası göç hareketleri sosyal, ekonomik, politik, demografik ve çevresel faktörlerden oluşmaktadır.

Hear vd. (2012), uluslararası göçleri etkileyen etmenleri; zemin hazırlayan, yakınlaştıran, tetikleyici ve aracı faktörler olmak üzere dört gruba ayırmıştır. Göçe zemin hazırlayan faktörler, makro - politik açıdan kaynak ülke ile göç edilen ülke arasındaki yapısal eşitsizlikler üzerinde durmaktadır. Küreselleşme, çevresel değişim ve demografik dönüşüm yakınlaştırmacı faktörlerin başında gelmektedir. Yakınlaştıran faktörler, göçe zemin hazırlayan faktörlerin dışındaki çalışma alanlarıyla ilgili ve göçle doğrudan bağlantılı faktörleri içermektedir. Kaynak ülke ve göç edilen ülkede, ekonomik veya işletmecilik tarzında gerileme dönemine girilmiş, güvenlik veya insan haklarında kötüye giden bir durum oluşmuş, iklim değişikliğini de içerisine alacak şekilde pazarda negatif yönlü çevresel değişim yaşanabilmektedir. Ekonomik alanda finansal çöküş; işsizlik oranlarında sıçrama; sağlık, eğitim ve diğer hizmetlerde yaşanan çöküş tetikleyici faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca, politik ve güvenlik alanlarında, insanların yaşadığı zulüm, tartışmalı vatandaşlık, salgın veya savaş hali göçü etkileyen temel tetikleyiciler arasındadır. Aracı faktörler, göçü kolaylaştırır, sınırlar, hızlandırır, azaltır, birleştirir ve mümkün kılar. Göç yolculuğu ve geçiş dönemlerinde ihtiyaç duyulan iletişim, bilgi ve diğer kaynaklar, altyapı eksikliği, bilgi eksikliği temel aracı faktörleri oluşturmaktadır (Hear, 2012).

Black vd. (2011), uluslararası göçleri etkileyen etmenleri; ekonomik, politik, demografik, sosyal ve çevresel faktörler olmak üzere beş kısma ayırmıştır. Bu değişkenler göçün hacmini, yönünü ve sıklığını etkilemektedir. Tüm bu etkenler, bireylerin göç kararlarını doğrudan etkilemektedir (Black vd., 2011).

Uluslararası göç hareketlerini etkileyen unsurlar Tablo 2.1.'de kısaca özetlenmektedir. Tabloda yazarların kaynak ülkeden göç eden bireylerin neden göç ettiği ve göç ettikleri ülkedeki çekici unsurların neler olduğu belirtilmiştir.

Tablo 2.1. Uluslararası Göçü Etkileyen Faktörleri Ele Alan Çalışmalar

Göçü Etkileyen Unsurlar:	Kaynak Ülkeden Göç Etme Nedenleri:	Göç Edilecek Ülkeyi Belirleyen Nedenler:	Savunucuları:
Demografik	<ul style="list-style-type: none"> • Nüfus artışı (büyüklüğü) • Nüfus yapısı • Yüksek doğurganlık oranları • Hastalıkların tekrarlanma sıklığı 		Praussello, 2011; Black vd., 2011; Haas, 2011;
Sosyal, tarihi ve kültürel	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan hakları ihlalleri • Etnik, dini, cinsiyete dayalı ayrımcılıklar 	<ul style="list-style-type: none"> • Ailenin yeniden birleşmesi • Azınlık grupların toplu göçü • Ayrımcılığın olmaması • Ortak dil • Kolonyal bağlantılar • Eğitim imkânları 	Praussello, 2011; Hear vd., 2012; Black vd., 2011; Schmeidl, 1997;
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none"> • Yoksulluk • İşsizlik • Düşük ücretler • Temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin yokluğu • Çalışma olanakları • Üretici fiyatları • Tüketici fiyatları 	<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek ücretler • İstihdam olanakları • Daha yüksek yaşam standartları • Kişisel ya da mesleki gelişim olanakları 	Praussello, 2011; Hear vd., 2012; Black vd., 2011; Haas, 2011; Clemens, 2011;
Politik	<ul style="list-style-type: none"> • Çatışma, şiddet olayları, • Güvenliğin yokluğu • Zayıf yönetim • Siyasi istikrarsızlık • Ayrımcılık • Çatışma alanları • Doğrudan baskılar 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Politik özgürlük • Politik teşvikler 	Praussello,2011; Hear vd., 2012; Black vd., 2011; Haas, 2011; Schmeidl, 1997; Moore ve Shellman, 2004;
Çevresel	<ul style="list-style-type: none"> • Afet ve doğal olaylara maruz kalma • Toprak verimliliği • Yaşanabilirlik • Yiyecek, enerji ve su güvenliği 	<ul style="list-style-type: none"> • Toprak verimliliği • Yaşanabilirlik • Yiyecek, enerji ve su güvenliği 	Hear vd., 2012; Black vd., 2011; Haas, 2011;

2.1.1 Ekonomik faktörler:

Ekonomik faktörler hem iç hem de uluslararası göç hareketlerini doğrudan etkilemektedir. Kaynak ülke ile göç edilen ülke arasındaki çalışma koşulları ve ücret farklılıkları üzerinde durmaktadır (Black vd., 2011). Ücret farklılıkları ve gelir dağılımı gibi net gelir unsurları ve yoksulluk uluslararası göç hareketlerini doğrudan etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır (Bauer ve Zimmermann, 1998; Haas, 2011). Gelir farklılıkları tek başına ekonomik etmenleri açıklamaya yetmemektedir. Devlet politikaları göç hareketlerini etkileyen uyarıcı ekonomik gelişmelerde temel rol oynamaktadır. Göç hareketlerinin yönü ve hacmi; sınıf, etnik köken, din, dil, eğitim seviyesi ve göç yapılacak ülke vatandaşlarıyla iletişim gibi göçe neden olan bireysel şartlara bağlı olarak değişmektedir (Black vd., 2011). Ayrıca, yüksek boyutlu yoksulluk ve düşük yetenekli işgücü Avrupa ülkelerine olan göçün en önemli belirleyicisi olarak görülmektedir (Haas, 2001).

Göçün belirleyicilerini ölçmek amaçlı bir çalışma yapan Clemens'e göre işçi maaşları arasındaki farklılıkların, ekonomik ve demografik değişkenlerin arasındaki farklılık mülteci oranının belirlenmesinde önemli göstergelerdir. Emek hareketliliğinden elde edilen kazançların olduğunu iddia ederek göçmenlerin üretkenliği, yetenekleri doğrultusunda sisteme dâhil edilmesinin ekonomiye olumlu katkı sağlayacağını savunmaktadır (Clemens, 2011).

2.1.2 Politik faktörler:

Politik faktörler, sadece çatışma, güvenlik, ayrımcılık, zulüm gibi değişkenlerle değil aynı zamanda zorunlu göç veya toprak mülkiyeti gibi kamu ve kurumsal politikalardan da etkilenmektedir (Black vd., 2011). Raleigh (2011)'e göre göçü etkileyen etmenlerin başında çatışma gelmektedir. Çatışma hali ve yoksulluk uluslararası göç hareketlerini doğrudan, geçim kırılganlığı ve politik istikrarsızlık dolaylı etkileyen unsurlardandır. Ayrıca, iç savaş gelişmekte olan ülkelerde çatışmanın kaynağını oluşturmaktadır (Raleigh, 2011). Raleigh, oluşturduğu modelde, gelişmekte olan ülkelerde çatışma ve yoksulluğun bireysel göç hareketlerini doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Çevresel felaketler ve çatışma yaşanan ülkelerde felakete bağlı olarak ölüm oranı göç yollarını belirlemektedir. Düşük gelirli ülkelerde ise, çevresel felaketler ve yoksulluk temel belirleyici unsur olmaktadır.

1971-1990 yılları arasındaki süreci inceleyen Schmeidl, zorunlu göçün meydana gelmesinde etkili olan yapısal faktörleri değerlendirmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda

ortaya koyulan bulgular, ilk olarak insan hakları ihlallerinin şiddet olaylarına göre göçü tetikleyen faktörler arasında daha güçlü bir etkiye sahip olduğudur. İkinci bulgu, dışardan yapılan askeri müdahalenin mülteci sayısına etkisi iç savaştan daha fazla olduğudur. Üçüncü bulgu ise ekonomik faktörlerin mülteci sayısı üzerindeki etkisinin çok az olduğudur (Schmeidl, 1997).

Moore ve Shellman, insanları zorunlu olarak yaşadıkları yerden ayrılmak zorunda kalmalarını hem hükümetin hem de muhaliflerin şiddet içeren davranışları ile gerekçelendirmektedirler. O ülkede yaşayan insanlar yönetimin bu tür davranışlarını yaşamlarına, özgürlüklerine ve fiziksel varlıklarına tehlike olarak algılamaktadır. Yönetimin ve muhaliflerin davranışlarının yarattığı tehdit arttıkça, bir ülkenin üreteceği zorunlu göçmen sayısı da artmaktadır (Moore ve Shellman, 2004).

2.1.3 Demografik faktörler:

Demografik faktörler, kaynak ülkedeki nüfusun yapısı ve büyüklüğü ile ilgilidir. Demokratik faktörlerin göç üzerindeki etkisi özellikle ekonomik faktörler olmak üzere diğer faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Göç isteği daha çok genç nüfusta görülmekte ve kaynak ülkenin demografik özellikleri, nüfusun ekonomik faktörlere ne kadar hızlı cevap verebileceğini etkilemektedir. Ayrıca, bu demografik değişkenler sadece doğum ve ölüm oranları değil, aynı zamanda hastalık ve sağlık sıkıntılarıyla da ilgilidir. Nüfusun yaş ortalaması, ekonomik faktörler içerisinde gösterilen iş ve işgücü fırsatlarını etkileyebilmektedir (Black, 2011).

2.1.4 Sosyal faktörler:

Sosyal faktörler, ailevi ve kültürel beklentiler, eğitim fırsatları ve miras ya da evlilik gibi kültürel unsurlar gibi faktörleri içermektedir. Sosyal faktörlerin en önemli etkisi göçmenlerin varış noktaları ile ilgilidir. Sosyal faktörler nüfus büyüklüğü ile doğrusal, mesafe ile ters orantılı olarak oluşmaktadır (Black vd., 2011).

2.1.5 Çevresel faktörler:

Çevresel faktörler, afet ve diğer çevresel olaylara maruz kalma ve ekosistem hizmetleri ile ilgilidir. Taşkınlar, toprak kaymaları, depremler, orman yangınları ve volkanik püskürmeler gibi hızlı başlayan çevresel olaylar iyi bilinen bir tetikleyicidir (Black vd.,2011).

Muratoglu ve Diçer'e (2014) göre göç kararı ister bireysel, ister kolektif aile kararı olsun, daha düşük gelir düzeyinden daha yüksek gelir düzeyine ulaşmak temel motivasyondur ve görece yüksek gelire sahip olan ülkeler tercih edilmektedir. Nüfusu ve nüfus artış hızı yüksek olan ülkeler genellikle göç veren ülkeler iken, nüfusu görece düşük olan, daha da önemlisi nüfus artış hızı düşük ya da durağan ülkeler genellikle göç alıcı ülkelerdir. Ülkeler arasındaki uzaklık arttıkça göç eden kişi sayısını buna ters orantı olarak düşmektedir. Türkiye'den giden göçün Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmasının nedeni bu şekilde açıklanabileceğini savunulmuştur.

Bhagwati (2003), Castles (2004), Cornelius ve (2004) ve Düvell (2005) çalışmalarında uluslararası göçün temel tetikleyicisinin iş gücü piyasaları arasındaki dengesizliklerden, servet eşitsizliğinden ve menşe ülkesindeki siyasi çatışmalardan kaynaklandığını savunmuş ve geçtiğimiz on yıl boyunca bilim insanlarının ve devletlerin bunu çözmek için çaba sarf ettiğini fakat başarısız olduklarını belirtmişlerdir.

Haas (2011), Akdeniz'deki geçmiş, şimdiki ve gelecekteki göç etmenlerini değerlendirerek Akdeniz göçünün olası geleceği üzerinde durmuştur. 1950'den bu yana, bölgenin siyasi ve politik yapısının değişmesi ve AB'nin genişlemesi sebebiyle Akdeniz göç haritasının temelden değiştiğini savunmuştur. Bu değişikliklerin ana nedenlerinin ekonomik ve siyasi olduğunu belirtmiştir. Geleneksel inançların aksine, çevresel ve aynı zamanda demografik faktörlerin rolü nispeten sınırlı ve dolaylı olduğunu belirterek gelecekteki iklim değişikliği ve çevresel iç hareketi etkileyebileceğini ancak kitlesel bir uluslararası göçle sonuçlanma olasılığının düşük olduğunu savunmuştur.

Haas vd, (2018) Çalışmada yapısal sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin göçü en çok etkilediği yollar olduğu savunulmuştur. Göçün gelişimi ve seviyeleri karmaşık ve temelde doğrusal olmadığı söylenerek bir menşei ülke perspektifi, düşük gelirli toplumlarda ekonomik ve insani gelişme başlangıçta hem iç hem de uluslararası göçü artırma eğiliminde olduğu savunulmuştur. İnsanların göç etme kabiliyetlerini ve isteklerini ulaşım, seyahat ve iletişim alanındaki iyileştirmelerin artırmakta olduğu belirtilmiştir. Ayrıca işgücü piyasası yapıları,

gelir düzeyleri, altyapı, eğitim, sosyal güvenlik, sağlık gibi konularda izlenen politikaların göçü etkilediği savunulmuştur.

2.2.Göçün Ev Sahibi Ülkeye Etkileri

Göçün varış ülkesi olarak da bilinen ev sahibi ülke açısından sonuçlarını ortaya koymaya çalışan literatüre bakıldığında iki farklı görüş olduğu görülmektedir. Dustmann, Glitz ve Frattini'nin ortak çalışmasında göçmenlerin varış ülkelerindeki iş gücü piyasasına çok az etkisi olduğu ve ya hiç etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Göçmenlerin işgücü piyasası fırsatlarında olumsuz etkiler yaratabileceği korkusu, ev sahibi ülke vatandaşlarının daha liberal göç politikalarına muhalefet etmenin temel nedenidir. Bu çalışmada göçün sonuçları etkileme şeklinin, göçmenlerin beceri kabiliyetine ve yerlilerin beceri kabiliyetine göre, sermaye arzının esnekliği ile ilgili varsayımlara bağlı olduğunu sonucuna varılmaktadır. Sermaye tamamen esnekse, göçmenler nitelikleri bakımından yerlilere mükemmel şekilde benzediği sürece göçmen, yerli işçilerin işgücü piyasası sonuçlarını etkilemeyecektir. Öte yandan, göçmenler vasıflı kompozisyondaki yerli işçilerden farklıysa ve diğer ayarlama mekanizmalarını hariç tutarsak, emilim ücret ayarlaması anlamına gelir. Göçmenlikten kim kazanıp kimin kaybettiğini, yerli işçilere göre göçmenlerin beceri karışımına bağlıdır. Bu nedenle, göç, bazılarını zarar veren, ancak başkaları için kazançlara yol açan, yeniden dağıtımaya yol açacaktır. Göçün ücretler üzerindeki ortalama etkisi yine sermaye arzı konusunda yapmak istediğimiz varsayımına bağlı olacaktır. Sermaye arzı tamamen esnek ise, ortalama ücret düşmeyecek, ancak bir göç fazlası nedeniyle girişler yeterince yüksek olduğunda artabilir. Eğer sermaye arzı tamamen esnek değilse, genel ekonomi için yine ortalama bir kazanç olacaktır, ancak bu kısmen sermaye sahipleri tarafından böylece ortalama ücretler düşebilir. Bu tartışmada önemli olan, aynı göçmen girişinin, yerel işgücünün beceri yapısına bağlı olarak farklı alıcı ülkeleri farklı bir şekilde etkileyebileceğini not etmektir (Dustmann vd., 2008).

Göçün varış ülkesindeki ekonomiye etkisinin olmadığı ve ya olumsuz olduğunu savunan başka bir çalışma Borjas'ın kapalı bir ekonomi ve homojen bir iş gücünü model kabul eden analizidir. Yapılan bu analiz, göçün kısa dönem ücret etkisinin birçok senaryoda negatif olabileceğini ortaya koymaktadır. Göçün tüketici tabanının potansiyel büyüklüğü üzerindeki etkisi, işgücünün büyüklüğü üzerindeki etkinden daha küçükse göçün uzun dönem etkisi olumsuz bile olabileceği savunulmuştur. Bununla birlikte analiz aynı zamanda hem kısa hem

de uzun vadeli etkilerin, göçün yerel ürün için tüketici tabanının boyutunu önemli ölçüde artırması durumunda olumlu olabileceğini göstermektedir (Borjas, 2013).

Literatürde mültecilerin ev sahibi ülkedeki etkisinin oldukça fazla olduğunu savunan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar mültecilerden oluşan iş gücü potansiyelini iki ana gruba ayırmaktadır. Bu gruplardan ilki ev sahibi ülkenin iş gücüne rakip olacak ve onun tepkilerini alacak olan vasıfsız işlerde çalışmakta olan ya da çalışmak isteyen tamamlayıcı işgücüdür. Diğeri ise vasıflı işlerde çalışan ya da çalışmak isteyen eğitilmiş, beceri kabiliyeti olan, dil bilen ve bulunduğu topluma uyum sağlayan mülteciler ise ikame işgücü olarak tanımlanmıştır. İkame iş gücünde istihdam ve işçi ücretleri ev sahibi ülke aleyhine etkilenmektedir. Çünkü ev sahibi ülkede vatandaşların istihdamın ve ücretlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Daha çok inşaat ve tarım gibi sektörlerde çalışan tamamlayıcı iş gücünün ev sahibi ülke ekonomisine etkisi pozitifdir. Çünkü işçilik maliyetlerini ve açığını düşürerek iş gücündeki verimliliği ve üretimi artırmaktadır. Ayrıca yerli işgücünün vasıflı işlerde çalışmasına olanak sağlamaktadır. Aynı şekilde temizlik ve çocuk bakımı gibi işlerde istihdam edilen tamamlayıcı işgücü ile kadınların ekonomik hayata katılım oranında artış sağlayabileceği savunulmuştur (Wolla, 2014).

Mültecilerin ev sahibi ülkeye etkisini inceleyen bir başka çalışma ise Alix-Garcia ve Saah tarafından yapılmış olan yerinden edilmiş nüfuslar, insani yardım ve halka etkilerinin analizidir. Model, nüfusun kırsal alanlardan kentsel alanlara aktığı ve yiyecek yardımının takip ettiği çatışma koşulları altında, gıda, konut ve işgücü piyasalarındaki değişikliklerin, tüketicileri yoksul kılacak ancak mülk sahiplerine ve tedarikçilerine kazanç sağlama olanakları sağlayacak yerel fiyatlarda değişikliklere neden olduğunu göstermektedir. Ev sahibi ülkede talebin artması ile gıda ve kira fiyatlarının artması reel gelirlerin düşmesine sebep olacağı savunulmuştur. Fakat ev sahibi ülkeye gelen gıda ve diğer yardımlar bu talep artışına paralel olarak artan fiyatların dengelenmesinde etkili olacağı sonucuna varılmıştır (Alix-Garcia ve Saah, 2012).

Murdoch ve Sandler neo klasik bir büyüme modeli üzerinden hem iç savaşın hem de komşu ülkelerdeki savaşın kişi başına düzen devlet gelirin etkilerini analiz etmeye çalışmışlardır. Bu model iç savaşların ev sahibi ülkede ve komşularında kişi başına düşen gelir üzerindeki uzun ve kısa vadeli etkilerini ölçmek için bir temel sunmaktadır. Komşu ülkelerdeki ekonomik büyümeye ilişkin önemli bulgular ortaya çıkarıldı. Bu bulgular göç, insan sermayesi ve ya yatırım faktörlerinden ziyade ülkeye özgü etkilerden

kaynaklanmaktadır. İş savaşlarda büyümeye verilen hasar kısa vadede daha belirgin olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada büyüme üzerindeki hem makroekonomik hem de iç savaş etkileri bölgelere göre farklılık göstermektedir. Mesafe ölçüsü kullanımıyla bir iç savaşın olumsuz sonuçlarının bölgeye ve zamana özgü olduğunu göstermektedir. Genel olarak iç savaşın olumsuz etkilerinde Afrika'da Asya ve Latin Amerika'dan daha az dağılım yaşandığı dahası Afrika iç savaşlarının olumsuz etkilerinden kurtulmasının diğer bölgelerden daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır (Murdoch ve Sandler, 2002).

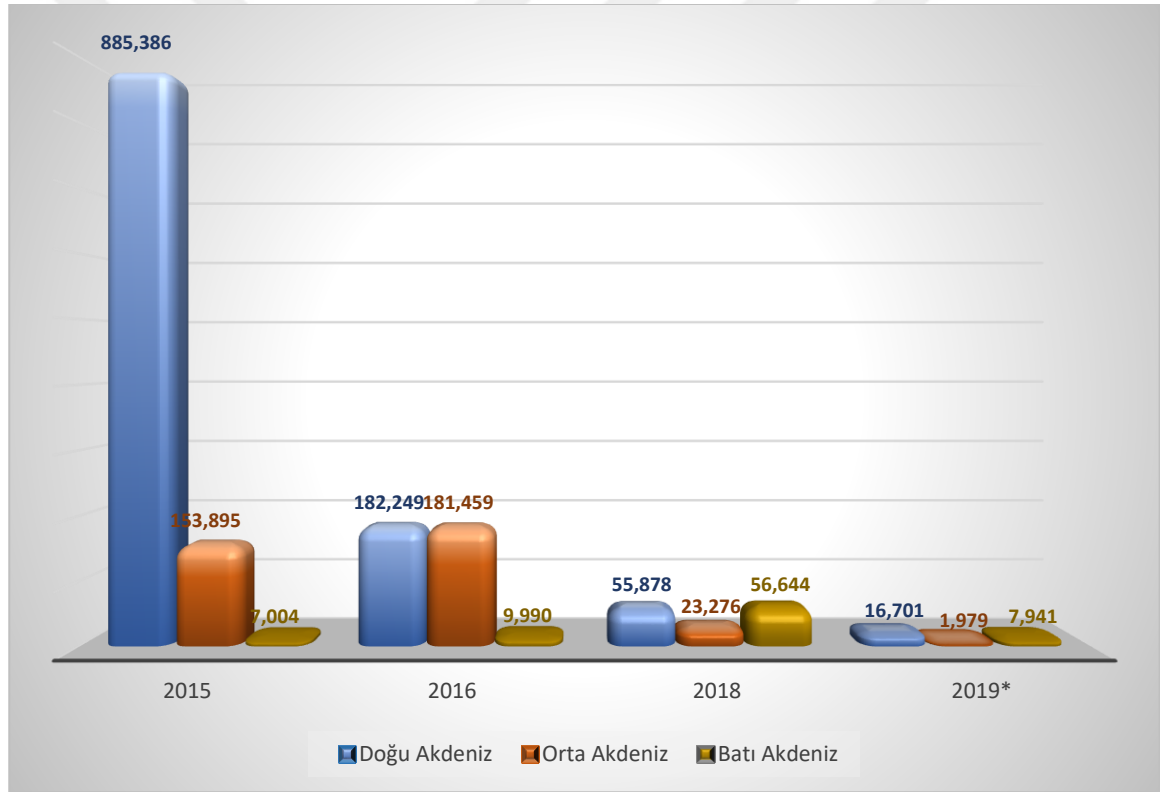
Margarita Puerto Gomez, Asger Christensen, Yonatan Yehdego Araya ve Niels Harild mültecilerin komşu ülkeler üzerindeki etkisini kalkınma sorunu üzerinden ele alan bir çalışma yapmışlardır. Dünya Bankası kalkınma raporları arasında yer alan çalışma zorla yerinden etme dönemini inceleyerek zorla yerinden edilmelerin gelişimsel etkileri de dâhil olmak üzere mültecilerin komşu ülkelerdeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Öncelikle sığınmacı ülkelerdeki mültecilerin dağılımındaki eğilimler açıklanmış ve en fazla mülteci yüzdesinin, orta gelirli ülkeler olmak üzere, menşe ülkelerine komşu ülkelerde bulunduğunu ortaya koymuştur. İkinci bölüm, uzun süre boyunca mültecilere ev sahipliği yapan komşu ülkelerin uzun vadeli ekonomik, sosyal, politik ve çevresel etkileri nasıl yaşadıklarını tartışıyor. Ayrıca, mültecilerin varlığının yarattığı etkiler ve fırsatlar açısından, yerlerinden olmuş kişiler ile ev sahiplerinin arasında kazanan ve kaybedenlerin olabileceğini göstermektedir. Komşu ülkeler üzerinde mültecilerin kamu bütçesinde yarattığı baskı, kamu hizmetlerinin sunumundaki artış, artan nüfus, altyapı yetersizliği, zayıf büyüme gibi olumsuz etkileri ortaya konulmuştur. Buna ek olarak uyarılmış yerel ekonomiler gibi komşu ülke üzerinde olumlu etkileri de vardır. Kalkınma yardımlarının stratejik bir önem taşıdığını belirten çalışma, mültecilerin olumsuz etkilerinin azaltılmasının zamana yayılarak planlı olarak yapılmasını tavsiye etmektedir. Mülteciler ile ev sahibi ülke vatandaşları arasındaki eşitsizliğin giderilerek uyum politikaları geliştirilmesi gerektiğini böylece olumsuz etkilerin azaltılabileceğini ortaya koymaktadır. Ev sahibi ülkenin kalkınmayı sağlayabilmesi için yerinden edilmeye sürdürülebilir çözümler bulması gerektiğini ortaya koymaktadır (Gomez vd., 2010).

2.3. Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları

Avrupa II. Dünya Savaşı sonrasında sürekli göç almıştır. Ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler bu çekimin başlıca sebeplerindedir. IOM verilerine göre 2015 yılında 1 milyondan fazla göçmen Avrupa'ya geçiş yapmıştır (Vural, 2018: 41; IOM, 2018). Bu geçişler için farklı giriş rotaları oluşturulmuştur. Kaynak ülke ve hedef ülke arasındaki mesafe, sınırlardaki

coğrafi yakınlık, göçmen kaçakçılığı ağı, ülkelerin göçmen politikası bu rotaların oluşmasında etkili olan faktörlerden birkaçıdır. Frontex 2019 verilerine göre Avrupa'ya giden beş ana göç rotası bulunmaktadır:

1. Batı Akdeniz Rotası
2. Orta Akdeniz Rotası
3. Batı Balkan Rotası
4. Doğu Sınırları Rotası
5. Doğu Akdeniz Rotası

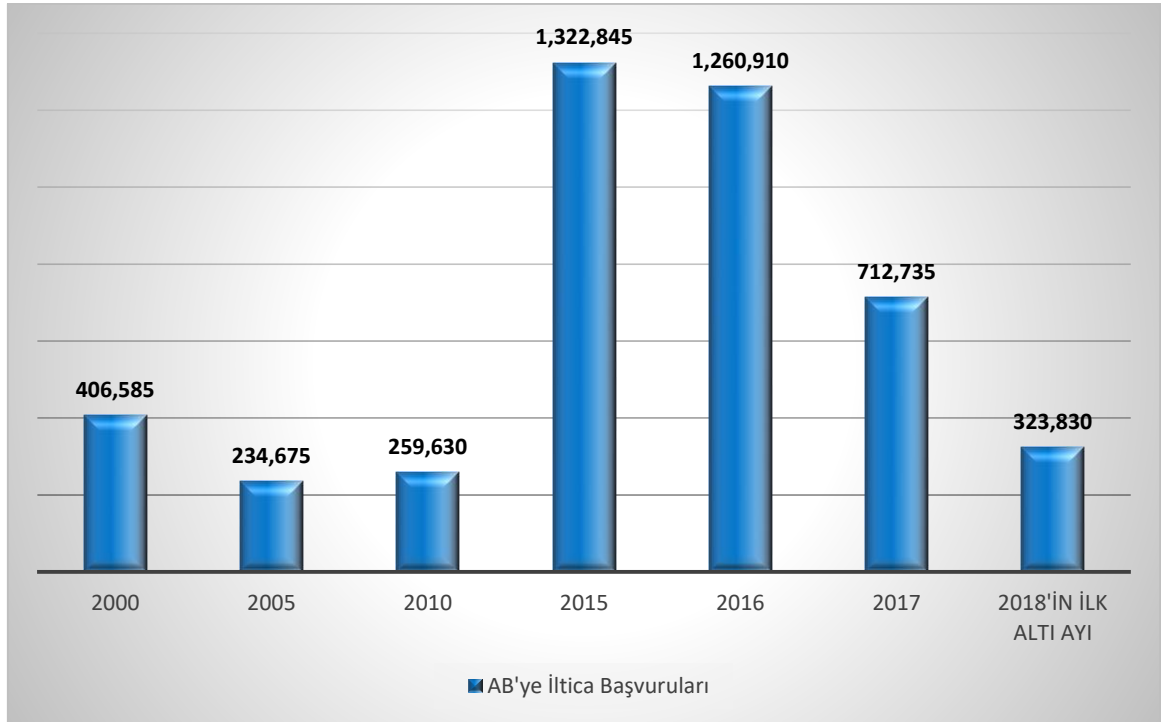

Kaynak: AB Konseyi (Erişim Tarihi:14.06.2019)

Grafik 2.1. Göç Akışları Batı Orta Doğu Akdeniz Rotaları (*01.05.2019 tarihine kadardır)

Frontex verileri ışığında hazırlanan ve Avrupa Birliği Konseyi'nin resmi web sitesinde yayınlanan Grafik 2.1. incelendiğinde en fazla düzensiz göçmen girişinin 2015 yılında olduğu görülmektedir. 2015'de Avrupa Birliği sınırlarına giriş yapanların rota dağılımına bakıldığında Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Akdeniz Rotası yaklaşık 885 bin göçmen

geçışı ile ilk sıradadır. 2016 yılına gelindiğinde Doğu Akdeniz Rotasında müthiş bir düşüş olmuş ve neredeyse Orta Akdeniz Rotası eğilimini yakalamıştır. Doğu Akdeniz Rotası'ndaki bu düşüşün nedeni AB-Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması gereği sınırlarda alınan önlemler olarak açıklanmaktadır. 2018 yılında İtalya'nın yasadışı göçmen girişine karşı aldığı önlemler Batı Akdeniz Rotası'nı hareketlendirmiştir. 2018 yılında Orta Akdeniz Rotasında geçişler önceki yıla göre yaklaşık sekiz kat düşerken, Orta Akdeniz Rotası'ndaki geçişler beş kattan daha fazla artmıştır. Mayıs ayına kadar alınan 2019 verilerine göre ise en fazla geçiş Doğu Akdeniz Rotası'nda bulunmaktadır (Frontex, 2019).

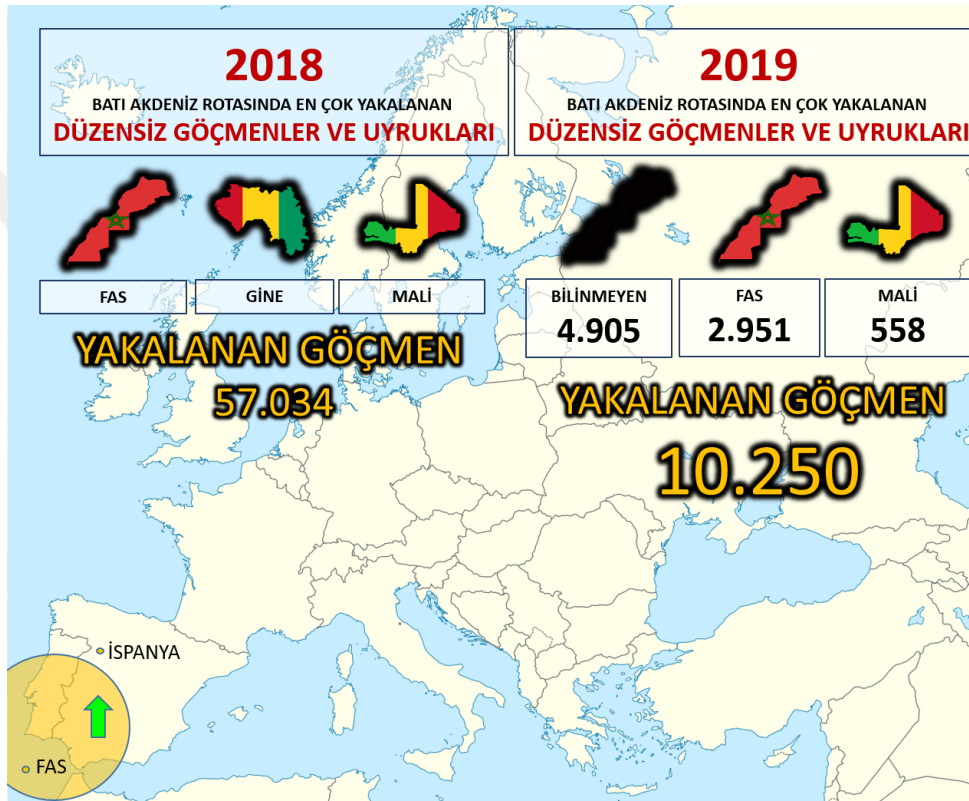
Kaynak: AB Konseyi (Erişim Tarihi:27.06.2019)

Grafik 2.2. AB'ye İltica Başvuruları (2000-2018 İlk Altı Ay)

Avrupa Birliği Konseyi'nin resmi web sitesinde, Eurostat kaynak gösterilerek yayınlanan Grafik 2.2. incelendiğinde 2000 yılından günümüze AB'ye iltica başvurusu en yüksek seviyesine 2015 yılında ulaşmıştır. 2016 yılında iltica başvurusu sayısı nispeten azalsa da 2015 yılından öncesine göre yüksektir. 2016 yılından sonra ise hızlı bir azalış yaşanarak başvuru sayısı 2000'li yılların başındaki sayılara tekrar düşmüştür.

2.3.1. Batı Akdeniz Rotası

Batı Akdeniz Rotası, Afrika coğrafyasından Avrupa'ya kaçak yollar ile geçiş yapmak isteyenler için önemli bir güzergâhtır. Düzensiz göçmenlerin Kuzey Batı Afrika'dan ve Sahra altı ülkelerden gelerek İspanya ve Portekiz'e geçmek için kullandığı göç yoludur. İspanya ve Fas arasındaki denizde uzanan Batı Akdeniz Rotası'nı kullanan uyruklara bakacak olursak Harita 2.2.'de görüldüğü üzere Akdeniz'e kıyısı olan Fas, Cezayir ve Sahra altı ülkelerden olan Gine ve Mali üst sıralarda yer almaktadır (Frontex, 2019).

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.1. Batı Akdeniz Rotası

Harita 2.2. Akdeniz'e Kıyısı Olan Kuzey Afrika Ülkeleri

Fas, Kuzey Batı Afrika ve Sahra altı ülkelerinden gelen düzensiz göçmenler için Avrupa'ya geçişin en kolay yolu olarak bilinmektedir. Harita 2.3.'de görülen Afrika kıtasında bulunan İspanya toprakları olan Ceuta ve Melilla Avrupa'ya geçişlerde ana çıkış noktası olarak görülmektedir.

Kaynak: www.gzt.com (Erişim Tarihi 21.07.2019)

Harita 2.3. Afrika Kıtası'nda Bulunan İspanya Toprakları

Fas uyrukluların ve Fas'ta yasadışı bulunan Afrikalıların, İspanya'nın Kuzey Afrika'daki toprakları olan Ceuta ve Melilla'nın sınırlarında bulunan tel örgüleri aşarak Avrupa'ya gitmeye çalıştıkları sık sık dünya basınında yer almıştır. Bu sınırı geçme girişimleri çoğu zaman Fotoğraf 2.1.'de görüldüğü gibi kitlesel bir eyleme dönüşmektedir. Avrupa Birliği'nin Afrika kıtası kara sınırındaki tek yerleşim yeri olan Ceuta ve Melilla İspanya'ya dolayısıyla AB sınırlarına girmeyi amaçlayan düzensiz göçmenlerin ilk ve en ısrarlı tercihi olmasından ötürü yüksek çitlerle çevrilmiştir (AA, 2018; BBC, 2014; Euronews, 2017).

Kaynak: www.memurpostasi.com (Erişim Tarihi 17.07.2019)

Fotoğraf 2.1. İspanya Sınırına Geçmeye Çalışan Göçmenler

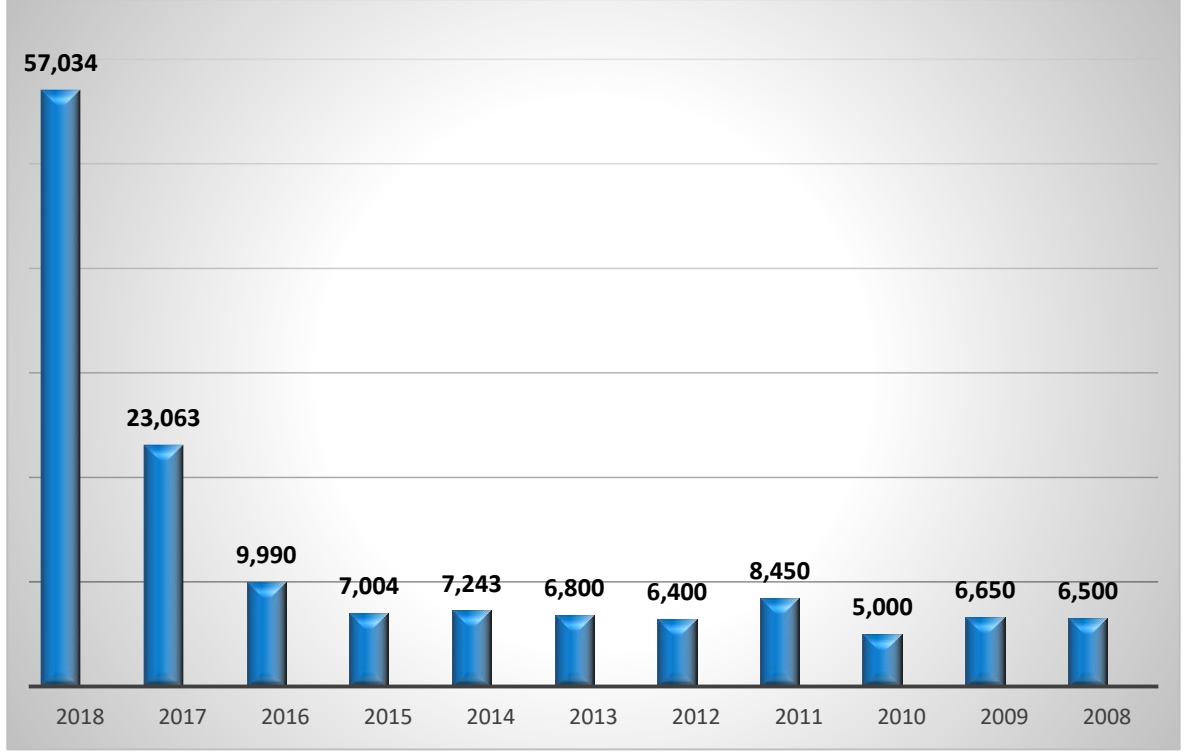
İspanya'nın Kuzey Afrika'da bulunan toprağı olan ve üç tarafı Fas sınırları ile çevrili olan özerk Melilla şehrinde yaşanan bu durumun görseli olan Fotoğraf 2.1 ve Fotoğraf 2.2 adeta sınırın iki yüzünü ortaya koymaktadır. Aynı coğrafyada iki farklı dünyanın sınırını anlatan bu iki fotoğraf göçün sebeplerini de anlatmaya yardımcı olmaktadır.

Kaynak: www.memurpostasi.com (Erişim Tarihi 17.07.2019)

Fotoğraf 2.2. Melille'deki Fas-İspanya Sınırı

İspanya, Fas ve Cezayir aralarında yaptıkları işbirliği ile Batı Akdeniz'deki göç akımlarını kontrol etmeye çalışmaktadır. Fronteks'in tespitlerine göre göre Afrika kıtasından, özellikle de Batı Afrika'dan menşei ve transit ülkelerdeki istikrarsızlıklardan kaynaklanan düzensiz göçlerde istikrarlı bir artış yaşanmaktadır. Öte yandan göçmen kaçakçılığının göçmenlere bedeli giderek artmakta olmasına rağmen Batı Akdeniz Rotası diğer deniz rotalarına nazaran daha uygun olma özelliğini halen korumaktadır. Batı Akdeniz Rotası'nın geçiş yoğunluğunun diğer deniz rotalarına göre daha fazla olmasının temelinde ise menşei ülke ve geçiş noktalarının İspanyol kıyılarına yakın mesafede olması ve rotanın kısalığı yatmaktadır. Bu bölgede düzensiz göçü etkileyen diğer sebepler arasında göçmen kaçakçılığında kullanılan hızlı hareket eden teknelerin kullanımı, Avrupa'da bulunan Afrika diasporasının varlığı, Avrupa'ya varan göçmenlerin ülkelerinde kalan ailelerine para yardımı yapabilmesi sayılmaktadır (Frontex İspanya'da, 2019).

Kaynak: Frontex, 2019

Grafik 2.3. Batı Akdeniz Rotası'nda Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı

Frontex'in (2019) verilerine göre hazırlanan Grafik 2.3.'de görüldüğü üzere Batı Akdeniz Rotası'nı kullanarak Avrupa sınırına geçiş yapanların sayısı 2017 yılında 23.063 kişi ile bir önceki yılın geçiş sayısının iki katından fazla olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise geçiş sayıları benzer bir seyir izleyerek 57.034 geçiş sayısı ile önceki yılın iki katına ulaşmıştır. Bunların yanı sıra Frontex verilerinde 2018 yılının sonuna doğru Faslı göçmen sayısında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca hem kara hem de deniz yolunu kullanarak Avrupa'ya geçiş için bu güzergâhı en sık kullananların Faslılar olduğu bilinmektedir. Faslıları ise Gineli, Malili ve Cezayirli takip etmektedir (Frontex, 2019) .

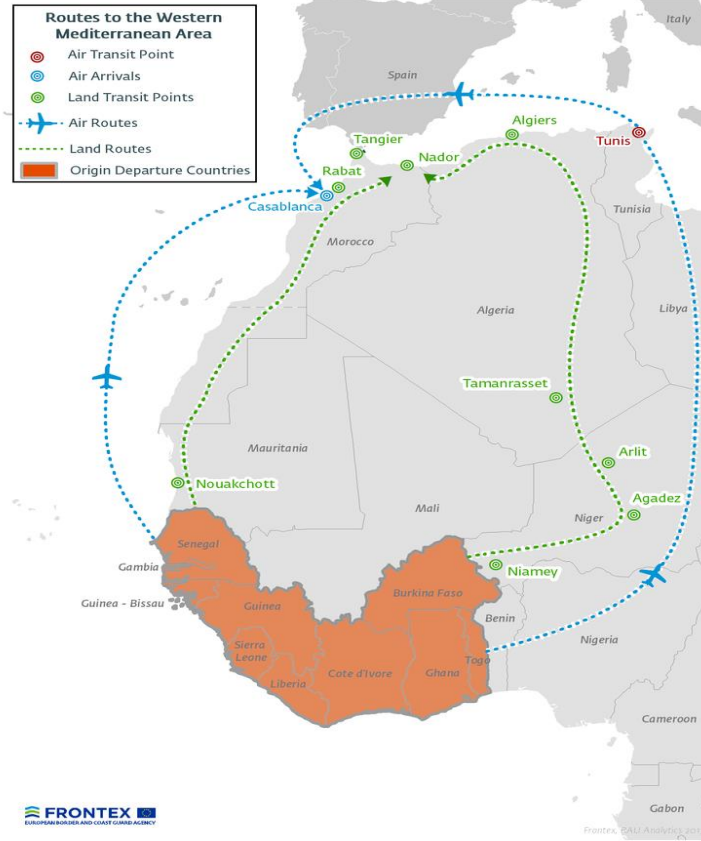
Grafik 2.3. incelendiğinde göçmen geçişlerindeki en yüksek seviyenin 2018 yılında yakalandığı görülmektedir. 2017 öncesinde ortalama 7.000 bandında seyreden geçişler artan bir ivme ile 2018 yılında ortalamanın yaklaşık 8 katına çıkmıştır.

On yıl öncesine bakıldığında, Fas'tan İspanya'ya geçiş yapan göçmenlerin büyük çoğunluğunun, Avrupa'ya iş bulma umuduyla giden tipik ekonomik göçmenler olduğu görülmektedir. Fakat son on yıllık süreç içerisinde ülkelerinde gittikçe şiddetlenerek artan bir çatışma ortamının doğması ile Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Çad, Kamerun, Nijerya

ve Sahra Altı Afrikalılar için kendi ülkeleri yaşanması zor coğrafyalara dönüşmüştür (Vural, 2018: 53).

Frontex'in (2019) paylaştığı bilgilere göre bu güzergâhı kullanan düzensiz göçmenlerin ülkelerini terk etmelerinde birçok faktör öne çıkmaktadır. Bu güzergâh uzun zamandan beri suçluların AB'ye kaçabilmek için kullandıkları ana hat olduğundan Frontex,, İspanya'ya sadece göçmen kaçakçılığı değil; uyuşturucu, silah ve sigara kaçakçılığı gibi çeşitli sınır ötesi suçlar ile mücadele konusunda da yardım etmektedir. Europol (Avrupa Polis Teşkilatı) bu alandaki cezai soruşturmalara destek vermektedir. Frontex, İspanya'ya deniz sınırlarını kapsayan dört büyük operasyonda yardım etmiştir. Bu operasyonlar: Indalo, Hera, Minerva ve Focal Points Sea'dir. Operasyonlar genel olarak Mayıs-Ekim ayları arasında yapılmaktadır. Operasyonların her yıl bu dönemlerde yapılmasının sebebi ise en yüksek göç akımının bu aylarda gerçekleşmesidir. Frontex'in resmi web sitesinde Indalo 2017 Ortak Operasyonunda, 16 tondan fazla esrar ve 64 milyon kaçak sigaraya el konulduğu belirtilmiştir (Frontex İspanya'da, 2019).

Göçmenlerin menşei ülkelerinde çatışma ortamı ve terör örgütlerinin artan eylemlerinin varlığı ile ekonomik sorunların ortak payda olduğu göze çarpmaktadır. Almanya'nın uluslararası yayın kuruluşu Deutsche Welle'nin 22.03.2016 tarihli haberinde radikal İslamcı terör örgütü Boko Haram'ın hedefinin Nijerya, Kamerun, Çad ve Nijer'i sınırları içerisine alan bir şeriat devleti kurmak olduğu iddia edilmektedir. Nijerya'nın kuzeydoğusunda çok sayıda insanın ölümüne sebep olan saldırılar düzenleyen terör örgütü, IŞİD ile beraber olduğunu ilan etmesini takiben IŞİD'in Batı Afrika kolu olarak hareket etmektedir. 2014 Nisan'ında çoğu Hristiyan 200'den fazla kız öğrenciyi kaçırmaları ile dünya kamuoyunun dikkatini çeken örgüt, tahminlere göre 2009 yılından bu yana 14 bin kişiyi öldürmüştür. Yaklaşık 2.5 milyon kişi Boko Haram'ın şiddetinden kaçmak için evlerini terk etmiştir (DW, 2016).

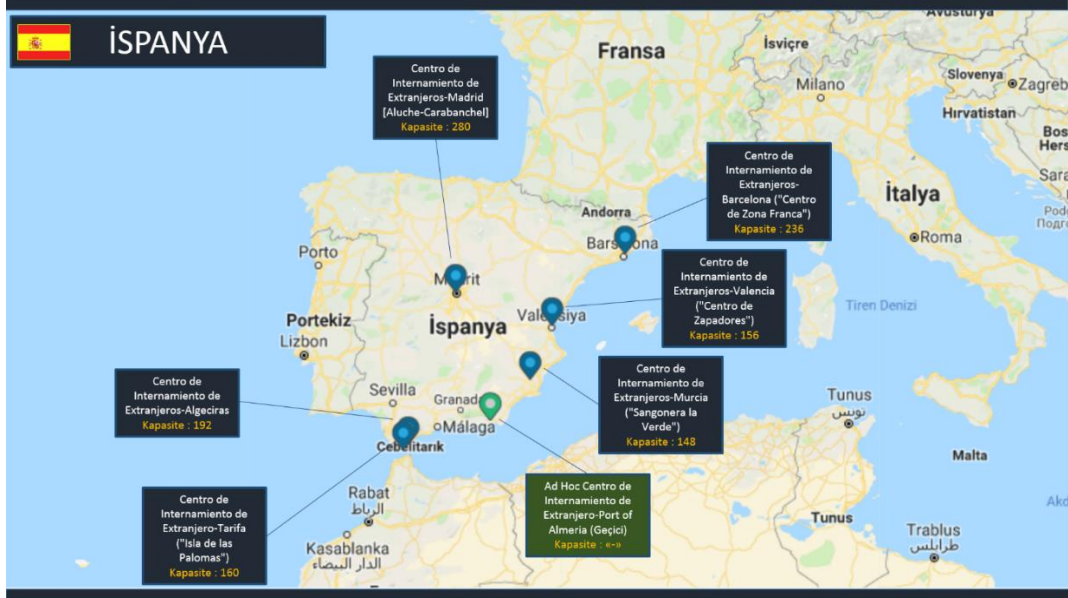

Kaynak: Fronteks, 2019 (Erişim Tarihi: 24.07.2019)

Harita 2.4. Batı Akdeniz Bölgesine Giden Yollar

Harita 2.4’de Sahra Altı Afrika ülkelerinden geçiş noktalarına gitmek isteyen düzensiz göçmenler için güzergâhlar görülmektedir. Nijer’in en büyük şehri olan Agadez göçmen kaçakçılığında merkez olarak kullanılmaktadır. Maddi durumu iyi olmayan göçmenler Agadez üzerinden Cezayir ve Fas’a geçiş yapmaktadır. Maddi durumu daha iyi olan göçmenler ise Batı Afrika ülkelerinden Kazablanka'ya, daha sonra da Cebelitarık Boğazı üzerinden Tangier'e ve Avrupa'ya geçmektedirler. Fas ve Cezayir bu rotada hem transit hem de menşei ülkelerdir. Fas, İspanya'nın güney sahiline ulaşarak Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenler için ana çıkış noktasıdır. Frontex’e göre 2017 yılında, Fas sahillerinden İspanya'ya geçmek için göçmenlerin kaçakçılara ödediği para miktarı 500 Euro civarındayken, 2018’de iki katına ulaşmıştır. Kaçakçılar, göçmenlere ödedikleri paraya göre farklı geçiş güzergâhı ve araç imkânı sunmaktadır. Bu rotadaki göçmenler kaçakçılara ödedikleri para miktarına göre lastik botlarla, güçlü motorlu şişme botlarla, sürat tekneleri ve jet ski ile sınırı geçebilmektedirler. Göçmenler geçiş güzergâhına ve kullanılan geçiş aracına göre İspanya'ya geçiş için 1000-1.500 Euro arasında bir ücret ödemektedirler. Batı Akdeniz Rotası’nda geçiş

aynı zamanda iklim koşullarına ve hava durumuna da bağlıdır. Kalkış yerleri ve kullanılan gemi tipleri sürekli değişmektedir. Cebelitarık Boğazı'nda, en ucuz geçiş seçeneği olan lastik botlar ile geçişler organize edilebileceği gibi 30 dakika gibi kısa bir sürede geçişi sağlayan ve en maliyetli seçenek olan (3.000 Euro civarı) jet ski ile de geçiş yapılması mümkün olmaktadır (Frontex İspanya'da, 2019).

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi: 25.07.2019)

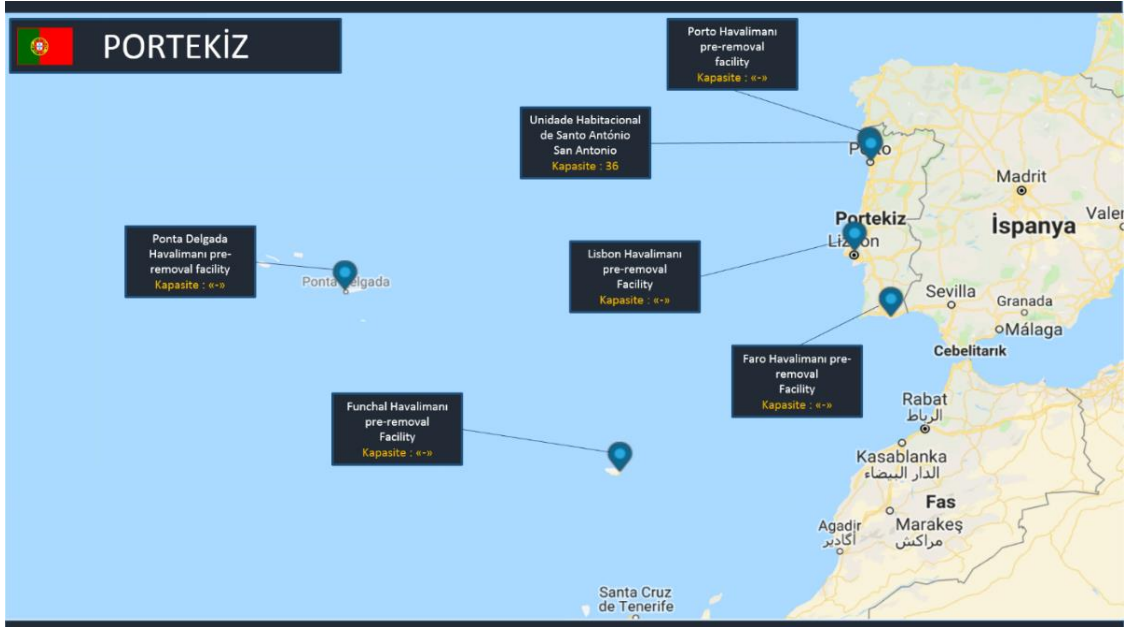
Harita 2.5. İspanya Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri

İspanya göç veren bir ülke iken 1978 yılında Franco rejiminin sona ermesi ve demokratikleşme sürecinin başlamasının yanı sıra 1986 yılında AB'ye katılımın gerçekleşmesi ile birlikte ekonomik olarak kalkınıp göç alan bir ülke haline gelmiştir. İspanya'nın artan iş gücü ihtiyacı da onun uluslararası bir göç alanına dönüşmesine sebep olmuştur.

Harita 2.5. incelendiğinde İspanya'nın biri merkezde, kalan altısı Akdeniz'e kıyısı olan bölgelerinde olmak üzere yedi tane göçmen merkezi bulunmaktadır. İspanya sınırlarını geçen göçmenlerin iş ve işlemleri bu merkezlerde yapılmaktadır. Coğrafi konumu itibari ile hedef ülke olmasının yanı sıra Avrupa'nın güney sınırında yer aldığından aynı zamanda transit ülkelerden de biridir. 2015 yılı sonu itibari ile İspanya'da yasal olarak kalan yabancıların sayısı 4.982.183'tür. İspanya'daki yabancıların %58'i AB ülkelerinden, %42'si ise AB dışından gelmektedir. AB ülkelerinden İspanya'ya gelen yabancıların büyük bir kısmı sadece üç ülkeden gelmektedir: Romanya %34, İngiltere %10 ve İtalya %8. İspanya'da

ikamet eden yabancıların coğrafi dağılımına bakılacak olursa; 1.190.178 kişinin Madrid’de, 1.085.472 kişinin Katalonya’da, 692.459 kişinin Endülüs Bölgesi’nde ve 660.898 kişinin Valencia’da yaşadığı görülmektedir (Öztürk, 2014: 111).

İspanya’da sığınma talebinde bulunan göçmenlere bir takım imkânlar sağlanmaktadır. Göçmenler sığınma başvurularını yaptıktan 6 ay sonra çalışma izni alabilmektedirler. Başvuru sahibinin talep etmesi halinde barınma, yemek gibi temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaktadır. Yetişkinler için ayda 50 Euro, çocuklar için 19 Euro civarında ek yardım da verilmektedir. Aile birey sayısına göre kira ve iaaş giderleri için de 300 ila 500 Euro geçim yardımı yapılmaktadır. Müracaatı kabul edilen göçmenler AB sınırları içinde serbest dolaşım hakkına sahip olmaktadır. Ayrıca göçmenlere müracaatlarının kabulünden 5 yıl sonra vatandaşlık hakkı verilmektedir. (Kadın Göç Yolunda Projesi, 2016: 35).

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex’e aittir. (Erişim Tarihi: 25.07.2019)

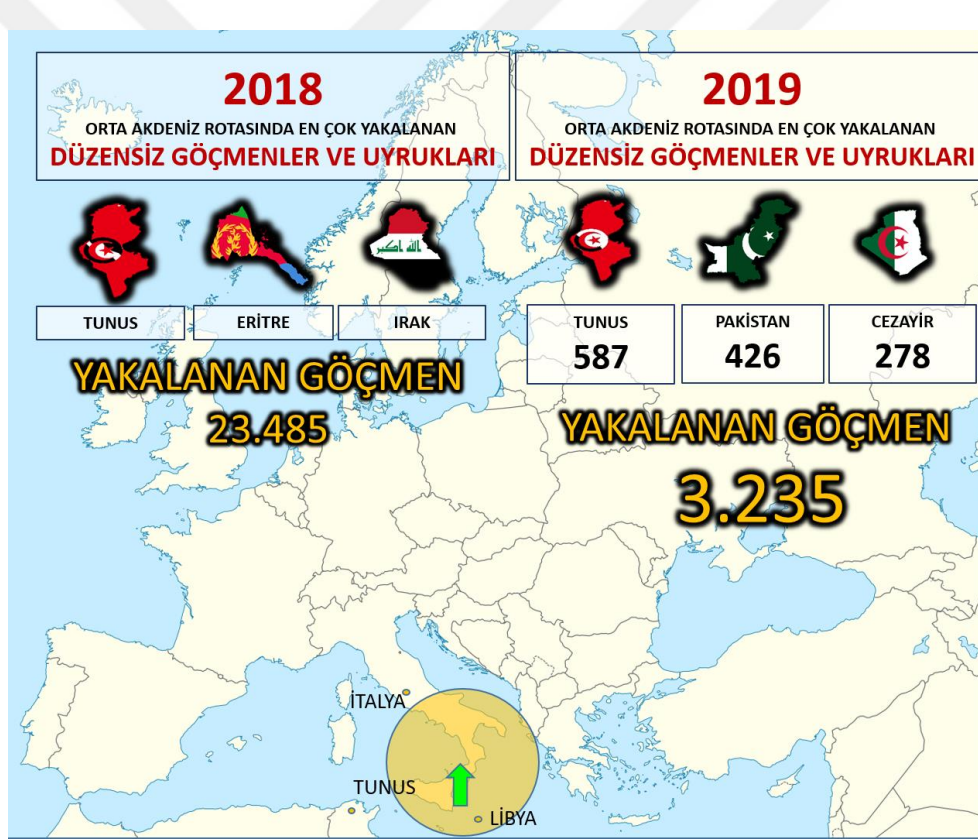
Harita 2.6. Portekiz Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri

Harita 2.6’da görüldüğü üzere İspanya’nın Atlas Okyanusu’na kıyılı olan bölgelerinde göçmen merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca

Porto Delgada Adası’nda bulunan Joao Paulo II Havalimanı’nda ve Madeira Adası’nda bulunan Funchal Havalimanı’nda da göçmenlerin iş ve işlemleri için merkezler bulunmaktadır.

2.3.2. Orta Akdeniz Rotası

Orta Akdeniz Rotası, Kuzey Afrika ülkelerinden İtalya'ya geçiş yapmak isteyen düzensiz göçmenlerin kullandığı diğer bir güzergâhtır. Orta Akdeniz güzergâhında Tunus, Libya ve Cezayir çıkış ülkeleri olarak bilinirken İtalya varış ülkesi olarak görülmektedir. Önceden farklı bir rota olarak kabul edilen Apulia ve Calabria rotasının verileri Frontex tarafından 2014 yılından itibaren Orta Akdeniz Rotası'nın verilerine dâhil edilmiştir. AB sınırlarının güney kısmını oluşturan İtalya ve Malta adaları 2008 yılında yaklaşık 40.000 düzensiz göçmen için geçiş güzergâhı olurken 2009 ve 2010 yıllarında bu adalara göçmen geçişi yok denecek kadar azalmıştır. Libya ve İtalya'nın yasal olmayan geçişler için aldığı karşılıklı önlemler geçiş sayılarının azalmasında etkili olmuştur. Fakat 2011'de ortaya çıkan Arap Baharı'nın etkisi ile rota üzerindeki geçişler artan bir ivme kazanmıştır (Frontex, 2019).

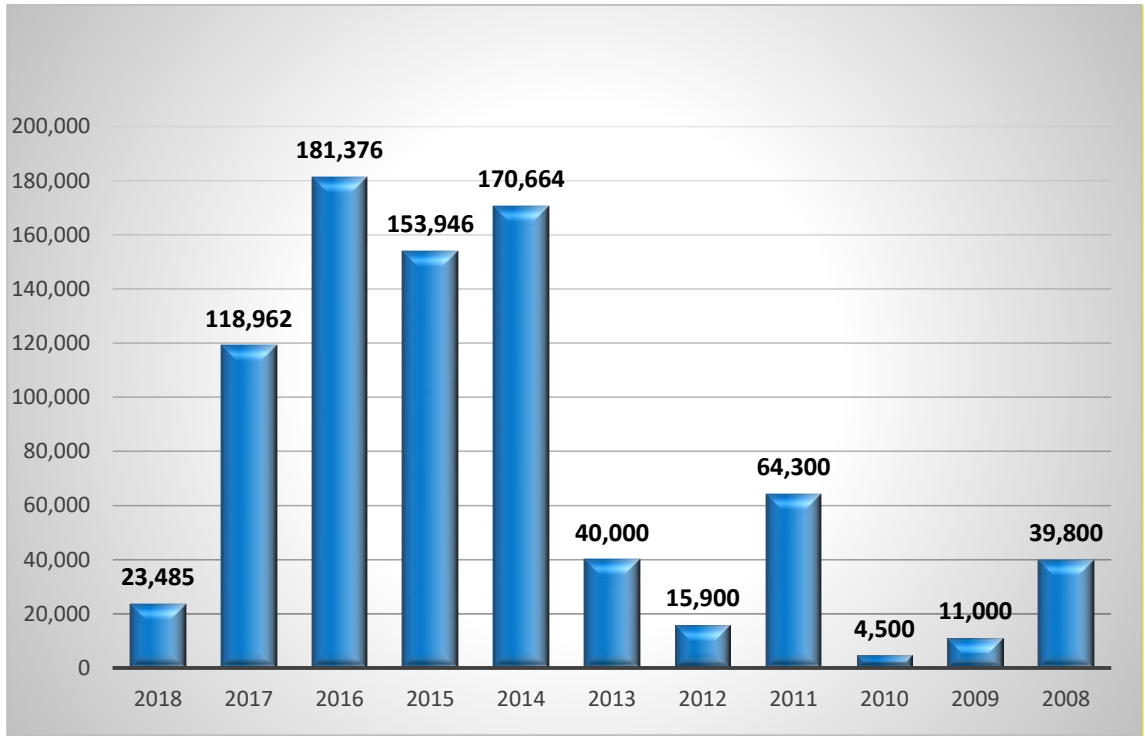
Kaynak Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.7. Orta Akdeniz Rotası

Deutsche Welle'nin haberine göre Libya Devlet Başkanı Muammer Kaddafi'nin uyguladığı rejimin bitişiyle ülkede biri İslamcı diğeri Tobruk olmak üzere iki grup iktidarı ele geçirmek için mücadele etmeye başlamıştır. Ulusal Birlik Hükümeti kurulması çabaları ise henüz sonuç vermemiştir. IŞİD'in Libya uzantısı, bölgedeki etkisini artırarak, Libya'yı Suriye

ve Irak'taki kadrolarının geri çekilme sahası haline çevirmiştir. Bu süreçte yaşanan çatışmalar yerel halkın yaşam alanını daraltmış ve başka coğrafyalara göçü tetiklemiştir (DW, 2019).

2011 yılında Arap Baharı adı verilen toplumsal hareketlerde doğan istikrarsızlık ortamının verdiği güvensizlik nedeni ile Orta Akdeniz Rotası üzerinde bulunan ve İtalya'ya ait olan Lampedusa ile Malta adaları kullanılarak Libya üzerinden AB ülkelerine çok sayıda geçiş yapılmıştır. Libya'da Kaddafi rejiminin yıkılmasının ardından, yaşanan olayların yatışmasıyla ülkede güven tekrar tesis edilmiş ve bunun etkisi ile 2012 yılında geçişlerde düşüş yaşanmıştır (Euronews, 2015).

Kaynak: Fronteks, 2019 (Erişim Tarihi:01.08.2019)

Grafik 2.4.Orta Akdeniz Rotası'nda Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı

2012 yılından sonra, Libya'da iktidara gelebilmek ve ülkenin kontrolünü ele geçirmek için farklı grupların birbirleri ile mücadele etmesini fırsat bilip faydalanan göçmen kaçakçılığı şebekeleri AB'ye geçişleri artırmıştır. Grafik 2.4.'te görüldüğü üzere AB sınırlarına varış için kullanılan tüm düzensiz göç rotalarında olduğu gibi Orta Akdeniz Rotası da 2015 yılında yoğun bir göç baskısı ile karşı karşıya kalmıştır. Fakat 2015 yılında düzensiz göçmen sayısı, 2014 yılında tespit edilen sayıyı geçememiştir. 2015 yılında bu güzergâhı kullanarak İtalya sınırlarına ulaşmayı başaran göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu Eritre, Somali ve Nijerya uyruklu göçmenler oluşturmaktadır. Grafik 2.4.'te gösterilen son on yılın geçiş sayılarına

göre, bu rotada geçişler en yüksek seviyeye 2016 yılında ulaşmıştır. Bu durum AB-Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması ile açıklanmaktadır. 2015 yılında AB sınırlarına ulaşabilen düzensiz göçmenlerin en sık kullandığı rota Doğu Akdeniz Rotası olmuştur. 885 bin göçmen Türkiye'nin de içinde yer aldığı Doğu Akdeniz Rotası üzerinden Avrupa sınırlarına ulaşmıştır. Fakat Türkiye ve AB arasında 16 Aralık tarihinde Brüksel'de imzalanan Geri Kabul Anlaşması bu rota üzerindeki geçişleri zorlaştırmıştır ve hem kaçakçıları hem de göçmenleri alternatif rota arayışlarına mecbur bırakmıştır. Bu nedenle 2016 yılında Doğu Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşmak yerine Libya ve Tunus menşeli Güney Avrupa sınırına ulaşmak en iyi ikinci seçenek olarak tercih edilmiştir. Ortaya çıkan bu yeni alternatif ile birlikte 2016 yılında Orta Akdeniz Rotası'nda en yüksek geçiş sayısına ulaşılmıştır. 2016 yılı sonunda, bölgede 181.376 göçmen tespit edilmiştir. Göçmenlerin çoğu, göçmen kaçakçılık şebekelerinin yer ettiği ve göçmen kaçakçılığının sektör haline geldiği Libya'dan çıkış yapmaktadır (Frontex, 2019).

Grafik 2.3. ve Grafik 2.4.'te 2016 yılındaki göçmen geçişlerini gösteren istatistiklerin seyri Güney Akdeniz ülkelerini önlem almaya itmiştir. Libya ve İtalya bu geçişleri durdurabilmek için Roma'da devlet başkanları seviyesinde görüşme yaparak bir anlaşmaya varmışlardır. İtalya ve Libya devlet başkanları tarafından 3 Şubat 2017'de Roma'da yasadışı göç ve insan kaçakçılığı ile ilgili imzalanan anlaşmanın sonucunda 2016 yılına göre göçmen geçişleri azalmıştır. Bu anlaşma ile göçmenlerin Libya'dan İtalya'ya geçişinin engellenmesi amaçlanmıştır (BBC, 2017). Libya'da Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH) bağlı İletişim ve Medya İdaresi'nden gelen açıklamada düzensiz göç ile aktif bir şekilde mücadele edebilmek için ortak operasyonların yapılması kararının alındığı duyurulmuştur. İtalya sınırlarına ulaşabilen göçmen sayısı 2017 Temmuz ayında başlayarak aniden düşmüştür. Grafik 4.4.'te görüldüğü üzere 2017'nin tamamında, bu rotayı kullanarak AB sınırlarına ulaştığı tespit edilen düzensiz göçmen sayısı yaklaşık 119.000'dir. 2018'de Orta Akdeniz Rotası, tespit edilen düzensiz göçmen sayısındaki en büyük düşüşünü yaşamıştır. 2018'de toplam düzensiz göçmen sınır geçişleri 2012'den bu yana en düşük seviyeye ulaşarak 23.485 olarak kayıtlara geçmiştir. 2018 yılında Orta Akdeniz Rotası'nda Libya'nın aldığı önlemler ile menşei ülke değişmiştir. Geçiş yaptığı tespit edilen düzensiz göçmenler için Tunus ana çıkış ülkesi olarak Libya'nın yerini almıştır. Tunuslular ve Eritreli bu rotayı en çok kullanan göçmenler olarak rotadaki tüm göçmenlerin üçte birinden fazlasını oluşturmaktadırlar (Frontex, 2019 Risk Analiz Raporu, 2019).

Avrupa'ya geçişleri kontrol edebilmek ve düzensiz göçle mücadele edebilmek adına Frontex, Orta Akdeniz sularında Themis operasyonu çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Themis Operasyonu, Orta Akdeniz'de sınır kontrol ve gözetiminin yapılmasının yanı sıra arama kurtarma faaliyetleri gerçekleştirerek İtalya'nın düzensiz göç ile olan mücadelesini desteklemektedir. Bu operasyon 2014 yılında başlatılan Triton Operasyonu'nun yerine 2018 Şubat'ında İtalya ile müşterek bir şekilde başlatılmıştır. Themis Operasyonu altındaki tüm varlıklar İtalya İçişleri Bakanlığı'nın emrindedir. Operasyon memurları, arama kurtarma faaliyetlerinin yanında sınırları geçen düzensiz göçmenlerin kaydını da tutmaktadır. Ayrıca bu operasyonun görev kapsamına; istihbarat toplamak, terör tehdidi olasılıklarını tespit etmek ve yabancı teröristlerin sınır geçişlerini engellemek gibi güvenlik konusunda önemli fonksiyonlar dâhildir. Operasyon kapsamında edinilen bilgiler İtalya makamları ve Europol ile paylaşılmaktadır. Orta Akdeniz Rotası'nda, üçüncü ülkelerden çıkışlar 2018 yılında düşmüştür. Tunus menşei ülke olarak Libya'nın yerini almıştır. Cezayir'den çıkışlar, 2017 yılına göre neredeyse yarı yarıya azalırken, Türkiye'den çıkışlar da %37 oranında bir azalış göstermiştir. 2018 yılında bu rotada en çok geçiş yapanlar, rotada geçiş yapan tüm göçmenlerin üçte birinden fazlasını oluşturan Tunus ve Eritre uyruklu göçmenler olmuştur (Frontex, 2019 Risk Analiz Raporu, 2019).

Peki, Orta Akdeniz'de diğer kıyıda neler olmaktadır? İtalya'da seçim kampanyası yürütülürken, sırasıyla Luigi Di Maio ve hükümetin gelecekteki müttetikleri Matteo Salvini liderliğindeki Beş Yıldız Hareketi (M5S) ve Birlik, hükümetin göçmen politikasını eleştirerek ve bunu hedef alarak oy istemişlerdir. Seçim sonuçlarına bakıldığında kampanyanın başarılı olduğu görülmektedir. İtalya hükümeti göç politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır. İtalya'da göçmen karşıtlığı ile seçim kampanyası yürüten ve göçmen karşıtı politikaları ile bilinen İçişleri Bakanı ve koalisyon ortağı Kuzey Ligi'nin genel sekreteri Salvini imzası ile 24 Eylül 2018'de bir KHK yayınlanmıştır. Salvini çıkardığı KHK'yı ülkesine gelen göçün aşırı olduğu savunması ile desteklemiştir. Uluslararası koruma başvurusu yaparak statü alan birçok sığınmacıyı ilgilendiren önemli değişiklikler içeren bu KHK ile ülkesinden doğal afetler ve devlet tarafından yapılan kötü muamele gibi nedenlerle İtalya'ya gelerek insani koruma statüsü verilen yabancıların statüsünün sonlandırılacağı bildirilmiştir. KHK ile insani koruma statüsü ortadan kaldırılarak yerine sağlık sorunu, tedavi amaçlı ve benzeri bazı özel durumlar için verilen oturum izinleri hakkı tanınmaktadır. Kararnameyle getirilen başka bir değişiklik ise, suça karışmış mültecilerin, menşei ülkelere geri gönderilebilmesidir. İtalya yasalarına göre suç işlediği tespit edilen ve işlediği suç sabit görülerek cezası kesinleşen

mülteciler hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecektir. Suçlu mültecileri sınır dışı etme kararı mülteci itiraz hakkını kullansa dahi durdurulamayacak, mülteci sınır dışı edilebilecektir. Tüm bunlara ek olarak yerel yönetimlerin işlettiği ve mültecileri karşılamak ve korumak için bulunan 400 kadar merkezin kapatılması kararı alınmıştır. Uzun süreli ikamet ve evlilik yolu ile vatandaşlık başvuru yapabilme hakkını elde etme süresi ise 2 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Terör suçuyla yargılanan ve mahkûm edilen göçmenlerin vatandaşlıkları iptal edilecektir. Gasp, soygun, uyuşturucu satışı yapmak, cinsel şiddet uygulamak, ağır yaralamak, kamu görevlisini tehdit etmek ve direnmek gibi suçlardan suçu sabit görülen göçmenlerin uluslararası koruma statüsü iptal edilecektir. Sınır dışı işlemleri için özgürlüğü kısıtlayıcı süre 90 günden 180 güne çıkarılarak, mültecilerin kayıt işlemlerinin yapıldığı “hotspot” isimli merkezlerde bekleme süresi 30 güne uzatılmıştır (Koçak, 2018; BBC, 2018).

Tablo 2.2. İtalya’daki Kalıcı Göçmen Girişleri

Yıl	Kalıcı Göçmen Sayısı
2007	571.900
2008	490.400
2009	390.300
2010	355.700
2011	317.300
2012	274.400
2013	251.400
2014	204.100
2015	160.900

Kaynak: OECD, Uluslararası Göç Göstergeleri 2017, s:17

İtalya’daki kalıcı göçmen sayılarını gösteren Tablo 2.2.’e göre 2007 yılından 2015 yılına kadar olan süreçte kalıcı göçmen sayısı düzenli şekilde düşüş göstermiştir. Avrupa Gelişimsel Çalışmalar Vakfı’nın hazırladığı Avrupa Kamuoyu Görüşü ve Göç Raporu İtalya’da göç konusunun iç siyaseti etkileyecek kadar önemli bir konu haline geldiği tespitini içermektedir. Rapora göre sol hükümet göç gerçeğini yönetmekte yetersiz kalarak ülkede ihtiyaç olan düzenli göçü düzensiz göçten sağlamayı tercih etmiştir. Bu durum düzensiz göçü besleyen bir hal almıştır. İtalya’nın göçmen sorununu AB sorunu haline getiremeyişi, yeniden yerleştirmeyi aktif olarak kullanamayışı ve Dublin yasasının revize edilmesi konusunda

AB'nin ikna edilememesi İtalya halkı tarafından başarısızlık olarak kabul edilmiş ve sol hükümetin göç politikası reddedilerek Salvini'nin yürüttüğü göç karşıtı seçim kampanyası başarılı olmuştur.

Tablo 2.3. Avrupa'ya Sığınmacı Başvuruları İlk Altı Ülke

Hedef Ülkeler	2012-2014	2015	2016	Menşei Ülkeler
Almanya	115.540	441.900	722.360	Suriye, Afganistan, Irak
İtalya	35.370	83.240	122.120	Nijerya, Pakistan, Gambiya
Fransa	58.040	74.300	77.890	Sudan, Afganistan, Haiti
Avustralya	20.000	85.620	39.950	Afganistan, Suriye, Irak
İngiltere	29.550	39.970	38.380	İran, Pakistan, Irak
Macaristan	20.550	174.430	28.070	Afganistan, Suriye, Pakistan

Kaynak: OECD, Uluslararası Göç Göstergeleri 2017, s:29

Avrupa Gelişimsel Çalışmalar Vakfı'nın Avrupa Kamuoyu Görüşü ve Göç Raporu'nda İtalya'daki sığınmacı başvurularının 2014 ve 2016 yılları arasında belirgin şekilde arttığı görülmektedir ve bu raporu OECD tarafından hazırlanan Tablo 4.2.'deki veriler de desteklemektedir. AB'de İtalya'dan daha fazla başvuru alan tek ülke Almanya'dır (Febs-europe, 2018).

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamadan alınmıştır. Veriler Frontex'ten alınmıştır. (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

Harita 2.8. İtalya Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri

İtalya'nın göçmen konusunu AB gündemine taşımasındaki esas amacı Dublin Sözleşmesi'nde yer alan ilk varış ülkesi kuralını değiştirmek istemesidir. İtalya sayıca fazla olan kayıt altına alınmış mültecilerin diğer AB ülkelerine külfet paylaşımı çerçevesinde yerleştirilmesini de talep etmektedir. Coğrafi olarak varış ülkesi pozisyonunda olmayan Macaristan ve Polonya gibi ülkeler, bu talebe karşı kendi iç yasalarını devreye sokmuş, sınırlarına tel örgü-duvar öreerek zımni bir ret cevabı vermiştir. İtalya ve Güney Avrupa ülkeleri açısından mülteci krizinin çok önemli bir etkisi vardır. Kıbrıs, Portekiz, İspanya, Malta, İtalya, Fransa ve Malta Güneyli Yedili (Southern Seven) olarak anılmaktadır. Güneyli Yedili olarak anılan bu ülkeler Avrupa Birliği'nin güney sınırlarını oluşturmaktadır. Bu sebeple göçmenlerin ilk ulaştığı yer bu ülkelerin sınırları olmaktadır. Avrupa'yı hedef alan göç güzergâhları özellikle Malta, Yunanistan ve İtalya'yı göçmenler için ilk varış ülkesi hâline getirmektedir (Koçak, 2018).

Kaynak: www.huffingtonpost.fr (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

Fotoğraf 2.3. İtalya Sahil Güvenlik Görevlileri Tarafından Çekilmiş Kareler.

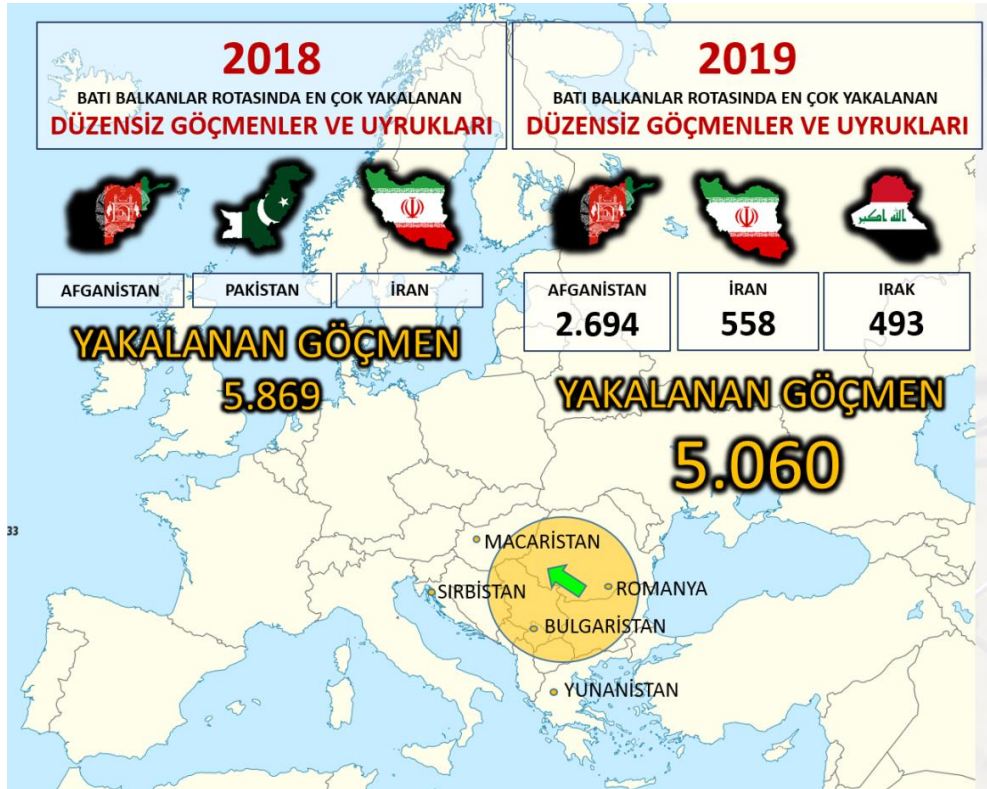
Güneyli Yedili, 2018 yılında Lüksemburg'da düzenlenen ve AB üyesi ülkelerin katılımı ile gerçekleşen toplantıda ilk varış ülkesi kuralının değiştirilmesi için hazırladıkları taslak çalışmayı üye ülkelere sunmuştur. AB'ye üye diğer ülkeler tarafından taslak reddedilince İtalya'nın "Salvini Kararnamesi" ile tepkisini ortaya koymuştur. İtalya kararnamenin çıkışını takiben kıyılarını göçmenlere kapatma kararı almıştır. İtalya Sahil Güvenlik kurtarma botunda bulunan görevlilerin gözü önünde göçmen taşıyan bir teknenin devrilişinin görüldüğü Fotoğraf 2.3.'te gerçekleşen olayda 5 göçmen hayatını kaybetmiştir. İtalya, söz konusu fotoğraf dünya basınına yansyınca olaya müdahale etmekte yetersiz kaldığı eleştirilerinin hedefi olmuştur. İtalya, Libya'dan gelen 629 kişilik Aquarius göçmen gemisini kabul etmeyerek Malta'ya yönlendirmiştir. Aquarius göçmen gemisi, Malta'nın da kendisine limanlarını açmaması üzerine dümeni İspanya'ya çevirmeye mecbur kalmış ve nihayet İspanya tarafından kabul edilmiştir (BBC, 2018).

Tunus'tan İtalya'ya göçü cazip hale getiren unsurlardan biri de coğrafi durumdur. Tunus'tan İtalya'ya yasadışı geçişlerde çıkış noktası olarak Nabil, Safaks, Monastir, ve Mehdiye şehirlerinin sahil şeridi gösterilmektedir. İki ülke arasındaki mesafenin 70 km'ye düştüğü Nabil şehri yasadışı göçün en yoğun yaşandığı yer olarak bilinmektedir. Tunus'ta başlayan göç yolunun varış noktası ise İtalya'nın Sicilya, Pantellaria ve Lampedusa adalarıdır (AA, 2017).

İtalya'da sığınma başvurusu yapan herkes günde 2.50 euro harçlık alma hakkına sahiptir. Ayrıca devletin belirlediği merkezlerde barındırılan her mülteciye buna ek olarak günde 35 euro ödeme yapılmaktadır (Kadın Göç Yolunda Projesi, 2016: 33).

2.3.3. Batı Balkan Rotası

Batı Balkan Rotası, Doğu Akdeniz Rotası'na alternatif sayılabilecek bir güzergâhtır. Bu rota, Harita 2.9.'da görüldüğü gibi Doğu Akdeniz Rotası'nın üst bölgesinden Avrupa Birliği sınırlarına ulaşmayı amaçlayan düzensiz göçmenlerin tercih ettiği göç yoludur.

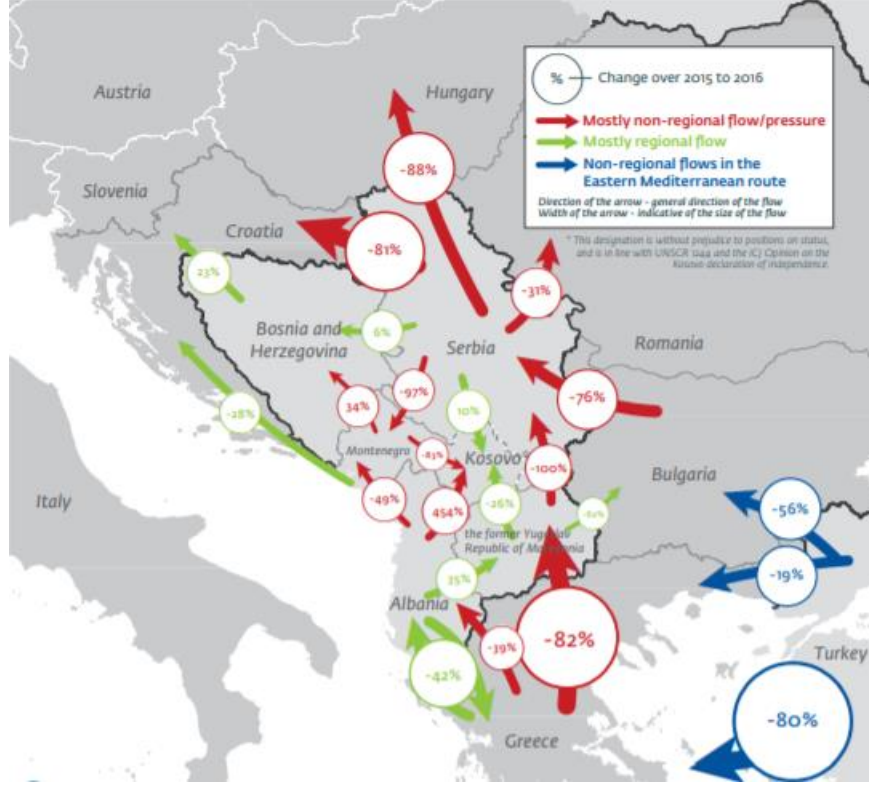

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.9. Batı Balkan Rotası

Batı Balkan rotasını kullanan göçmenler Yunanistan-Türkiye sınırından geçerek hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Batı Balkan Rotası'ndaki göçmenler çoğunlukla Güney Asya, Orta Doğu ve Afrika'dan gelmektedir. Yunanistan'dan geçen tüm düzensiz göçmenlerin üçte biri Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti (FYROM) ve Sırbistan üzerinden geçen Balkan kara yolunu seçmektedir. Batı Balkan Rotası'ndaki en büyük düzensiz göç akımı Arnavutluk'tan ve Kosova Cumhuriyeti'nden gelmektedir. Bu göç çoğunlukla ekonomik, sektörel, kayıt dışı ve mevsimsel karakterlidir (Frontex Balkanlar, 2019).

Arnavutluk'tan Yunanistan'a geçiş 2011 yılına kadar çok sık kullanılan (yıllık ortalama 35.000 kişi) bir güzergâhtır. Hatta Yunanistan ile Arnavutluk arasındaki kara sınırı düzensiz göçün ana giriş noktalarından biridir. Frontex (2019) verilerine göre; 2011 sonrası süreçte gelen göç dalgasına hızlı bir şekilde refleks gösterilerek geçişlerde %85 oranında bir azalma kaydedilmiştir. Geçiş oranlarında görülen bu düşüş, 21 Aralık 2010'dan itibaren Arnavutlar'a vizesiz geçiş hakkı tanınması ile açıklanmaktadır. Öte yandan 2013 yılının başında Macaristan'ın, iç yasalarında bir değişiklik yaparak göçmenleri idari gözetim altında tutma kuralını kaldırması üzerine bu rota üzerinde geçişlerde büyük artış yaşanmıştır. Bunun üzerine Macaristan, aynı yılın temmuz ayında göçmenler için idari gözetim zorunluluğunu geri getirmiş ve düzensiz göç akımı önemli ölçüde azalış göstermiştir. Ayrıca 2012 yılına göre 2013 yılında rotayı kullanan göçmenlerin uyruklarında değişiklik olmuştur. Afganistan, Kuzey Afrika ve Somalililerin yerini geçişlerde Mali, Nijerya ve Ganalılar almıştır. 2013 yılında vize serbestisi olan Batı Balkan ülkelerinden yaklaşık 33.000 göçmen AB'ne sığınma başvurusunda bulunmuştur. 2014 yılında Batı Balkanlar'da bulunan beş balkan ülkesi (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Bosna Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Sırbistan) ile AB arasındaki sınırlardan 40.000'den fazla düzensiz göçmenin geçiş yaptığı ve bu göçmenlerin yarısının AB sınırlarına ulaşmak için Macaristan-Sırbistan sınırını kullandığı tespit edilmiştir (Frontex Risk Analiz Raporu, 2017).

Kaynak: Fronteks, 2019 <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-balkan-route/>

Harita 2.10. Batı Balkan Rotasındaki Göç Baskısı

Harita 2.10’da 2015 yılında Avrupa’ya geçiş yapan göçmen sayılarının 2016 yılındaki değişimleri ile birlikte göç rotaları gösterilmektedir. Türkiye üzerinden Yunan Adaları bölgesine geçiş yapan göçmen sayısı %80 azalmıştır. Türkiye üzerinden Bulgaristan’a geçiş yapan göçmen sayısı %56 azalmıştır. Ayrıca Türkiye kara sınırından Yunanistan’a geçiş yapan göçmen sayısı ise Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti (FYROM) ile Yunanistan arasındaki sınır, bölgesel olmayan göçmenlerden en çok etkilenen coğrafyadır. Bölgeye yönelen akımlar, Bulgaristan-Sırbistan, Hırvatistan-Sırbistan ve Macaristan-Sırbistan sınırlarında göçmen baskılarını oluşturmuştur. 2015 yılından sonra bir dizi tedbir olarak göç baskısının önüne geçmeye çalışan Balkan devletleri, göç koridorunu kapatamasa da geçiş oranlarını azaltmayı nispeten başarmıştır. Bu geçişlerin azalmasında AB-Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması’nın da etkisi bulunmaktadır. Yunanistan’ın çabalarının yanında Idomeni’deki göçmen kamplarının kapatılmasının da bu rota üzerindeki geçişlerin azalmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte 2015 yılında diğer rotalarda olduğu gibi Batı Balkan rotasında da yasadışı olarak Avrupa’ya geçiş ciddi anlamda bir yükseliş göstermiştir. Geçişlerde en sık kullanılan çıkış noktası ise Macaristan ve Sırbistan arasındaki sınır olmuştur. Geçiş sayısı, 2014 yılına göre 16 kat artarak 764.000’e ulaşmıştır.

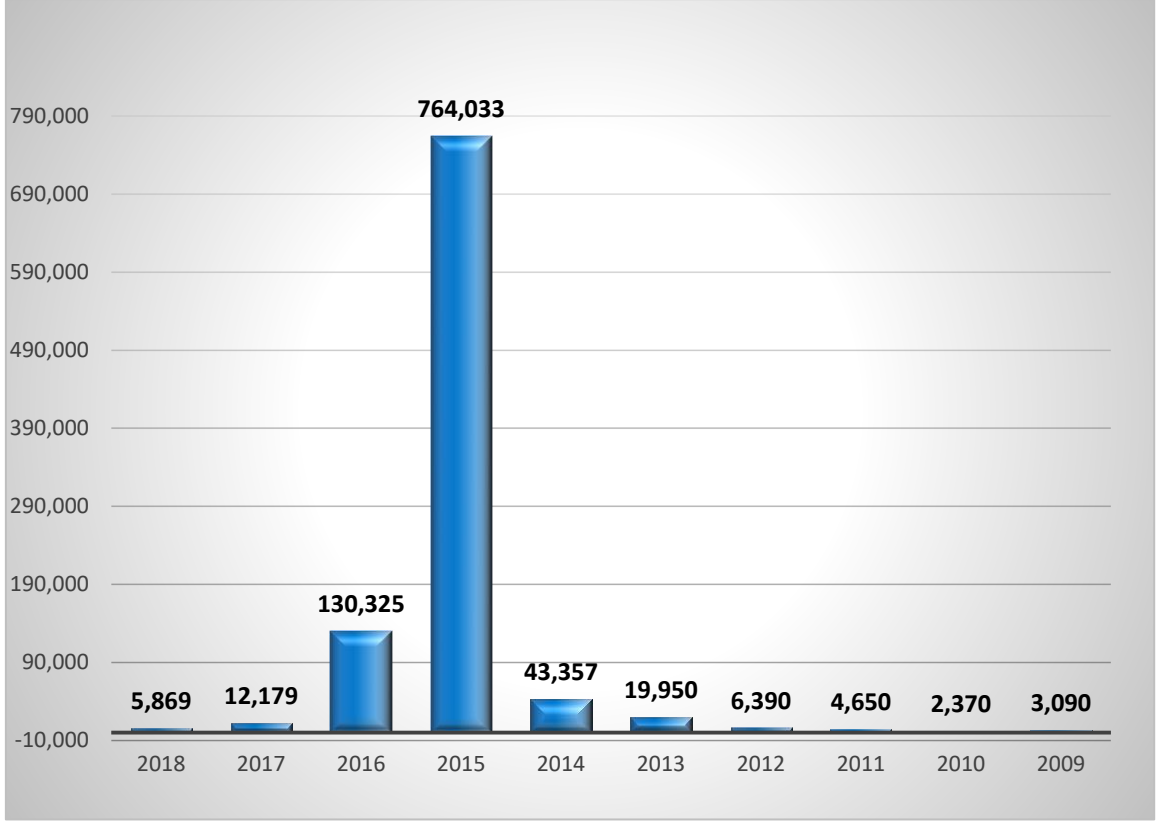
2015 yılının geçişlerinde menşei ülkelerin ilk üçü sırasıyla Suriye, Irak ve Afganistan'dan oluşturmaktadır. Fakat 2015'ten sonraki yıllarda bu rota üzerinden Avrupa sınırlarına giriş yapan göçmen sayısı giderek azalmıştır. 2016 yılında Batı Balkan Rotasını kullanarak yasadışı giriş yapanların sayısı 130.325 iken 2017 yılında 12.179 ve 2018 yılında 5.889 olarak tespit edilmiştir. Batı Balkan Rotası'nı kullanarak Avrupa'ya geçiş yaptığı tespit edilen göçmenler sırasıyla Afganistanlı, Pakistanlı ve İranlılardan oluşmaktadır (Frontex Balkanlar, 2019).

Kaynak: Aljazeera'nin 22.06.2016 tarihli haberinden alınmıştır. (Erişim Tarihi:25.07.2019)

Fotoğraf 2.4. Bulgaristan Sınır Polisi

Geçişleri önleyebilmek adına Bulgaristan'ın sınırlarında aldığı önlemler ile ilgili haberler dünya basınında olduğu gibi Türkiye basınında da oldukça fazla yer almıştır. 2015 yılından sonra gerçekleşen göç baskısına Balkan ülkelerinin cevabı sınırlarına tel örgüler çekip duvarlar örmek olmuştur. Fotoğraf 2.4.'te Bulgaristan'ın sınırlarını yüksek tel örgüler ile korumayı tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca Sofya Hükümeti hâlihazırda 70 km olan sınırdaki tel örgünün 270 km'lik Bulgaristan-Türkiye sınırı boyunca uzatılması için bütçe ayırmıştır (Aljazeera,2016).

Kaynak: Frontex, 2019

Grafik 2.5. Batı Balkan Rotasında Yasadışı Şekilde Sınırı Geçen Düzensiz Göçmen Sayısı

Grafik 4.5. incelendiğinde Batı Balkan Rotası'nda (deniz ve kara) en yüksek yasadışı sınır geçişinin 2015 yılında olduğu görülmektedir. 2015 yılında yakalanan göçmenlerin neredeyse %20'sini Suriyeliler ve Afganlar oluşturmaktadır. 2017 yılında geçiş yapan 12.000 civarında göçmen kayıt altına alınmıştır. Bu sayı, Doğu Akdeniz Rotası'ndaki geçişler ile paralellik göstermektedir. Grafik 4.5.'te 2018 yılında geçiş yaptığı tespit edilen göçmen sayısında önceki yıla göre 5.000 kadar bir azalış olduğu görülmektedir. Geçiş yapanların menşei ülkelerini; Afganistan, Pakistan ve İran şeklinde sıralamak mümkündür (Frontex Risk Analiz Raporu, 2017).

Kaynak: BMMYK (2019) ve BBC (2019)

Harita 2.11. Göçmenlerin Almanya'ya Gidiş Güzergâhı

Harita 2.11'de görülmekte olan güzergâh görüldüğü üzere bölge dışı göçmenler, kuzeye çıkmadan Yunanistan, Bulgaristan, Macaristan, Hırvatistan hattından geçerek Batı Balkanlar üzerinden hedef ülke olan Almanya'ya geçiş yapmaktadır. Bölgesel göçmenlerin geçiş için tercihi ise Yunanistan, Arnavutluk ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nin ortak sınırlarıdır.

Avrupa'ya geçiş yapmak isteyen göçmenlerin birçoğunun nihai hedefi mültecilere sağladığı imkânlardan dolayı Almanya'dır. Almanya, kabul merkezlerinde ücretsiz yemek vermekte ve buna ek olarak ayda 143 Euro nakit yardımında bulunmaktadır. Bu yardım, üç ay sonra azami 216 Euro'ya yükselmektedir. Ayrıca yaşlarına göre her bir çocuk için 92 Euro'ya ulaşan nakit yardımı yapılmaktadır. 15 ay sonrasında veya sığınma talebinin sonuçlandırılmaması durumunda ayda 400 Euro nakit ödeme yapılmakta ve ek olarak barınma ile ısınma giderleri karşılanmaktadır (Kadınlar Göç Yolunda Projesi, 2016: 32).

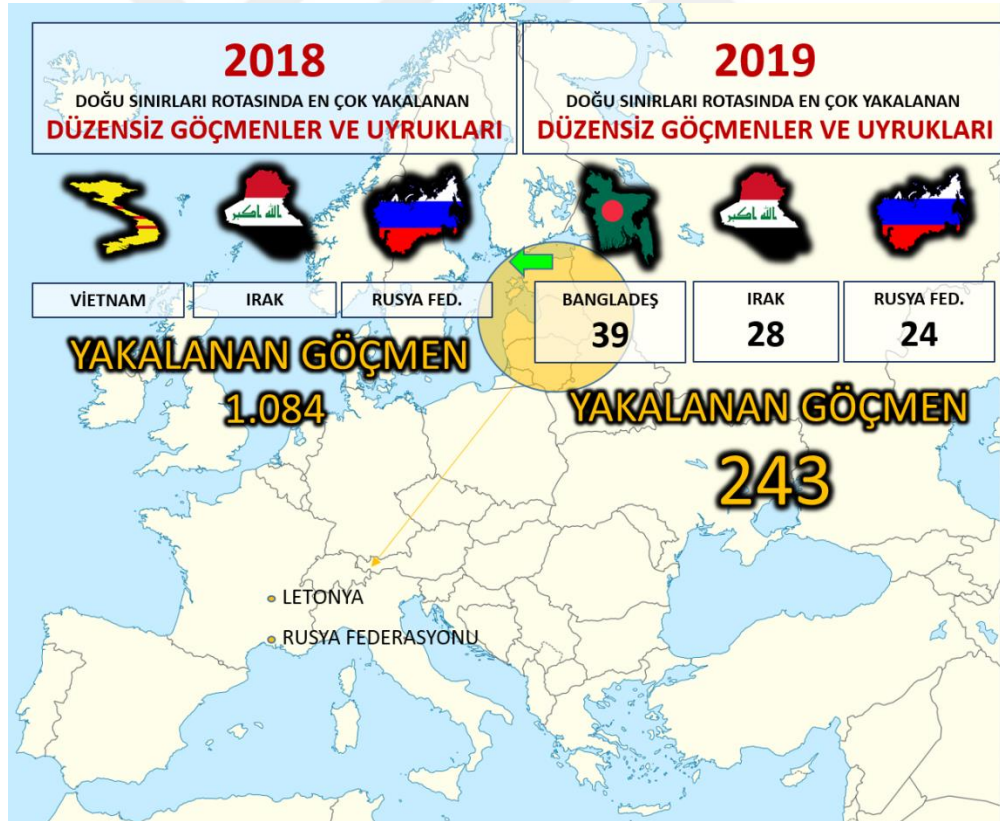
Kaynak: NTVHaber (2017) (Erişim Tarihi:28.07.2019)

Harita 2.12. Türkiye ve Yunanistan Üzerinden Düzensiz Göç Rotası

Doğu Akdeniz Rotası AB Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın gereği olan tedbirlerin alınması ile kapanınca göçmenlerin yeni rotası Orta Akdeniz oldu. Harita 2.12'de gösterilmekte olan güzergâhlarda Avrupa'ya ulaşmaya çalışan göçmenler Kuzey Afrika ülkeleri Cezayir, Tunus, Libya ve Fas üzerinden deniz yolunu kullanarak İtalya kıyılarına yöneldiği görülmektedir. Diğer alternatif güzergâh ise Fas-İspanya arasındaki Batı Akdeniz Rotası olmuştur. Habere göre 2017'de ilk 4 ayda İspanya'ya 3.300 göçmen geçiş yapmışken 2016'nın aynı döneminde bu sayı 1.063 olarak kayıtlara geçmiştir (Enpolitik, 2017).

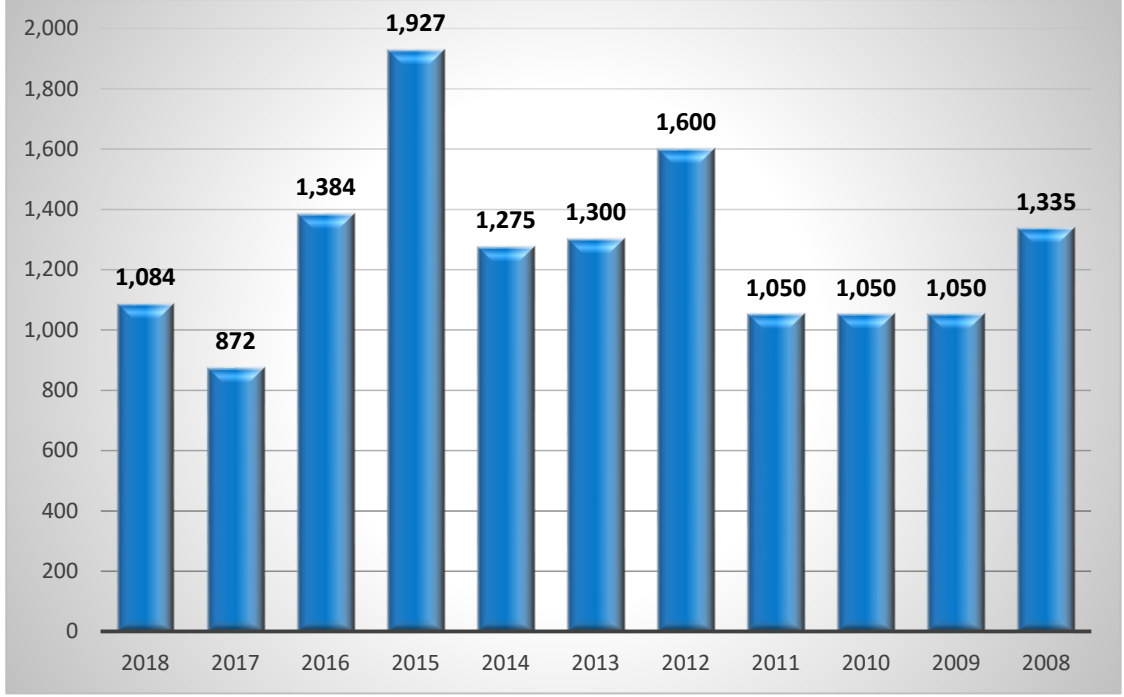
2.3.4. Doğu Sınırları Rotası

Doğu Sınırları Rotası, Avrupa sınırlarına gelen göçmenlerin yalnızca %1'inin güzergâhında yer almaktadır. Bu bölgede, Avrupa'ya geçişte çıkış noktası olarak kullanılan ülkelerin başında Ukrayna gelmektedir. Ukrayna'dan sonra Polonya ve Romanya sınırını geçerek Schengen Bölgesine giriş yapılmaktadır. Bu rotayı kullanarak geçiş yapan göçmenlerin dörtte biri komşu ülkelerden (Ukrayna, Rusya, Belarus, Moldova) gelmektedir. Doğu Sınırları Rotası'nı komşu ülkelerin yanı sıra Gürcüler ve Kafkaslardan gelen göçmenler de sıklıkla kullanmaktadır. Vietnam, Afganistan, Bangladeş ve Irak uyruklu göçmenler ise rotadaki bölge dışı göçmenlerdir. Vietnamlı göçmenler geçişlerde Letonya ve Rusya arasındaki sınırdan geçerek Avrupa'ya ulaşmayı tercih ederken Afganistanlı göçmenler Macaristan-Ukrayna sınırını kullanmayı tercih etmektedir. Doğu Sınırları Rotası'ndaki yasadışı sınır geçiş sayıları Batı Balkan Rotası'ndaki geçiş sayılarının altında yer almaktadır (Frontex, 2019).

Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.06.2019)

Harita 2.13. Doğu Sınırları Rotası

Kaynak: Frontex, 2019

Grafik 2.6. Doğu Sınırları Rotasında Yasadışı Geçiş Yapan Göçmenlerin Sayısı

Grafik 4.6'da 2008-2018 yılları arasında Doğu Sınırları Rotası'ndan geçiş yapan göçmenlerin sayısının yıllık ortalamasının 1.500'ün altında olduğu görülmektedir. 2015 yılının ekim-aralık aylarında yasadışı geçiş için Ukrayna'nın dışında geçici bir rota oluşmuştur. Kuzey Kutup Bölgesi, kara yolu ile Norveç ve Finlandiya'nın sınır komşusudur. Asıl geçiş noktası, 2015 yılında 5.200 göçmenin iltica başvurusunda bulunduğu Norveç ve Rusya arasındaki tek yasal kara geçişi olan Storskog sınır kapısıdır. Bu geçiş noktasından kuzey Avrupa ülkelerine giden göç dalgası Finlandiya üzerinden Avrupa'ya yayılım göstermektedir. Geçişler sınır kapısından yapıldığı ve yasadışı olmadığı için Grafik 4.6.'da bu geçişlere ilişkin veriler bulunmamaktadır. 2015 Aralık ayı sonunda Rusya'nın, Schengen vizesi olmayanların ülkeye giriş iznini kaldırması ile birlikte sonradan oluşan bu geçici rotadaki göçmen geçişleri durmuştur. Rusya ve Finlandiya arasında sınır geçişlerinde kullanılan iki önemli nokta bulunmaktadır. Bunlar Salla-Salla ve Lotta-Raj-Jooseppi sınır kapılarıdır. 2016 yılının başında geçişlerin artması üzerine Rusya ve Finlandiya sınır geçişlerini üçüncü ülke vatandaşlarına kapatma konusunda anlaşmak zorunda kalmıştır. AB'nin talebi üzerine yapılan anlaşmanın sonucunda Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesinde bir nota yayınlanması ile sınır kapılarından sadece Rusya, Finlandiya, Belarus vatandaşları ve onların yakınlarının geçişine izin verileceği duyurulmuştur (Vural, 2017).

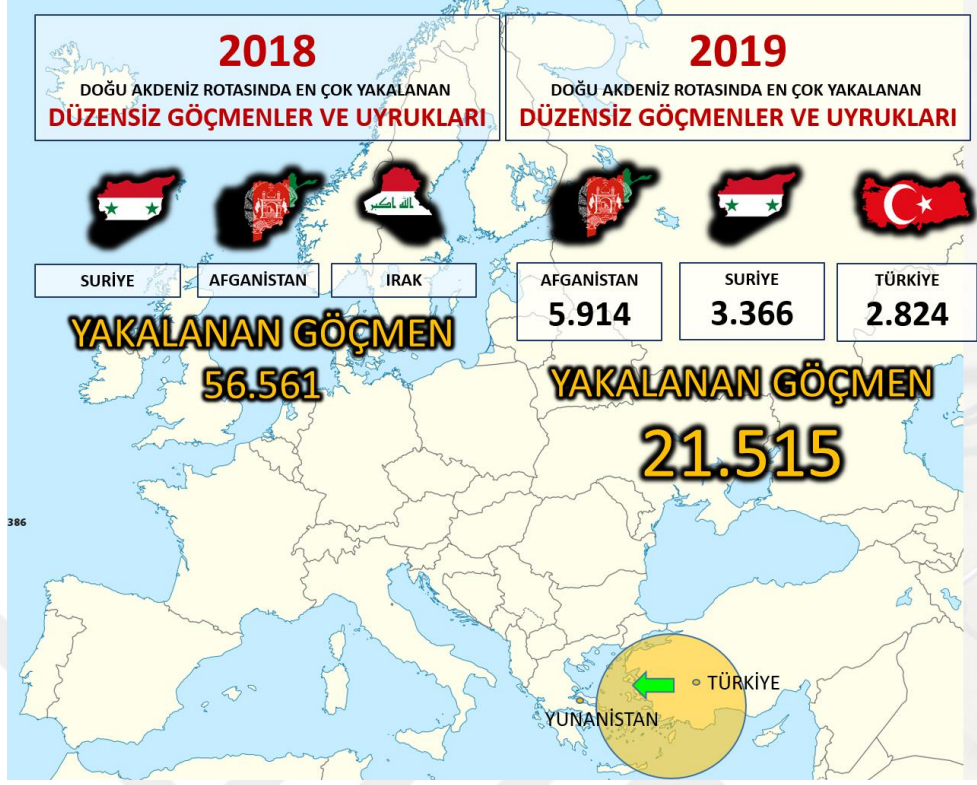
Kaynak: Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.14. İsveç Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri

Göçmenlere sağladığı imkânlardan dolayı Avrupa'ya geçiş yapmak isteyenlerin nihai hedefi Almanya'dan sonra İsveç olmaktadır.(bana söylediğini ekledim buraya;)) İsveç'in sağladığı imkânlar arasında kabul merkezlerinde göçmenlerin yiyecek ihtiyacının karşılanması, devletin kabul merkezlerinde yerleştirdiği her bir yetişkin sığınmacıya 24 kron, devletin yerleştirmedeği yerlerde kalan her bir yetişkin sığınmacıya ise 71 kron (71 kron=6.62 euro 31.07.2019 kuru üzerinden hesaplanmıştır) nakdi yardım yapılması sayılmaktadır. Ayrıca iltica başvurularının onaylanması durumunda göçmenlere iş bulma ve meslek edinme süreci için 2 yıllık katılım planı hazırlanmaktadır. Bu plan kapsamında bulunan başvuru sahibine 6.700 kron ödeme yapılmaktadır. Bununla birlikte yardım miktarı çocuk sayısı ve barınma ihtiyacına göre artış göstermektedir (Kadınlar Göç Yolunda Projesi, 2016:35).

2.3.5. Doğu Akdeniz Rotası

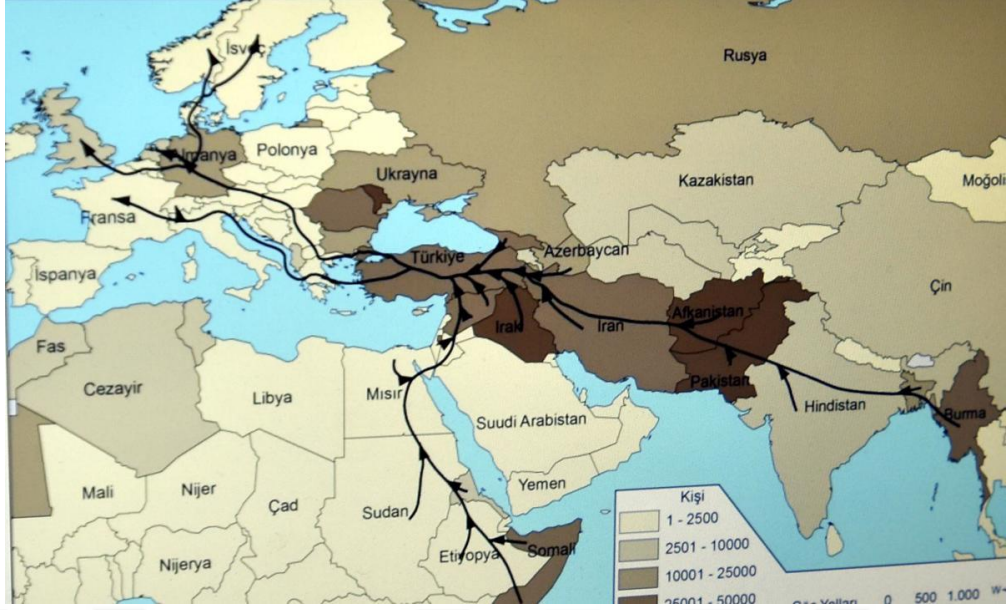
Frontex'in verilerine göre (2019) Doğu Akdeniz Rotası yüz yıllardır Avrupa'ya giriş kapısı olarak görülmüştür. 2015 yılında 885.000 göçmenin bu rotayı AB'ye ulaşmak için kullanması nedeniyle içinde bulunduğumuz yüzyılda II Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük kitlesel göç akımının gerçekleştiği rota olmuştur. 2015 yılında zirveyi gören Doğu Akdeniz Rotası üzerinden yapılan geçişler, sonraki yıllarda azalan bir seyir izlemiştir.

Kaynak: Göç-web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.15. Doğu Akdeniz Rotası

Doğu Akdeniz Rotası Avrupa'ya geçişler için kullanılan çok eski bir göç rotasıdır. Ortadoğu ve Doğu Afrika'dan gelenler Avrupa'ya geçişlerde bu rotayı kullanmaktadır. Hindistan ile siyasi sorunlar yaşayan Eritre, Taliban terör örgütünün sebep olduğu çatışma ortamında devlet korumasının tam olarak sağlanamadığı Afganistan, ekonomik sorunlar ile boğuşan Pakistan, İslami rejimle yönetilen İran, IŞİD'in işgali altında olan Suriye ve Irak göçmenleri için tek umut yolu Doğu Akdeniz Rotası olarak görülmektedir. Ülkedeki muhalifler tarafından gerçekleştirilen ve giderek tüm ülkeye yayılan protesto eylemleri nedeni ile Sudan, askeri darbe ile gelen baskıcı Sisi yönetimindeki Mısır, yaşadığı iç savaş ile istikrarı yakalayamayan ve çatışma alanına dönüşen Somali toprakları mülteci üretmeye devam etmektedir. Yerel halk bu coğrafyada yaşam alanlarının daralması, can güvenliğinin sağlanamaması, ekonomik problemlerden kaçınmak ve insani yaşam koşullarına erişebilmek arzusu ile yer değiştirmek zorunda kalmaktadır (Yıldız, 2018: 63).

Kaynak: www.enpolitik.com (Erişim Tarihi:20.06.2019)

Harita 2.16. Batı Balkan Rotasının Göç Ağı ve Türkiye

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumdan dolayı Batı Balkan Rotası'nın geçiş güzergâhında yer aldığı gibi Doğu Akdeniz Rotası'nın da hem transit hem de hedef ülkesidir. Bu nedenle Türkiye'de yoğun göç akımları yaşanmaktadır. Harita 2.16'de görüldüğü üzere Türkiye hem doğusundan hem de Kuzeyinden gelen göç akımları ile kilit nokta haline gelmiştir. Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan göçmenlerin bir kısmı Yunanistan adalar bölgesinden geçiş yaparak Avrupa'ya ulaşmaktadır. Diğer bir kısmı ise Trakya topraklarından geçerek Balkanlara ulaşmaktadır. Yunanistan'ın Ege Denizi'nde bulunan adalarına yakın olması ve Bulgaristan'a kara sınırı bulunması sebebi ile Avrupa'ya gitmek için farklı yollar izleyen göçmenler için Türkiye çok stratejik bir ülkedir. Türkiye'nin güney ve doğu sınırını aşarak batısına ulaşan göçmenler Yunanistan üzerinden Avrupa'nın iç bölgelerine geçmek için Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan, Hırvatistan ve Slovenya'dan oluşan rotayı takip ederek Almanya ve İsveç gibi iltica sistemi gelişmiş ülkelere sığınmayı amaçlamaktadır. Anadolu coğrafyası konumu sebebiyle göç alan devletler için kaynak ülke, göç veren ülkeler için hedef ülke ve göç edenler için transit ülke olmuştur.

Coğrafi konumunun da dışında Türkiye'nin göçmenler tarafından tercih edilmesinin sebepleri arasında çevresindeki ülkelere nazaran ekonomik ve siyasi istikrarı olan bir ülke olması yatmaktadır (Yıldız, 2018: 2).

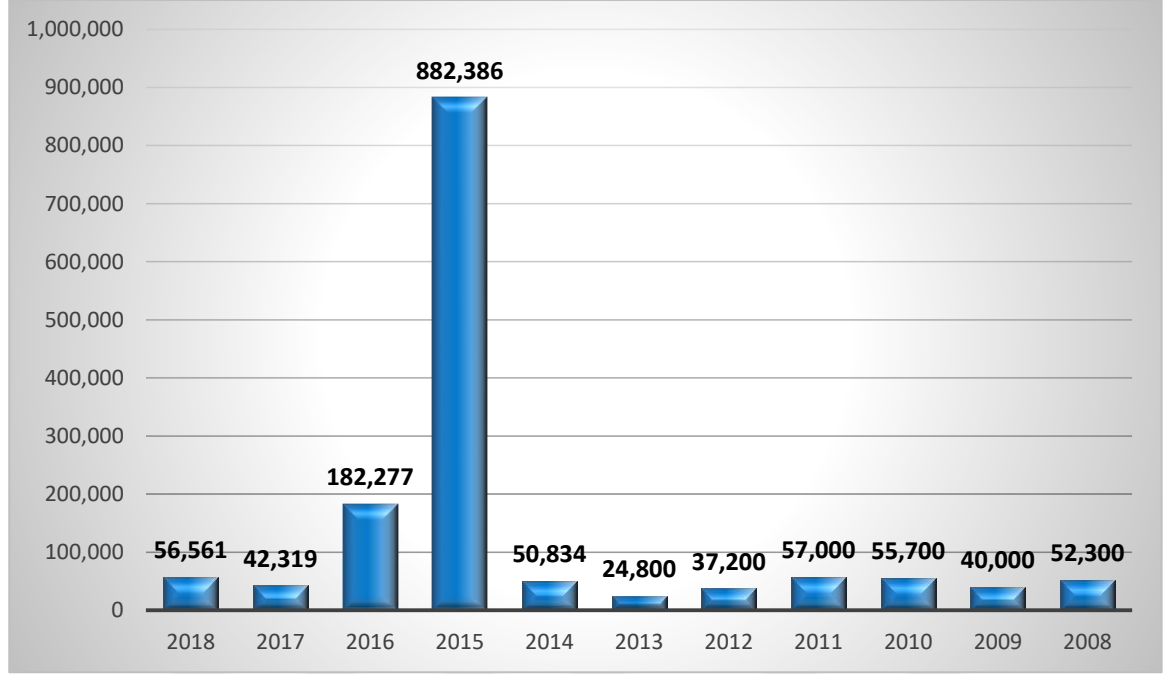
Kaynak: Uluslararası Terörizm ve Sınırı Aşan Suçları Araştırma Merkezi (UTSAM)-Küresel Göç ve Fırsatçıları Raporlar Serisi:18 (2012) sayfa:26

Harita 2.17. Türkiye’de Düzensiz Göçün İç Güzergahları

Polis Akademisi’ne bağlı Uluslararası Terörizm ve Sınırı Aşan Suçlar Araştırma Merkezi’nin (UTSAM) hazırladığı rapora göre Türkiye köprü ülkedir. Bangladeş, Burma, Pakistan, Afganistan uyruklu göçmenler Türkiye’ye Van, Hakkâri ve Ağrı’dan giriş yaptıktan sonra karayolu ile İstanbul’a gelmektedir. Bu aşamadan sonra göçmenler ya Edirne sınırı üzerinden ya da ege sahilleri üzerinden Avrupa’ya geçmektedir. Filistin, Somali, Eritre uyruklular ticari gemilerle Hatay’a gelmektedir. Rapora göre İran’da Tahran, Yunanistan’da Atina ve Türkiye’de İstanbul ve İzmir’de toplanma merkezleri bulunmaktadır. Türkiye’de göçmenlerin kullandığı giriş-çıkış noktaları Harita 2.17’de gösterilmektedir (UTSAM, 2012).

UTSAM raporunda göçmen kaçakçılığı ile ilgili birtakım verilere yer verilmiştir. Göçmen kaçakçılığında ücretlendirme nereden nereye, hangi yollarla ve hangi araçlarla gidileceği ve gidilecek mesafenin uzunluğu ile belirlenmektedir. Ücretlendirmeler “parça başı” ve “tam paket” olarak isimlendirilmektedir. Parça başı ücret 1000 Dolar iken tam paket 10.000 Dolar civarındadır. Bu verilen ücretlerin belli bir kısmı Türkiye dışındaki ortaklara gönderilmektedir. Göçmen kaçakçılarının yıllık kazancı 2010 yılında minimum 206.000.000 Dolar iken, 2011 yılında bu rakamın 303.000.000 Dolar’a ulaştığı belirtilmektedir. Myanmar’dan (Burma) çıkış yapan bir göçmen İzmir’e gidebilmek için yaklaşık 10.000 km yol almaktadır. Karayolu ile bu geçişi sağlamak 100 saatlik bir zamanı almaktadır. Türkiye’yi baştanbaşa geçmek isteyen düzensiz göçmenler kişi başı yaklaşık 10.000 Dolar ödemektedir

Rapora göre Türkiye’de yakalananların %65’inin gitmek istediği ilk beş ülke şöyledir: Yunanistan, İtalya, Almanya, Fransa ve Kanada. Türkiye sınırına ulaşan göçmenlerin %28’i Türkiye’de kalmak istemektedir. Türkiye’de kalmak isteyen göçmenler Afganistan, Irak, Suriye, Somali ve Filistin uyrukludur (UTSAM, 2012).

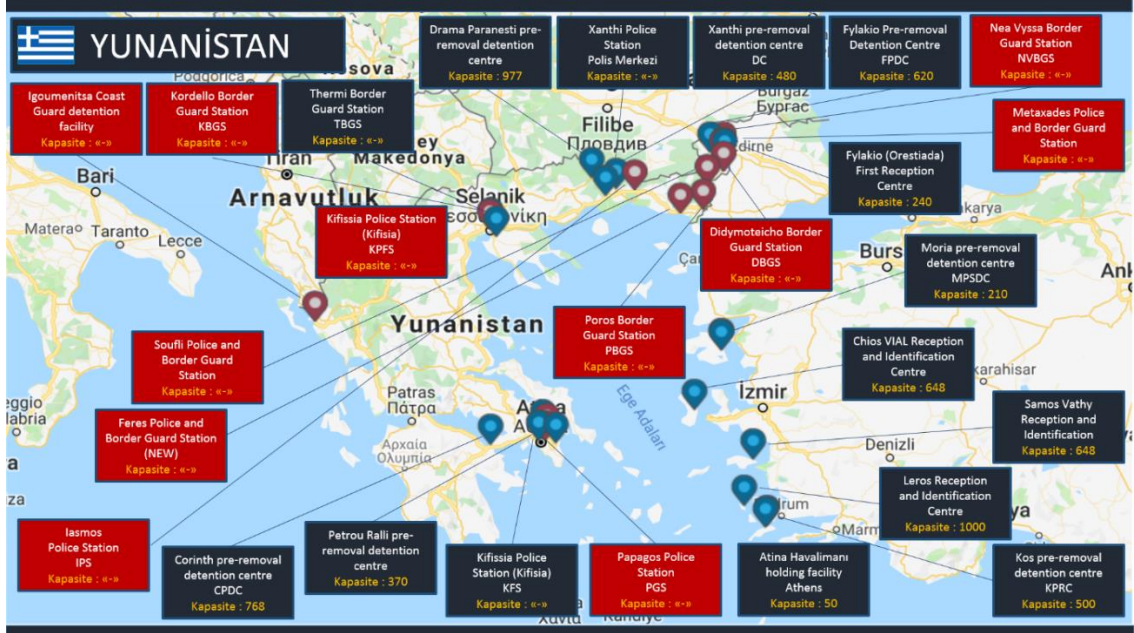
Kaynak: Frontex, 2019

Grafik 2.7. Doğu Akdeniz Rotasında Yasa dışı Geçiş Yapan Göçmenlerin Sayıları

Batı Balkan Rotası üzerindeki ülkelerin yasa dışı sınır geçişi için aldığı önlemler, birçok göçmenin tehlikeli bir şekilde deniz yolu ile Yunanistan’ın Ege adalarına ulaşması için cesaretlenmesine ve kaçakçıların alternatif kaçış yolları aramasına sebep olmuştur. Grafik 2.7.’de görüldüğü üzere 2015 yılında 885.386 göçmen AB’ye Doğu Akdeniz Rotası üzerinden ulaşmıştır ki bu sayı 2014 yılındakinin 17 katıdır. Frontex, 2015 yılı boyunca, denizde rutin devriyesini atabilmek ve geçiş yapan binlerce göçmeni kayıt altına alabilmek için Yunan adalarına daha fazla sayıda görevli ve gemi sevk etmiştir. Yunan makamlarının Frontex’ten ek yardım talep etmesi üzerine, Poseidon Hızlı Müdahale Operasyonu başlatılmıştır. 2015 yılında bu rotadan geçen göçmenlerin çoğunluğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. Suriyelileri Afganistan ve Somali uyruklu göçmenler takip etmektedir (Frontex Doğu Akdeniz, 2019).

Frontex tarafından gerçekleştirilen Poseidon Hızlı Müdahale Operasyonu kapsamında Yunanistan’ın sınırları gözetim altında tutulmaktadır. Ayrıca uyuşturucu madde, silah ve göçmen kaçakçılığı ile sahte belgelerin tespit edilmesi de bu operasyon kapsamında yer

almaktadır. Bu operasyon sırasında edinilen bilgiler Yunan makamları ve Europol ile paylaşılmaktadır. Ayrıca geri kabul operasyonlarında Yunan yetkililere destek verilmektedir. Frontex tüm bu görevleri 600 personel ile yaparken deniz kirliliği, kaçak balık avcılığı konusunda da sahil güvenlik ile birlikte çalışmaktadır (Frontex Poseidon, 2019).

Kaynak: Harita Göç-Web mobil uygulamasından alınmıştır. Veriler Frontex'e aittir. (Erişim Tarihi:30.07.2019)

Harita 2.18. Yunanistan'da Bulunan Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri

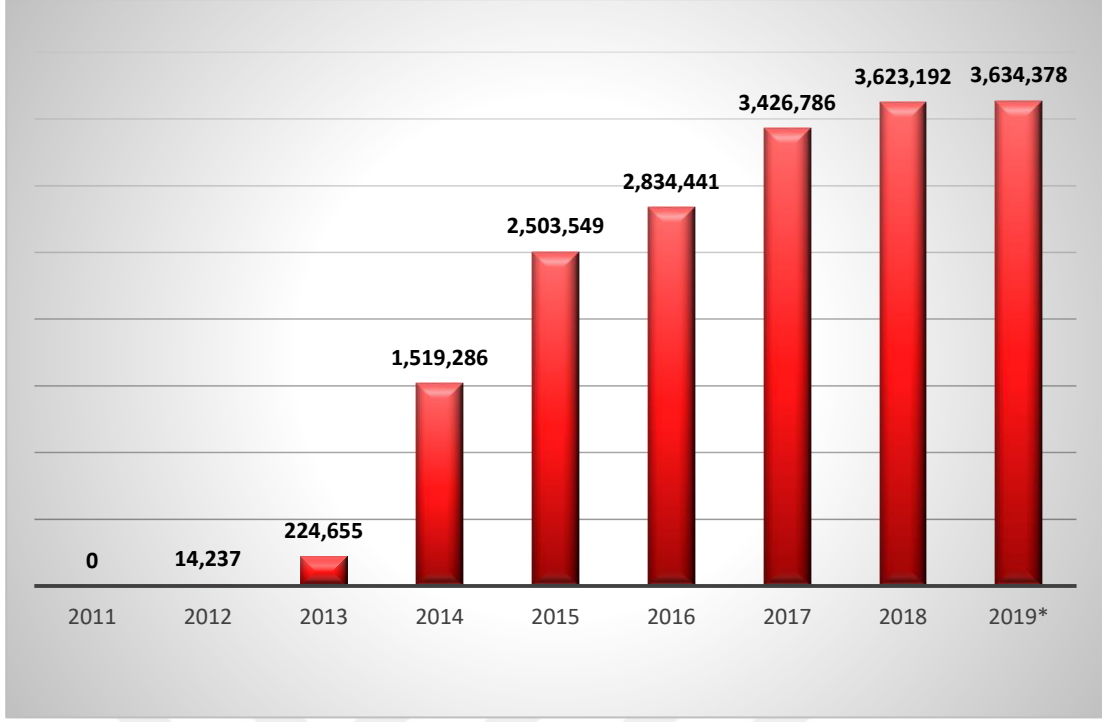
Doğu Akdeniz Rotası Avrupa'ya geçişlerde en sık kullanılan güzergâhlardan birisidir. Coğrafi yakınlık sebebi ile Türkiye ile Yunanistan geçişlerindeki sayıların fazlalığı göçmenlerin iş ve işlemleri için kurulan birimlerin sayısına da yansımıştır. Harita 2.18.'da görüldüğü üzere Yunanistan sınırları içinde, özellikle doğu sınırlarında yoğunlaşan birçok göçmen merkezi kurulmuştur. Türkiye'de ise 6458 Sayılı Kanun ile 2013 yılında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 81 ilde valilikler bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından işletilen 25 adet göçmen merkezi de bulunmaktadır (GİGM, 2019).

Frontex arşivlerinde değişen ve pasif hale gelen göç rotaları bulunmaktadır. Örneğin; Batı Afrika Rotası, Arnavutluk'tan Yunanistan'a Geçiş Rotası, Calabria Rotası gibi zamanla değişen ya da pasif hale gelen rotalar artık geçiş sayılarının azalmasına bağlı olarak Frontex raporlarında yer almamaktadır. Bu bölgelerde operasyonların olmasına gerek görülmediğinden görevlendirme de yapılmamaktadır.

Doğu Akdeniz Rotası Avrupa'ya geçişi sadece Yunanistan üzerinden sağlamamaktadır. 2010 yılında göçmen sayısındaki artış Yunanistan'ın sınırlarında tedbir almasına neden olurken bu tedbirler 2011 yılında düzensiz göç sayılarında artış olmasını engelleyememiştir. Bu dönemde bu rotayı kullanan göçmenlerin çoğunluğu Afganistan ve Irak uyrukludur Yunanistan'ın yanı sıra iklimsel koşullara bağlı olarak deniz yolunun tercih edilmediği dönemlerde, Bulgaristan'a kara sınırı olan Türkiye'de Edirne üzerinden Bulgaristan'a çıkış geçiş yapılabilmektedir. Ayrıca çok fazla tercih edilmemekle birlikte deniz yolu ile Kıbrıs çıkışlı Avrupa'ya geçişler yapılmaktadır (Frontex, 2019).

18 Mart 2016 tarihinde AB-Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın etkisi ile göçmenler kendileri için başka bir güzergâh arayışına girmiştir. Bu durum geçiş sayılarına da yansımıştır. Grafik 2.7.'de 2016 yılında geçiş yapan 182.000 civarındaki göçmenin büyük çoğunluğunun yılın ilk üç ayında geçiş yaptığı görülmektedir. AB ve Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın etkileri 2017 yılında hissedilmiş ve geçiş sayılarına yansımıştır. 2018 yılında Doğu Akdeniz Rotası'nda 56.561 göçmen geçişi tespit edilmiştir. Bu sayı önceki yıla göre %34 artış göstermiştir. Bu yolla Yunanistan üzerinden Avrupa'ya geçen göçmenlerin uyrukları ise Suriye, Afganistan ve Irak olarak sıralanmaktadır. Türkiye'den Yunanistan'a geçiş yapanlar sadece Türkiye dışından gelen göçmenler değildir. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan göçmenlerin sayısı 2018 yılında önceki yıllara göre üçe katlanarak 7.918'e ulaşmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti uyruklu vatandaşlar da bu sıralamada dördüncü sırada yerini almıştır (Frontex, 2019).

Dünya Bankası'nın verilerine göre, 2010 yılı itibariyle Türkiye'den yurt dışına gerçekleşmiş olan göç stoku yaklaşık 4,3 milyon kişidir. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 2014 yılı itibariyle Türkiye dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sayısı 5 milyona ulaşmıştır. Türkiye'den Batı Avrupa'ya giden göçler, 1960'ların ilk yıllarında, hızla gelişmekte olan Batı Avrupa ülkelerinin işgücü piyasalarında ihtiyaç duyulan işçi alımları ile başlamıştır. O dönemdeki işçi hareketlerinin geçici olması düşünüldüyse de, giden işçiler dönüş yapmadıkları gibi ve ailelerini de yanlarına çekmişlerdir (Dinçer ve Muratoğlu, 2014). Türkiye'de şu dönemde benzer bir durumun içindedir. Suriye'deki güvenlik ortamının bozulması ile Türkiye sınırlarına kitlesel olarak gelen Suriyeliler için geçici çözümler bulunmuş, Suriye'deki güven ortamı tekrar tesis edildiğinde tekrar gönderilecekleri düşünülerek kalıcı çözümler gündeme gelmemiştir.

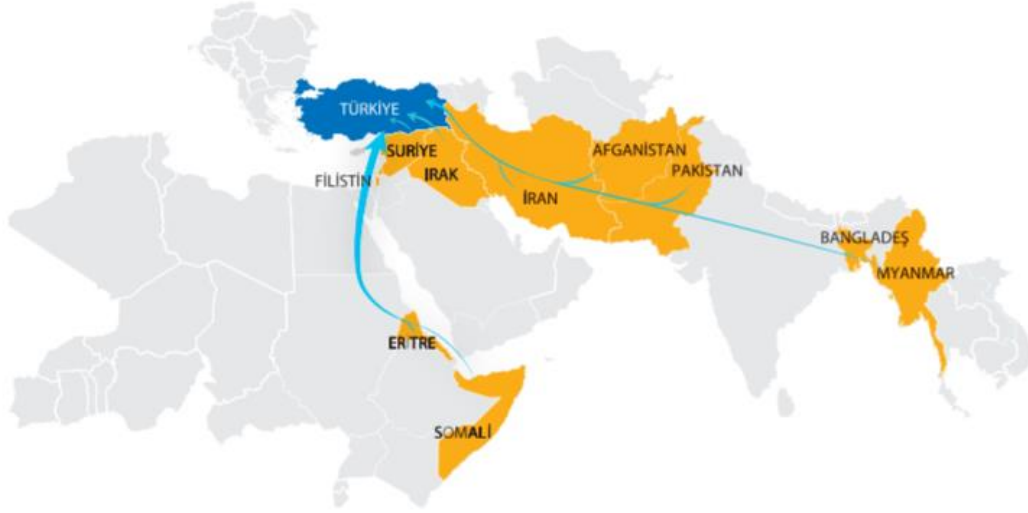

Kaynak: GİGM,2019 (*2019 verileri 18.07.2019 tarihi itibariyle alınan istatistiklerdir.)

Grafik 2.8. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamına Alınan Suriyelilerin Sayısı

Grafik 4.8’de yıllara göre Türkiye’de geçici koruma kapsamına alınan Suriyelilerin sayısı gösterilmektedir. 2013 yılında başlayan göçmen sayısındaki hızlı yükseliş 2017 yılına kadar devam etmiştir. 2017 yılından sonraki artışlar önceki yıllara göre azalan seviyededir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısındaki en büyük artış yaklaşık 1.000.000 Suriyeli ile 2015 yılında yaşanmıştır.

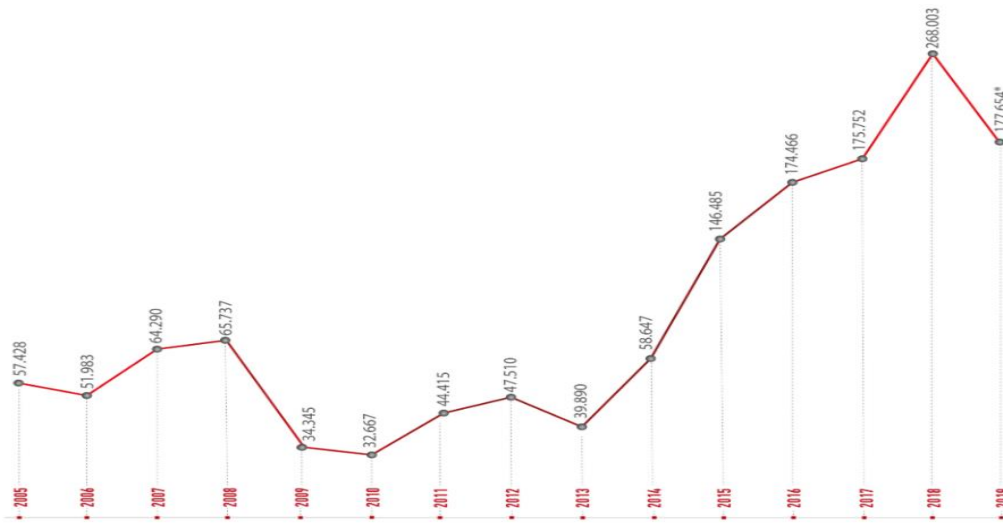
Doğu Akdeniz Rotası’nda Türkiye’nin rolüne bakıldığında ise ilk dikkat çeken nokta coğrafi konumudur. Türkiye’nin coğrafi olarak konumu tanımlanırken bile “Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü vazifesindedir” ifadesi kullanılmaktadır. Bu coğrafi özelliği Türkiye’yi düzensiz göç rotaları arasında da stratejik bir ülke haline getirmektedir. Bu tanımlamayı genişletecek olursak Türkiye, ekonomik ve politik istikrarını sağlayamamış, çatışma alanları içerisinde bulunan, hukuk sistemi tam anlamıyla gelişmemiş Ortadoğu ve Asya ülkeleri ile ekonomik ve hukuki sistemini işler hale getirmiş, insan haklarına saygılı, politik istikrarın sağlandığı Avrupa ülkeleri arasında köprü vazifesindedir. Çoğunlukla Irak, Afganistan ve Pakistan uyrukluların kullandığı Doğu Akdeniz Rotası 2011 yılında Suriye’de güvenlik ortamının bozulması ile yoğunluk kazanmıştır (Vural, 2018:74).

Kaynak: UTSAM, 2012

Harita 2.19. Uluslararası Göç Güzergâhında Türkiye'nin Rolü

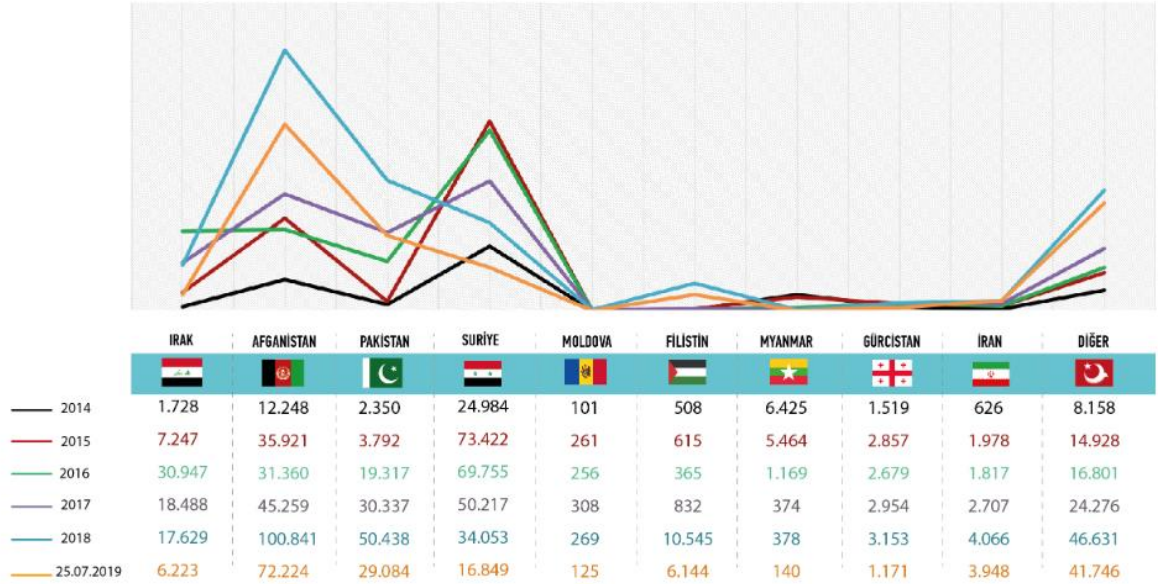
Hem Doğu Akdeniz Rotası hem de Batı Balkan Rotası üzerinde bulunması Türkiye'yi göç konusunda anahtar ülke yapmaktadır. Harita 2.19'da Türkiye'nin düzensiz göçmen profilinin menşei ülkeleri gösterilmektedir. UTSAM tarafından hazırlanan Küresel Göç ve Fırsatçılığı konulu rapora göre yasadışı göçmenlerin ülkelerinden ayrılma sebeplerinin; (%74) yurtdışında para kazanmak, savaştan kaçmak (%5,4) ve siyasi nedenler (%2,7) olduğu tespit görülmüştür. Raporda ayrıca ailesine kavuşmak isteyen (%2,7)'lik bir kitlenin varlığı tespit edilmiştir (UTSAM, 2012).

Kaynak: GİGM, 2019 (Erişim Tarihi: 25.07.2019)

Grafik 2.9. Yıllara göre Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayıları (*25.07.2019)

Grafik 2.9.'te görüldüğü üzere Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 2006, 2009, 2010 ve 2013 yıllarında önceki yıllara göre düşüş göstermiştir. 2005'ten bu yana dalgalanmalar gösteren göçmen sayıları 2013 yılında başlayan artan ivmesini 2018 yılında da sürdürmüştür. 2019 yılının sadece ilk altı ayında ise 2017 yılında yakalanan düzensiz göçmen sayısına ulaşılmıştır.

Kaynak: GİGM,2019 (Erişim Tarihi: 25.07.2019)

Grafik 2.10. Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerde İlk On Uyruk ve Sayıları

Grafik 2.10.'da görülen Türkiye'ye gelen düzensiz göçmenlerin uyrukları incelendiğinde ilk üçte Afganistan, Pakistan ve Suriye'nin yer aldığı görülmektedir. 2015 yılında Avrupa'ya rekor sayıda göçmenin ulaşmasının ardından diğer rotalarda göçü engelleyici tedbirlerin alınması Doğu Akdeniz Rotası içinde olan Türkiye'ye geliş talebini artırmıştır. Diğer rotalar için alınan tedbirlerden sonra Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmek hem daha kolay hem de diğer rotalara göre daha az riskli görülmektedir.

Ülkelerin içinde buldukları durumlara göre göçün farklılık arz etmesi oldukça doğaldır. Hiç şüphesiz yaşanan olayların niteliğine göre bu olayların devamında yaşanacak olan göç dalgalarının hangi doğrultuda ve hangi hızda olacağına ilişkin birtakım öngörülerde bulunulabilir. Göçlerin ülkelerde meydana gelen sosyal, ekonomik ve siyasi deneyimlerle yakın ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Örneğin; kalkınmasını hızlandırmak isteyen bir ülke işgücü kaynağı olarak gördüğü ülkeler ile anlaşma yaparak bu

işgücü ihtiyacını o ülkenin vatandaşları ile karşılarken, kaynak ülkeler de istihdam oranlarının az olması nedeni ile bu talepleri memnuniyetle karşılamaktadır. Böylece kaynak ülkeler işgücü pazarını hedef ülkelere arz etmiş olmaktadır. Göçler, daha çok ekonomik kriz ile birlikte hareketlenmektedir (UTSAM, 2012).

Kaynak: Frontex, 2019

Harita 2.20. Avrupa'ya Giriş Yapan Göçmen Sayısı (01.01.2019-24.07.2019)

Harita 2.20.'de 2019 yılının başından 24 Temmuz 2019 tarihine kadar yaşanan süreçte Avrupa ülkelerine 45.605 göçmenin giriş yaptığı görülmektedir. AB ülkeleri arasında Yunanistan 20.333 göçmen sayısı ile birlikte göçmenlerin en çok giriş yaptığı ülke olmuştur. Türkiye'nin Yunanistan başta olmak üzere Avrupa'ya geçişlerdeki stratejik rolü nedeniyle AB ile ilişkilerinde göç krizi ilişkilerin gündeminde ilk sırada yer almaktadır. Haritadan da görüldüğü üzere Doğu Akdeniz Rotası Afganistan, Pakistan ve İran gibi göçmen ihraç eden ülkeler için Avrupa'nın kapısı durumundadır.

3. BÖLÜM

3. GÖÇÜN EKONOMİK ETKİSİ ÜZERİNE İNCELEME

Bu çalışma, göçmenlerin bulunduğu ülkenin ekonomisine etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu rotayı kullanan göçmenlerin ev sahibi ülkedeki ekonomik büyüme üzerindeki etkisini belirlemek için bir değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışma yapılırken göç alan ülkelerin nüfus, işsizlik, istihdam ve GSYİH değerlerine ek olarak göçmen sayısı kullanılmış ve göçmenlerin ev sahibi ülkenin ekonomisine etkisi ölçülmüştür.

3.1 Araştırmanın Önemi ve Amacı

Önceki bölümlerde göçü etkileyen faktörlerden bahsedilmiştir. Bu faktörler kaynak ülkeden neden göç edildiğini açıklayan sebeplerdir. Bunun yanında göçün ev sahibi ülkeye de oldukça fazla etkisi vardır. Bu etkiler eşit olmamakla birlikte ülkeler üzerinde her zaman pozitif değerli olmamaktadır. Bu bölümde yapılan analizde göçmenlerin Avrupa'da belirlenmiş ev sahibi ülkelere ve Türkiye'ye olan ekonomik etkisi incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın konusu Türkiye'nin de içinde bulunduğu uluslararası göç rotalarını kullanarak Avrupa'da belirlenmiş ülkelere göç eden göçmenlerin ve bazı makroekonomik değişkenlerin ev sahibi/göç edilen ülkenin GSYİH değerlerine etkisi ölçülmüştür.

Bu alanda yapılan akademik çalışmalarda da belirtildiği üzere uluslararası göçü etkileyen faktörler ekonomik, siyasal, demografik, çevresel, sosyal sebepler şeklinde sıralanmaktadır. Bu doğrultuda yapılan analizde belirlenen Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de göçün ekonomi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ülkelerin nüfusu yanında ekonomik değişkenleri ve göçmen sayıları ile yapılan analizde Türkiye ve Avrupa ülkeleri de karşılaştırılmıştır. Göçü etkileyen birçok faktör bulunması ile birlikte bu çalışmada bazı makroekonomik göstergeler (GSİH ve işsizlik) ele alınmış olup göçmenlerin ülke ekonomisi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analiz hem konu olarak hem de coğrafi olarak sınırlandırılarak yapılmıştır. Konu olarak ekonomik göstergeler ele alınmıştır. Coğrafi olarak göçmenler için hedef olan seçilmiş Avrupa ülkeleri ve Türkiye analizin diğer sınırlandırmasıdır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ve yorumlara ulaşabilmesi için kullanılan değişkenlere ait olan değerlerin nitelikli olması oldukça önemlidir. Değişkenlerin değerleri sağlıklı ve doğru değilse analiz tekniği ve kuramsal altyapının gücü doğru sonuca ulaşmada yetersiz kalacaktır.

Analiz için kullanılan veriler ilgili kurum ve kuruluşların raporlarından, internet sitelerinden elde edilmiştir. Çalışmada ikinci veri kullanılmasının sebebi araştırmanın hedef kitlesinin oldukça fazla ve hareketli olmasıdır. Ayrıca araştırma alanının genişliği de bunda etkili olmuştur. İkincil verilerin elde edilebilirliğinin ve ulaşılabilirliğinin kolay olması dolayısıyla zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlaması tercih edilebilirliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte ikincil verilerin güvenilirliği ve tutarlılığı konusundaki tartışmalar devam etmektedir. İkincil verilerin güncel olmaması da araştırmalar için başka bir sorundur (Gerez, 2005: 68).

Bu çalışmada ikincil veri kullanılmıştır. Analizde kullanılan ikincil verilerde zaman periyodu 2016 yılına kadar sınırlandırılmıştır. 2017 yılı sonrasında göçmen sayılarına ulaşmakta sorun yaşanmıştır. Aynı şekilde 1990'lı yılların öncesinde de verilerde eksiklik bulunmaktadır. Bu nedenle 2006-2016 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Avrupa'ya giden göç rotalarının sayıca fazla olması ve sahasının geniş olması sebebiyle farklı kaynaklardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu kaynakların farklı olması verileri karşılaştırma ve tutarlılığını değerlendirme imkânı da vermiştir. İstatistikler birçok akademik çalışmada olduğu gibi Eurostat, Dünya Bankası ve OECD'nin veri tabanları kullanılarak toplanmıştır.

3.4. Araştırmanın Değişkenleri

Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin ekonomileri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduklarını anlayabilmek amacıyla çeşitli değişkenlere başvurulmuştur. Analizde bir bağımlı değişken birden fazla bağımsız değişken vardır. Bu bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye bakılarak uluslararası göç ile her bir ekonomik değişken arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.1. Analizde kullanılacak Ekonomik Değişkenler ve Kaynakları

Kısaltma	Değişken	Kaynak
GMS	Göçmen Sayısı (Kişi Sayısı)	Wordbank (2006-2016) OECD Data (2006-2016)
NFS	Nüfus (Kişi Sayısı)	Wordbank (2006-2016)
EB	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Dolar)	Wordbank (2006-2016)
İSZ	İşsizlik	Wordbank (2006-2016)

Analizde 2006 ile 2016 yılları arasındaki seçili Avrupa ülkelerinin GSYİH değerleri bağımlı değişken iken kaynakları Tablo 3.1.'de gösterilen seçili Avrupa ülkelerindeki işsizlik oranı, nüfus ve göçmen sayısı bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Bu belirlenen bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye bakılarak göç ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki belirlenmiştir. Analizde 2006 - 2016 yılları arasındaki dönem değerlendirmenin zaman dilimini oluşturmaktadır.

Çalışmanın yatay kesitini oluşturan Avrupa ülkeleri; Avusturya, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İtalya, Finlandiya, İsveç, İspanya, İngiltere ve Türkiye'dir.

3.5. Panel Veri Analizi ve Araştırmanın Modeli

Panel veri birime ve ya birimlere ait zaman serilerinin bir arada bulunduğu veri setleri olarak tanımlanmaktadır (Baltağı, 1995). Ekonometrik analizlerde zaman serisi verileri, kesit verileri ve her ikisinin de birleşimi olan karma veriler olmak üzere üç tür veri kullanılmıştır.

Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin ekonomileri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduklarını ölçmek amacıyla çeşitli değişkenlere başvurulmuştur. Dolayısıyla analizde bir bağımlı değişken ile birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkiye bakılarak göç ve diğer ekonomik değişkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi panel veri analizi tekniği kullanılarak ölçülmüştür. Oluşturulan model Eviews 9.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan değişkenler aşağıdaki gibi iki ayrı regresyon modeli ile ifade edilmiştir.

$$\text{Model 1: } eb_{it} = \alpha + \beta_1 gms_{it} + \beta_2 nfs_{it} + \beta_3 isz_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 2: } eb_{it} = \alpha + \beta_1 gms_{it} + \varepsilon_{it}$$

3.6. Hipotezler

Araştırmanın hipotezleri ilişki yoktur üzerine kurulmuştur. Modelde bağımlı değişken 2006 ile 2016 yılları arasında seçili Avrupa ülkelerindeki GSYİH değerlerinden bağımsız değişkenler ise aynı dönem seçili Avrupa ülkelerindeki göçmen sayısı, işsizlik oranı ve nüfus sayısından oluşmaktadır.

Çalışmanın yatay kesitini oluşturan Avrupa ülkeleri; Avusturya, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İtalya, Finlandiya, İsveç, İspanya, İngiltere ve Türkiye'dir.

Modelde kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀: Göçmen sayısı ile GSYİH arasında bir ilişki yoktur.

H₀: Nüfus ile GSYİH arasında bir ilişki yoktur.

H₀: İşsizlik ile GSYİH arasında bir ilişki yoktur.

3.7. Bulgular

Panel veri analizleri sabit ve tesadüfi olmak üzere iki yöntemle yapılmaktadır. Modelin sabit veya tesadüfi etkiler gösterip göstermediğini anlayabilmek için Hausman testi sonuçlarına bakılmıştır. Hausman testi hata terimi ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmektedir. Hausman testinin temel hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H₀: Tesadüfi etkiler yöntemi kullanılmalıdır.

H₁: Sabit etkiler yöntemi kullanılmalıdır.

Tablo 3.2. Hausman Test Sonuçları

	Test Özeti	Ki Kare İstatistiği	Ki Kare Serbestlik Derecesi	P
Model 1	Sabit Rassal Etki	0.000012	1	0,999
Model 2		0.000012	3	0,990

Hausman testi sonuçları Tablo 3.2.'de gösterilmiştir. P değeri (anlamlılık düzeyi) 0,05'ten büyük olduğu (0,999 ve 0,990) için H₀ hipotezi reddedilmiş, rassal etkiler yönteminin daha doğru olacağı sonucuna varılmıştır. Böylece panel veride birey etkilerini görmek için kullanılan rassal etki modeli ile parametreler tahmin edilecektir.

Panel veri setinin durağan olup olmaması analiz neticesinde elde edilecek sonuçların güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Veri setinin durağan olup olmadığı ise birim kök testleri ile belirlenmektedir. Levin, Lin, Chu (2002); Breitung; Im, Pesaran, Shin ve Fisher-ADF testleri durağanlığı belirlemek için en çok kullanılan yöntemlerdir. Çalışmada İkinci Kuşak Panel birim kök sınaması kullanılmış ve Levin, Lin, Chu (2002) birim kök testi uygulanmıştır. Birim kök testlerinin temel hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_0 : Seri durağan değildir. Birim kök içermektedir.

H_1 : Seri durağandır. Birim kök içermemektedir.

Tablo 3.3. Birim Kök Testi Sonuçları

Seriler	Test İstatistik Değerleri	Olasılık Değerler
EB	-3.26766	0.0005***
GMS	3.26829	0.9995
Δ GMS	-3.54673	0.0006***
NFS	-4.33222	0.0000***
ISZ	-4.99056	0.0000***

Not:*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$.

Araştırmaya konu olan Avrupa ülkeleri için uygulanan birim kök testi sonuçları Tablo 3.3.'te gösterilmiştir. Her bir değişken açısından birim kök değerleri sabitli ve trendsiz olarak incelenmiş ve her değişkenin mutlaka en azından birisinde 0,05'ten düşük bir değer aldığı belirlenmiştir. Sonuçlara göre, her bir değişken açısından H_0 hipotezi reddedilmiştir. Alternatif hipotez (H_1) tüm veri setinin durağan olduğunu göstermektedir. Ülkelerin p değerine bakıldığında %01, %05, %1 anlamlılık düzeylerinden küçük olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Model 1 Analizinde Kullanılacak Tanımlayıcı Verileri

Açıklama	GSYİH (Dolar) Logaritmik	Göçmen Sayısı Logaritmik	Nüfus Logaritmik	İşsizlik (%)
Ortalama	27.41259	0.144842	0.000297	9.713642
Medyan	27.13857	0.075939	0.000286	7.844607
Maximum	28.99167	2.915753	0.001051	27.46600
Minimum	25.99741	-1.145541	-0.001018	3.683691
Standart Sapma	0.955734	0.416295	0.000346	5.823169
Çarpıklık	0.258132	2.997168	-0.583356	1.761938
Basıklık	1.562891	22.03589	4.449620	5.068234
Jarque-Bera	9.715877	1659.571	14.42756	69.56372
Olasılık	0.007766	0.000000	0.000736	0.000000
Toplam	2741.259	14.48424	0.029665	971.3642
Standart Hata Kareleri Toplamı	90.42926	17.15682	1.19E-05	3357.020
Gözlem Sayısı	100	100	100	100

Panel veri analizinde kullanılan bazı tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Model 1 Değişkenlerin Katsayıları

Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	T İstatistiği	P
Sabit Terim	27.573	0.306	90.131	0.000
GMS	-0.014	0.024	-0.607	0.545
ISZ	-0.017	0.004	-3.765	0.0003
NFS	29.134	55.459	0.525	0.600

Model 1'de bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmiş ve her bir değişkenin katsayısı aşağıdaki Tablo 3.5.'te gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, modelde R kare değeri 0,37 olarak gerçekleşmiş, göçmen sayısı ve nüfus değişkeni ile ekonomik büyüme (bağımlı değişken) arasında ilişki anlamsız olduğu görülmektedir. Modelin açıklama gücünü ifade eden R kare değerine göre ekonomik büyümenin % 37'ünü

analizde kullanılan bağımsız değişkenler etkilemektedir. Elde edilen sonuçlara göre panel veri regresyon doğrusu aşağıda gösterilmektedir.

$$\text{Model 1: } eb_{it} = 27.573\alpha - 0.014gms_{it} - 0.017isz_{it} + 29.313nfs_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\begin{matrix} [90.131] & [-0.607] & [-3.765] & [0.525] \end{matrix}$$

Modelin altında yazan değerler T İstatistik değerlerini göstermektedir.

Bağımsız değişkenler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelendiğinde, öncelikle p değerlerine bakılıyor olması gerekmektedir. Göçmen sayısı (p=0,545) ve ev sahibi ülkenin nüfusunun (p=0,600) p değeri 0.05'ten büyük olması bu değişkenler ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. P değerleri 0,05'ten küçük olduğu için işsizlik (p=0,0003) ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, işsizlik değişkeni açısından H₀ hipotezi reddedilmiştir. Sonuç olarak, ülkelerde işsizlik arttıkça o ülkelerde ekonomik büyüme de azalmaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre, modelde R kare değeri 0,37 olarak gerçekleşmiş, göçmen sayısı ve nüfus değişkenleri ile ekonomik büyüme (bağımlı değişken) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı işsizlik değişkeni ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Model 1 Ülkelere Göre Rassal Etkiler Katsayısı

Ülkeler	Rassal Etkiler Katsayısı
Almanya	1.438071
Avusturya	-0.750962
Danimarka	-0.952406
Finlandiya	-1.166222
İngiltere	1.165084
İspanya	0.723909
İsveç	-0.485303
İtalya	0.968972
Türkiye	0.003964
Yunanistan	-0.945108

Analiz için belirlenmiş ülkelerin sabit etkiler katsayısı Tablo 3.6.'da gösterilmektedir. Model 1'deki değişken katsayılarına göre göçmen sayıları ve işsizlik ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Ülkelerin kesit etkileri incelendiğinde, Almanya, İngiltere, İspanya, İtalya ve Türkiye'de belirlenen değişkenler ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir etki olduğu görülmektedir. Avusturya, Danimarka, İsveç, Yunanistan ve Finlandiya'da belirlenen değişkenler ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir etki olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Model 2 Analizde Kullanılacak Tanımlayıcı Veriler

Açıklama	GSYİH (Dolar) Logaritmik	Göçmen Sayısı Logaritmik
Ortalama	27.41259	0.144842
Medyan	27.13857	0.075939
Maximum	28.99167	2.915753
Minimum	25.99741	-1.145541
Standart Sapma	0.955734	0.416295
Çarpıklık	0.258132	2.997168
Basıklık	1.562891	22.03589
Jarque-Bera	9.715877	1659.571
Olasılık	0.007766	0.000000
Toplam	2741.259	14.48424
Standart Hata Kareleri Toplamı	90.42926	17.15682
Gözlem Sayısı	100	100

Panel veri analizinde kullanılan bazı tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.7.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Model 2 Değişkenlerin Katsayıları

Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	T İstatistiği	P
Sabit Katsayı	27.419	0.323	84.777	0.000
Göçmen Sayısı	-0.048	0.025	-1.848	0.067

Model 2'de bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler panel veri analizi sonucunda belirlenmiştir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkiler

ve her bir değişkenin katsayısı Tablo 3.8.'de gösterilmiştir. Modelde R kare değeri 0,28 olarak gerçekleşmiştir. Göçmen sayısı (bağımsız değişken) ile ekonomik büyüme (bağımlı değişken) arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Modelin açıklama gücünü ifade eden R kare değerine göre ekonomik büyümenin % 28'ini analizde kullanılan bağımsız değişkenler etkilemektedir. Elde edilen sonuçlara göre panel veri regresyon doğrusu aşağıda gösterilmektedir.

$$\text{Model 2: } eb_{it} = 27.419a + -0.048gms_{it} + \varepsilon_{it}$$

[84.777] [-1.848]

Modelin altında yazan değerler T istatistik değerlerini göstermektedir.

Bağımsız değişken olan göçmen sayısı ile ekonomik büyüme incelendiğinde, öncelikle p değerlerine bakılması gerekmektedir. P değerleri 0,10'dan küçük olduğu için göçmen sayısı ile ekonomik büyüme (p=0,067) arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Dolayısıyla, H₀ hipotezi (göçmen sayısı ile GSYİH arasında bir ilişki yoktur) reddedilmiştir. Ayrıca ilgili değişkenin katsayıları incelendiğinde göçmen sayısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki görülmektedir. Sonuç olarak, ülkelerde göçmen sayısındaki % 1'lik bir artış o ülkelerde ekonomik büyümeyi % 0,048 oranında azaltmaktadır.

Tablo 3.9. Model 2 Ülkelere Göre Rassal Etkiler Katsayısı

Ülkeler	Rassal Etkiler Katsayısı
Almanya	1.486291
Avusturya	-0.674621
Danimarka	-0.898531
Finlandiya	-1.140671
İngiltere	1.213938
İspanya	0.551018
İsveç	-0.441775
İtalya	0.968931
Türkiye	0.035730
Yunanistan	-1.100312

Analiz için belirlenmiş ülkelerin sabit etkiler katsayısı Tablo 3.9.'da gösterilmektedir. Model 2'deki değişken katsayılarına göre göçmen sayıları ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Analizde yer alan ülkelerin kesit etkileri incelendiğinde, Almanya, İtalya, İngiltere, İspanya ve Türkiye'de göçmen sayıları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir etki olduğu görülmektedir. Kısaca, belirtilen ülkelerde göçmen sayısının artması ülkelerin ekonomilerini olumlu yönde etkilemektedir. Diğer taraftan Avusturya, Yunanistan, Danimarka, Finlandiya ve İsveç ise göçmen sayısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde bir etkinin olduğu katsayılarından anlaşılmaktadır. Kısaca, belirtilen ülkelerde göçmen sayısının artması ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğu Akdeniz, Orta Akdeniz ve Doğu Afrika göç yolları incelenecek olursa, göç yolları üzerinde çeşitli ülkeler olmasına karşın göç yollarının daha çok Almanya, İngiltere, Türkiye ve İtalya'da sonuçlandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkeler göç yollarından ekonomik anlamda olumlu etkilenmişlerdir.

4. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çağımızın gündeminde önemli bir yer tutan ve etkileri ile küresel bir sorun haline gelen göç olgusu ile ilgili yapılan çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve çizilmiş ikinci bölümde betimsel analiz yöntemi kullanılarak Avrupa'ya giden güncel göç rotaları tespit edilmiş menşei ülke, varış ülkesi, transit ülke analizi yapılmıştır. Frontex tarafından belirlenen Avrupa'ya giden göçmenlerin kullandığı beş güncel göç rotası üzerinden göçü etkileyen itici ve çekici faktörler incelenerek göçün alt yapısında yer alan sebepler incelenmiştir. Literatürdeki çalışmalara göre uluslararası göçün temel olarak işgücü piyasası dengesizlikleri, servetteki eşitsizlikler ve menşei ülkelerdeki politik çatışmalar gibi yapısal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Uluslararası Göç ve Fırsatçılığı konulu rapora göre Türkiye'ye gelen göçmenlerin %74'ü ülkesinden ayrılma sebebini “para kazanmak” olarak ifade etmiştir. Bu göstergeler teoriyi doğrulamaktadır.

Çalışmanın analiz bölümünde göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin ekonomileri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduklarını ölçmek amacıyla panel veri analizi yardımı ile iki ayrı model oluşturularak çeşitli değişkenler ele alınmıştır. Göçmen sayısı, ev sahibi ülkenin nüfusu, işsizlik değişkenleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada serilerin birim kök testleri yapılmış ve analiz uygulanabilir hale gelmiş ve gerekli analizler yapılmıştır. Hausman testi uygulanmış ve test sonucu doğrultusunda rassal etkiler yöntemi kullanılmıştır. Modelin açıklama gücünü ifade eden R kare değeri birinci modelde % 37, ikinci modelde % 28 olarak hesaplanmıştır. Model 1'de ekonomik büyüme ve göçmen sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Model 2'de ise ilgili değişkenin katsayısı incelendiğinde göçmen sayısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre göçmen sayısı arttıkça o ülkelerde ekonomik büyüme azalmaktadır. Model 2'in sonuçlarına göre analizde yer alan ülkelerde göçmen sayısındaki % 1'lik bir artış o ülkelerde ekonomik büyümeyi % 0,048 oranında azalmaktadır.

Analizde yer alan ülkelerin kesit etkileri incelendiğinde, Almanya, İtalya, İngiltere, İspanya ve Türkiye'de göçmen sayıları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir etki olduğu görülmektedir. Kısaca, belirtilen ülkelerde göçmen sayısının artması ülkelerin ekonomilerini olumlu yönde etkilemektedir. Diğer taraftan Avusturya, Yunanistan, Danimarka, Finlandiya

ve İsveç ise göçmen sayısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde bir etkinin olduğu katsayılarından anlaşılmaktadır. Kısaca, belirtilen ülkelerde göçmen sayısının artması ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğu Akdeniz, Orta Akdeniz ve Doğu Afrika göç yolları incelenecek olursa, göç yolları üzerinde çeşitli ülkeler olmasına karşın göç yollarının daha çok Almanya, İngiltere, Türkiye ve İtalya'da sonuçlandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkeler göç yollarından ekonomik anlamda olumlu etkilenmişlerdir.

Model 1'de işsizlik değişkeninin analize dâhil edilmesi ile ekonomik büyüme ve göçmen sayıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. İşgücü (işsizlik) değişkenleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ile ilgili genel görüş, nitelikli sermaye göçü alan ülkelerin ekonomik büyümesinin artacağı ve niteliksiz sermaye göçü alan ülkelerin ise ekonomik büyüme sürecinden olumsuz etkileneceği yönündedir. Daha sağlıklı bir yorum yapılabilmesi için ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre göçmen profillerini konu alan kapsamlı bir çalışma yapılması faydalı olacaktır.

Literatürdeki çalışmalar dikkate alındığında göçmenlerin ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağladıkları sonucuna varılmaktadır. Araştırılan ülkelerde ekonomik büyüme ve göç arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları literatürdeki genel kanının aksine analize konu olan ülkeler ve ilgili dönem için yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, göçmen sayısındaki artışın ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bu sonucun da literatüre katkı yaptığı görülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- AA. (2017, 12 19). *AA (Anadolu Ajansı)*. www.aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/8186> adresinden alındı
- AA. (2017, 3 4). *AA-italya*. www.aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunustan-italyaya-yasa-disi-goc-/763914> adresinden alındı
- AA. (2018, 07 26). *Anadolu Ajansı*. www.aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ispanyanin-ceuta-kentine-gocmen-akini/1214582> adresinden alındı
- Aljazeera. (2016, 06 22). *Aljazeera*. www.aljazeera.com.tr: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/bulgaristan-turkiye-sinirinin-tamamina-tel-orgu> adresinden alındı
- Altaylı, (2019, 07 10). <https://www.altayli.net/turklerin-gocleri-ve-yayilmalari.html> adresinden alındı
- Avrupa Birliği Konseyi (2019, 06 27) <https://www.consilium.europa.eu> <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/asylum-applications-since-1990/> adresinden alındı
- Avrupa Birliği Konseyi (2019, 07 5) The European Council- Council of the European Union <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eastern-and-central-mediterranean-routes-09-2017/> sitesinden alındı
- Avrupa Birliği Konseyi (2019, 8 1) The European Council-Council Of The European Union <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/irregular-arrivals-since-2008/> adresinden alındı
- Baltagi, B. H. (1995), *Econometric Analysis of Panel Data*. New York: John Wiley & Sons.
- Bartram D., Poros M. V. ve Monforte P.(2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. ankar: Hece Yayınları.
- BBC. (2014, 2 28). *BBC*. www.bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/02/140228_melilla_fas adresinden alındı
- BBC. (2017, 2 3). *BBC*. www.bbc.com: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38854131> adresinden alındı
- BBC. (2018, 11 29). *BBC*. www.bbc.com: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46385728> adresinden alındı
- BBC. (2018, 6 11). *BBC-Türkçe*. www.bbc.com: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44437881> adresinden alındı
- Black, R., Adger W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes A. ve Thomas, D. (2011). The effect of environmental change on human migration. *Global Environmental Change*, 3-11.
- Black, R., Adger W. N., Arnell N. W., Dercon S., Geddes A. ve Thomas D. (2011). The search for safety: The effects of conflict, poverty and ecological influences on

migration in the developing world. *Global Environmental Change*, 82-93.

- BM. (2017). *Göç ve Nüfus Değişimi 2017/8*. Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü.
- BM. (2018, 06 19). *BM (2018)*. [www.unhcr.org.tr: https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html](https://www.unhcr.org.tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html) adresinden alındı
- BMMYK (2019, 07 24). <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> adresinden alındı
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9-32.
- Castles S. ve Miller M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünya'da Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Czaika, M. ve Haas, H. d. (2013). *Population And Development Review* 39(3): 487–508 (September 2013)487©2013 The PopulaThe Effectiveness of Immigration Policies. *Population And Development Review* , 487-508.
- Czegledy, K. (2004). *Bozkır Kavimlerinin Doğu'dan Batı'ya Göçleri*. Ankara: Doruk.
- Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 34.
- DW. (2016, 03 22). *Deutsche Welle*. [www.dw.com: https://www.dw.com/tr/nijeryada-boko-haram-deh%C5%9Feti/a-19132791](https://www.dw.com/tr/nijeryada-boko-haram-deh%C5%9Feti/a-19132791) adresinden alındı
- DW (2018, 9 26). *Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü*. [www.dw.com: https://www.dw.com/tr/g%C3%B6%C3%A7-ve-iltica-terimleri-s%C3%B6z%C3%BCl%C4%9F%C3%BC-s%C4%B1k-kar%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lan-kavramlar/a-45638095](https://www.dw.com/tr/g%C3%B6%C3%A7-ve-iltica-terimleri-s%C3%B6z%C3%BCl%C4%9F%C3%BC-s%C4%B1k-kar%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lan-kavramlar/a-45638095) adresinden alındı
- DW. (2019, 04 19). www.dw.com. *Deutsche Welle*: <https://www.dw.com/tr/ds%C3%B6-libyadaki-%C3%A7at%C4%B1C5%9Fmalarda-213-ki%C5%9Fi-%C3%B6ld%C3%BC/a-48398262-0> adresinden alındı
- Ekici, S. ve Tuncel G. (2015, cilt 5, sayı 9). *Göç ve İnsan. Birey ve Toplum*, 9-22.
- EPSC. (2017, 01 07). *Göçü Şekillendiren 10 Trend*. Brüksel: Avrupa Konseyi. https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_shaping_migration_-_web.pdf adresinden alındı
- Enpolitik. (2016, 01 20) <http://www.enpolitik.com/haber/142892/siginmacilar-avrupaya-ulasmak-icin-hangi-rotalari-izliyor.html> adresinden alındı
- Enpolitik. (2019, 06 20) <http://www.enpolitik.com/haber/312658/multecilerin-zorlu-umut-yolculugu-yeni-dalga-afganlar.html> adresinden alındı
- Euronews. (2015, 02 14). *Euronews*. [tr.euronews.com: https://tr.euronews.com/](http://tr.euronews.com)

2015/02/14/libya-aciklarinda-kurtarilan-gocmenler-lampedusa-ya-ulasti adresinden alındı

Euronews. (2017, 2 17). *Euronews*. tr.euronews.com: <https://tr.euronews.com/2017/02/17/ispanya-nin-afrika-daki-topragi-ceuta-ya-multeci-akini> adresinden alındı

Euronews. (2018, 06 19). *euronews*. tr.euronews.com: <https://tr.euronews.com/2018/06/19/dunya-genelinde-goce-zorlanan-kisi-sayisi-68-5-milyona-yukseldi> adresinden alındı

Febs-Europe. (2018). *Avrupa Kamuoyu Görüşü ve Göç Raporu*. Brüksel: https://www.fepseurope.eu/attachments/publications/book_european%20public%20opinion%20and%20migration-pp.pdf.
https://www.fepseurope.eu/attachments/publications/book_european%20public%20opinion%20and%20migration-pp.pdf adresinden alındı

Frontex. (2019). *2017 Risk Analiz Raporu*. *frontex.europa.eu*. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_ARA_2017.pdf

Frontex. (2019). *2019 Risk Analiz Raporu*. Warsaw: Frontex. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf adresinden alındı.

Frontex. (2019). *Frontex*. *frontex.europa.eu*: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-mediterranean-route/> adresinden alındı

Frontex. (2019, 06 01). *Frontex Doğu Akdeniz* <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/> adresinden alındı

Frontex. (2019, 06 06). *frontex.europa.eu*. *frontex.europa.eu*: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-mediterranean-route/> adresinden alındı

Frontex. (2019, 06 30). *Frontex Balkanlar* *frontex.europa.eu*: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-balkan-route/>

Frontex. (2019, 07 01). *Frontex İspanya'da*. *frontex.europa.eu*: <https://frontex.europa.eu/media-centre/focus/focus-on-western-mediterranean-route-frontex-in-spain-isGpCE> adresinden alındı

Frontex. (2019, 07 30) *frontex. europa.eu*: [map/https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-map/](https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-map/) adresinden alındı.

Frontex. (2019, 08 01). *frontex. europa.eu*. <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/central-mediterranean-route/> adresinden alındı

Frontex. (2019, 08 05). *frontex. europa.eu*. Poseidon <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/main-operations/operation-poseidon-greece-/> adresinden alındı

GİGM. (2018, 07 18). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. www.goc.gov.tr: https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden alındı

GİGM. (2019, 06 06). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. www.goc.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/>

gov.tr/uluslararasi-mevzuat adresinden alındı

GİGM. (2019, 08 06). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. www.goc.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33> adresinden alındı.

Gomez, M. P., Christensen, A., Araya Y., Y., ve Harild, N. (2010). The Impacts Of Refugees On Neighboring Countries: A Development Challenge. <http://documents.worldbank.org/curated/en/459601468337158089/The-impacts-of-refugees-on-neighboring-countries-a-development-challenge> adresinden alındı.

Güvenç, B. (2002). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

GZT. (2019, 07 21) <https://www.gzt.com/mecra/fastaki-ispanyol-varligi-3433199> adresinden alındı.

Haas, H. d. (2011). Mediterranean migration futures: Patterns, drivers and scenarios. *Global Environmental Change*, 59-69.

Haas, H. d., Czaika, M., Flahaux, M. L., Mahendra, E., Natter K. ve Vezzoli, S. (2018). Uluslararası Göç Eğilimler, belirleyiciler ve politika. *IMIn Working Paper Series no. 1421-45*, 1-45.

Haas, H. d. ve Flahaux M. L. (2016). African migration: trends, patterns, drivers. *Comparative Migration Studies*.

Hear, N. V. (2012). *Drivers of Migration*. Brington: Yoksulluk Araştırma Programı Konsorsiyumu'nden Çalışma Raporu 1 Mart 2012.

Huffingtonpost. (2019, 06 25) https://www.huffingtonpost.fr/2016/05/26/video-naufage-bateau-migrants-libye-les-images-de-la-marine-italienne_n_10138990.htm adresinden alındı.

İçduygu A., Ender S. ve Gençkaya Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.

İçkerya, Ç. C. (2019, 4 10). *Çeçen Cumhuriyeti İçkerya*. www.waynakh.com: <http://www.waynakh.com/tr/multeci-hukuku-nun-tarihsel-gelisimi/> adresinden alınmıştır.

IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. IOM.

IOM. (2018, 08 01). *IOM 2018 Göç Raporu*. Geneva: IOM. http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf adresinden alınmıştır.

IOM. (2018, 07 29). *IOM 2018 Göç Raporu*. IOM. www.writingexplained.org: (https://writingexplained.org/immigrate-vs-emigrate-what-are-the-differences-between-immigration-and-emigration#When_To_Use_Migrate) adresinden alındı

IOM. (2019, 07 29). www.iom.int. www.iom.int: <https://www.iom.int/key-migration-terms> adresinden alındı

IOM. (2019, 07 01). www.publications.iom.int. www.publications.iom.int:

http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf adresinden alındı

- İÜ. (2019, 6 5). *İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi*. humanrightscenter.bilgi.edu.tr: <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/26-birlesmis-milletler-sozlesmeler/> adresinden alındı.
- Karpat, K. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kınık, K. (2010). Göç, Sürgün ve İltica. *Hayat ve Sağlık*, 35-39.
- Kırmızıgül, Ç. M. (2017). Türkiye'deki Mültecilerin Dezavantajlılığı. *Süleyman demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü-Tematik Yazılar*, 167-184.
- Koçak, Z. (2018, 9 10). *platform24*. platform24.org/p24blog: <http://platform24.org/p24blog/yazi/3387/avrupa-nin-cikmazi--italya--khk-ve-go> adresinden alındı
- Köksal, S. (1986). *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbacılık.
- Krişçi, İ. (1991). Mülteci Hareketleri ve Türkiye. *International Migration IİOM) Cilt:29 Sayı:4*, 545-560.
- Lewis, W. A. (1954). Sınırsız Emek Kaynağı ve Ekonomik Gelişme. *The Manchester School*, 139-191.
- Lilleor, H. B. ve Broeck, K. V. (2011). LDC'lerde ekonomik göçün ve iklim değişikliğinin itici güçleri. *Global Environmental Change*, 70-81.
- Madde14. (2019, 06 29). *Madde14*. www.madde14.org: <http://www.madde14.org/index.php?title=S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1> adresinden alındı
- Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A. ve Taylor J. A. E. (1993). Theories of International. *Population Council*, 431-466.
- Memur postası. (2019, 07 17) <https://www.memurpostasi.com/sinirin-iki-yuzu-57g.htm> adresinden alındı
- More H. W., Shellman M. S. (2004). Zulüm Korkusu ve Zorunlu Göç:1952-1995, *Sage Journals*, cilt:48, Sayı:5
- Muratoglu, Y. ve Dinçer, G. (2014). Türkiye'den OECD Ülkelerine Gerçekleşen. *Munich Personal RePEc Archive*, 1-14.
- Murdoch, J. ve Sandler, T. (2002). *İç savaşlar ve ekonomik büyüme: Bölgesel bir karşılaştırma*. Defence And Peace Economic-Savunma ve Barış Ekonomisi Dergisi, sayı: 6, Sayfa: 451-464
- Özgöker U. ve Doğan G. (2019). *Uluslararası Göç ve Mülteci Krizi*. İstanbul: Der Yayınlar.
- Öztürk, Ö. G. (2014). İspanya Göç Politikaları ve Göçmen Hayatlar: İspanya Örneği Türkiye. *Nüfus Bilim Dergisi*, 103-135.
- STD (2016, Mayıs). Sivil Toplum Diyaloğu Kadınlar Göç Yolunda Projesi. *AB ve Türkiye'de*

Mülteci ve Sığınmacılar. İstanbul: www.siviltoplumdiyalogu.org.

- Şener, B. (2017, Mayıs). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*.
- Şimşet, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi cilt 25, sayı 1*, 269-289.
- Tedora, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 138-148.
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir. *İnsan Hakları Yıllığı*, 1-20.
- Tuna, O., Ekin N. ve Yazgan T.(1966). *Türkiye'den Almanya'ya İşgücü Akımı ve Meseleleri 1. Rapör*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat ve İktisadiyat Enstitüsü.
- Unat, N. A. (2002). *Birmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulusötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ünver, O. (2003). Almanya'ya Türk İşgücü Göçü, Geçmişten Geleceğe Sorunlar, İmkanlar Ve Fırsatlar . *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi sayı 45*, 177-225.
- Vural, G. (2018, Haziran). 2009-2017 Tarihleri Arasında Avrupa'ya Giden Göçmenlerin Göç Rotalarının CBS Kullanılarak Görsel Analizi Konulu Yüksek Lisans Tezi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, Türkiye: İstanbul Teknik Üniversitesi-Bilişim Enstitüsü.
- Williams, E. (1944). *Capitalism and Slavery*. London: Andre Deutsch.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yeniakit. (2015, 11 27). *Yeniakit Gazetesi*. www.yeniakit.com.tr: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/cecen-mucahitlerden-ruslara-satoy-baskini-109428.html> adresinden alındı
- Yıldız, İ. (2018). *Türkiye'de Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası*. Ankara: Kırmızı Catı.
- Yılmaz, A. (2014-9/2). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies*, 1685-1704.
- Yönlü, K. Y. (2018). *Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye'ye Gelen Dış Göç Dinamiği-Göç Sosyolojisi*. İstanbul: Doğu Kitapevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nursel KEMAL
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara / 08.02.1987

Eğitim Durumu

Ön Lisans : Anadolu Üniversitesi / AÖF /Adalet Bölümü
Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi /
Uluslararası İlişkiler Bölümü
Lisansüstü Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler
Enstitüsü / Ekonomi ve Finans ABD / Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce-Orta

İş Deneyimi

(2011-2013) Çi-Sem Yüksek Öğrenim Kız Öğrenci Yurdu-Kurucu Müdür
2014-2018) Aydın İl Göç İdaresi Müdürlüğü-İl Göç Uzmanı
(2018-Devam Etmekte) İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü-İl Göç Uzmanı

İletişim

e-posta Adresi : nursel.kemal@goc.gov.tr
Tarih : 11.11.2019